

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

DİNLERİN GİZLİ ÖĞRETİLERİ
(YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK, HİNDUİZM VE BUDİZM)
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Rukiye Beyruha SANDAL

DENİZLİ-2025

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI
DİNLERİN GİZLİ ÖĞRETİLERİ
(YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK, HİNDUİZM VE BUDİZM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rukiye Beyruha SANDAL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

Enstitü Ana Bilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Dinler Tarihi

“Bu tez sınavı 26.06.2025 tarihinde yüz yüze olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından görüş birliği ile kabul edilmiştir.”		
JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Hammet ARSLAN	BAŞARILI	
Prof. Dr. İsmail ŞİMŞEK	BAŞARILI	
Doç. Dr. İsmet EŞMELİ	BAŞARILI	

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu tezin oluşum sürecindeki her aşamanın hazırlanmasında, bilimsel etiğe ve akademik kaidelere özenle uyulmuştur. Çalışmada birinci elden olmayan verilerin, sonuçların ve içeriklerin bilimsel etiğe uygun biçimde, alıntılanan çalışmalara atıfta bulunularak ve kaynak gösterilerek kullanıldığını beyan ederim. Çalışma boyunca, herhangi bir kişi veya kuruluşun haklarının ihlal edilmediğini arz ederim.

Rukiye Beyruha SANDAL

20.06.2025

ÖN SÖZ

İnsanlığın merakı ile tarih sahnesinde yerini alan “Gizli Öğreti” konusu; insanlığın ayrılmaz parçalarından biri diyebileceğimiz dinle, kaçınılmaz bir sonuç olarak etkileşime girmiştir. Nerdeyse her din ve dinin mensubu olan toplulukta, gizli öğreti pratikleri kendini göstermiştir. Dolayısıyla bu alan, geniş bir bilgi havuzuna sahiptir.

Gizli öğreti, birden fazla alt başlıkları olan bir alandır. Bu sebeple sahada, oldukça fazla kaynak bulunmaktadır. Ancak kaynak fazlalığı, doğru bilgi çokluğu ile karıştırılmamalıdır. Alan, farklı kaynaklardan gelen bilgilerle istismara açık bir hale gelmekte ve yanlış bilgilere ev sahipliği yapmaktadır. Çalışmamızda, Semitik dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlık’ta özellikle de Hint dinlerinden Hinduizm ve Budizm’de oluşturulmuş olan gizli öğreti taranmış, sağlıklı kaynaklara başvurulmaya çalışılmış ve verilerin olabildiğince berrak hale getirilip yorumlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Yahudilik ve Hristiyanlık’taki gizli öğreti örneklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde, Hinduizm ve Budizm’in gizli öğretilerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın hazır hale getirilme aşamasında, maddi ve manevi her türlü desteğini esirgemeyen sevgili aileme en içten teşekkürlerimi sunarım. Özellikle tezin revizesini yapmamda yardımcı olan sevgili babama, sevgili kardeşime ve süreçte sevgisini esirgemeyen sevgili anneme ayrıca teşekkür ederim. Tezin sürecini merakla takip eden ve beni sürekli motive eden aile büyüklerime, sevgili kardeşlerime ve dostlarıma şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans ders aşaması ve tez aşamasının sonuna kadar tavsiyeleriyle, çalışmamın revizeleriyle, beni ilerleten; geri bildirimleriyle ve verdiği projeleriyle bilimsel anlamda kendimi geliştirmemi sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. İsmet EŞMELİ’ye minnettar olduğumu belirtmek isterim. Yüksek lisans tezimde, düzeltme ve görüşleriyle tezime katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Hammet ARSLAN’a teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans süresince kıymetli fikirlerinden, tezim üzerindeki düzeltmelerinden ve yönlendirmelerinden dolayı değerli hocam Prof. Dr. İsmail ŞİMŞEK’e teşekkür ederim. Tezimde teknik konuda verdiği bilgiler, revizeler ve ders aşamamdaki çalışmalarında yardımlarıyla her geçen gün daha iyi duruma gelmeme vesile olduğu için değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yasin BOSTAN’a teşekkür ederim. Yüksek lisans boyunca, her türlü konuda tavsiyeleriyle beni yalnız

bırakmayan ve bana vakit ayıran değerli hocam Ar. Gör. Hüdanur DEMİR KÖMERİK'e
teşekkürlerimi sunarım.

Gayret bizden, tevîk Allah'tandır.

Rukiye Beyruha SANDAL

Denizli / 2025

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Dinlerin Gizli Öğretileri (Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm)	
Tezin Yazarı: Rukiye Beyruha SANDAL	Danışmanı: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Kabul Tarihi: 26.06.2025	Sayfa Sayısı: ix + 116
Ana Bilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilim Dalı: Dinler Tarihi
Tarihin seyrinde insanoğlu, gizli olanı ve görünenin arkasındakini araştırmıştır. Bu araştırmalar sonucunda; gizli öğretinin içeriğini oluşturan astroloji, fal, kehanet, ruhani kötücül varlıklar ve büyü gibi bilgi yelpazesi geniş konulara rastlamıştır. İnsanlık, bu konuların derinliklerine girmiş ve dinle mezcettikleri gizli gruplara ait saklı pratikleri uygulamaya koymuşlardır. Başlarda, herkese açık olmayan bu pratik ve bilgiler, zamanla toplumlar arası etkileşimler sonucu yayılma göstermiştir. Din adamları, bunu uygun görmeseler de gizli öğretinin toplumda yayılmasına engel olamamışlardır. Çalışmamızda ilk olarak gizli öğretiyle ilgili önemli kavramlar açıklanmış ve Semitik dinler olan Yahudilik ve Hristiyanlık'taki veya toplumlarındaki gizli öğretilere yer verilmiştir. Daha sonra Hint dinlerinden Hinduizm ve Budizm'deki gizli öğreti belirtilerinden bahsedilmiştir. İki bölümde de astroloji, fal, kehanet, büyü ve kötücül görünmez varlıklarla ilgili başlıklara değinilmiştir ve konuların alt başlıklarına da ayrıca değinilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm, Budizm, Gizli Öğreti, Ezoterizm, Mistisizm	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences

Abstract of Master Thesis

Title of the Thesis: The Secret Teachings of Religions (Judaism, Christianity, Hinduism and Buddhism)	
Author: Rukiye Beyruha SANDAL	Supervisor: Assoc. Prof. İsmet EŞMELİ
Date: 26.06.2025	Nu. of Pages: ix + 116
Department: Philosophy and Religious Sciences	Subfield: History of Religions
Throughout history, humanity has investigated the hidden and the unseen beyond appearances. As a result of these investigations, a wide range of topics such as astrology, fortune-telling, prophecy, spiritual evil entities, and magic have emerged as part of esoteric teachings. Humans delved into these subjects and blended them with religion, and performed secret rituals associated with certain occult groups. These practices, not open to the public, gradually spread through intercultural interactions over time. Although religious authorities may have disapproved, they could not prevent the dissemination of esoteric teachings within society. In our study, we first explain the key concepts related to esoteric teachings and focus on the traces of esoteric doctrines found in the Semitic religions (Judaism and Christianity) and their respective societies. Subsequently, we examine signs of esotericism in Indian religions such as Hinduism and Buddhism. In the final section, topics such as astrology, fortune-telling, prophecy, magic, and malevolent invisible beings are discussed, with specific attention paid to their subtopics.	
Keywords: History of Religions, Judaism, Christianity, Hinduism, Buddhism, Secret Teachings, Esotericism, Mysticism	

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE KAPSAMI	2
2. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	3
3. GİZLİ ÖĞRETİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIK'TA GİZLİ ÖĞRETİ.....	6
1. YAHUDİLİK'TE GİZLİ ÖĞRETİ.....	6
1.1. YAHUDİLİK'TE ASTROLOJİ.....	11
1.1.1. Yahudilik'te Fal.....	13
1.1.2. Yahudilik'te Kehanet	14
1.2. YAHUDİLİK'TE BÜYÜ	15
1.2.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler	15
1.2.2. Büyü'de Yöntemler ve Koruyucu Takılar.....	16
1.3. YAHUDİLİK'TE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR.....	24
1.4. ŞEYTAN TARAFINDAN ELE GEÇİRİLME BELİRTİLERİ VE ŞEYTANIN BEDENDEN ÇIKARILMASI	27
1.5. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE OKÜLTİK ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ	29
2. HİRİSTİYANLIK'TA GİZLİ ÖĞRETİ.....	30
2.1. HİRİSTİYANLIK'TA ASTROLOJİ.....	32
2.1.1. Hıristiyanlık'ta Fal ve Kehanet	33
2.2. HİRİSTİYANLIK'TA BÜYÜ	34
2.2.1. Büyücülük ve Büyü Yapmanın Cezası	34
2.2.2. Büyü'de Yöntemler ve Koruyucu Takılar.....	36
2.2.3. Cadılık ve Cadı Avları	41
2.3. HİRİSTİYANLIK'TA GÖRÜNMEZ KÖTÜCÜL VARLIKLAR.....	45
2.4. ŞEYTAN ETKİSİ ALTINDA KALMA BELİRTİLERİ VE EGZORSİZM	47
2.5. HİRİSTİYAN KUTSAL METİNLERİNDEKİ GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ	51
İKİNCİ BÖLÜM.....	52

HİNDUİZM VE BUDİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ.....	52
1. HİNDUİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ.....	52
1.1. HİNDUİZM'DE ASTROLOJİ.....	53
1.1.1. Hinduizm'de Fal.....	56
1.1.2. Hinduizm'de Kehanet	59
1.2. HİNDUİZM'DE RÜYALAR VE GÖRÜLER	59
1.3. HİNDUİZM'DE BÜYÜ	59
1.3.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler	60
1.3.2. Büyü'de Kullanılan Yöntemler ve Koruyucu Takılar.....	61
1.4. HİNDUİZM'DE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR.....	64
1.4.1. Asuralar.....	64
1.4.2. Bhūtalar.....	66
1.4.3. Dāsalar/Dasyular	66
1.4.4. Piśāçalar	67
1.4.5. Rākṣasalar	67
1.4.6. Rāvana	68
1.4.7. Vritra.....	69
1.5. HİNDUİZM'İN KUTSAL METİNLERİNDEKİ GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ	70
1.5.1. Rig-Veda'daki Örnekler.....	70
1.5.2. Atharva-Veda'daki Örnekler	72
1.5.3. Upanishadlar'daki Örnekler	75
2. BUDİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ.....	76
2.1. BUDİZM'DE ASTROLOJİ	76
2.2. BUDİZM'DE RÜYALAR VE GÖRÜLER.....	78
2.3. BUDİZM'DE BÜYÜ.....	79
2.3.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler	80
2.3.2. Büyü'de Kullanılan Yöntemler ve Koruyucu Takılar.....	81
2.4. BUDİZM'DE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR.....	88
2.4.1. Dākinī	88
2.4.2. Māra.....	88
2.4.3. Pretalar	92
2.4.4. Yaksha	93
2.4.5. Diğer Görünmez Kötücül Varlıklar	94

2.5. ŞEYTAN ÇIKARMA RİTÜELİ, ŞEYTAN ETKİSİ VE ŞEYTAN ÇIKARMA ÜZERİNE ÇALIŞAN EGZORSİSTLİK MESLEĞİ	95
2.6. BUDİZM'İN KUTSAL METİNLERİ VE BUDİST DÜŞÜNÜRLERİN ESERLERİNDE GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ	97
2.6.1. Bodhiçaryāvatāra (Aydınlanma Yoluna Giriş).....	97
2.6.2. Buddhaçarita (Buddha'nın Yaşamı)	100
2.6.3. Dhammapada.....	103
2.6.4. Suttanipāta.....	104
2.6.5. Suvarnabhāsa Sūtra (Altın Işık Sūtrası)	105
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA.....	110

KISALTMALAR

AV.: Atharva-Veda

Bkz.: bakınız

Brih. Upa.: Brihadāranyaka Upanishad

Dhp.: Dhammapada

Man. Upa.: Māndukya Upanishad

RV.: Rig-Veda

San.: Sanhedrin

She.: Shemot

Sn.: Suttanipāta

Sv.: Suvarṇabhāṣa Sūtra

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Dünya tarihi boyunca, insanoğlu hayatının büyük kısmını bilginin izini sürmekle geçirmiştir. Bir süre sonra insan elde olan veya Tanrı tarafından insanlığa gönderilmiş bilgilerle yetinmeyip, gizli olanın yani “Gizli Öğretinin” peşine düşmüştür. İnsanın, peşinde koştuğu gizli öğreti neydi? Veya bunu tedris etmenin ne gibi yöntemleri vardı? Bu gibi sorular, insanlığın zihinlerini eski tarihlerden günümüze kadar karıştırmıştır ve karıştırmaya da devam etmektedir.

Gizli öğretinin izini sürenler; sadece görünenle kendini sınırlamayıp, görünenin arkasında yatan görünmeyen gizemi araştırmışlardır. Bu gizli bilgiyi ortaya çıkarmak için de çeşitli ve bir o kadar da karmaşık metotlar denemişlerdir. “Fal, astroloji, büyü, *numeroloji*, kötü veya iyi tanrısal varlıklar, gizli ritüeller, batın ilmi, gizli cemiyetler, *egzorsizm*, *demonoloji*, renkler, koruyucu takılar, farklı spiritüel tedaviler, kehanetler, düşünce gücünü kullanarak yapılan ritüeller” gibi daha birçok çeşitli yolla gizli öğretinin derinliklerine ilerlemişlerdir. Gizli öğretiye yakınlaşmayı sağlayan bu metotlar, kendi içlerinde daha farklı kollara ayrılmış ve bu öğreti basit bir yapıda kalmamıştır. Bu sayede gizli öğreti, birçok uğraşı olan bir alan haline gelmiştir.

Gizli öğreti zaman içerisinde, farklı isimlerle anılmıştır. “Okültizm, teosofi, ezoterizm ve mistisizm” gibi adlandırmalar, bu öğretinin isimlendirilmelerinden sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Bu öğreti, sadece parça parça halde bulunan ilimler halinde sınırlı kalmamıştır. Zamanla gizli öğreti, dinler ve dinlerin uygulamalarında ya da onların halklarının pratiklerinde kendini göstermeye başlamıştır. Kadim Mısır’da, Babil’de, Yunan’da veya bunun gibi birçok ilk dönem medeniyetlerin dinlerinde; astroloji, sayılar ve renkler gibi bazı deruni uğraşlarla kendini belli etmiştir. Yahudiler’de kabala öğretisi, Hristiyanlık’ta bazı mistisizm ve kabala etkileri, cadı avları gibi çeşitli alanlardaki çalışmalarla gizli öğretinin altı bir kez daha çizilmiştir.

Gizli bilgilerin araştırılması, Hint dinlerinden Hinduizm ve Budizm’de de ortaya çıkmıştır. Hindular ve Budistler diğer dinlerde olduğu gibi gizli olanı araştırmışlardır. Hindularla başlayan sonra diğer Hint dinlerine yayılan bu araştırma sürecinin, Hinduizm ve Budizm’deki verileri alanı daha çok çeşitlendirmektedir. Bu etkileşim, birçok dini de tetiklemiş ve günümüze kadar da bu etkiyi korumuştur.

Gizli öğreti; birden fazla dini ve halkını etkilemiş olsa da çalışmamız Semitik dinlerden olan Yahudilik ve Hristiyanlık, Hint dinlerinden olan Hinduizm ve Budizm'deki gizli öğreti ile sınırlandırılacaktır. Buna ilaveten çalışma içindeki kavramlar, her din başlığı altında kendi kavramları ve fenomenolojik yaklaşımlarına dikkat edilerek sunulacaktır. Kaynakların kullanımında, genel gizli öğreti kaynakları ve her dinin gizli öğretiyi içeren verilerinden yararlanılarak bilgiler sentez hale getirilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Semitik dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlığa yer verilecektir. Yahudilik ve Hristiyanlık'taki ya da halklarındaki gizli öğreti izleri üzerinde durulacaktır. Her birinde astroloji, fal, kehanet, büyü, büyücülük, büyü'nün kullanım alanları ve yöntemleri, ruhani kötücül varlıklar, şeytan veya cin tarafından ele geçirilme ve kutsal kitaplarında gizli öğretiye işaret eden örneklere ayrı ayrı yer verilecektir.

Son bölümde ise Hint dinlerinden sadece Hinduizm ve Budizm'in gizli öğretilerine yer verilecektir. Burada Semitik dinlerde yaptığımız gibi astroloji, büyü, görünmez kötücül varlıklar, şeytan çıkarma ritüelleri ve kutsal kitaptaki gizli öğreti örneklerinden bahsedilecektir.

Araştırmamızda asıl olarak nitel ve fenomenolojik yöntem kullanılacaktır ama gerek duyulduğu takdirde hermenötik, tarihi karşılaştırmalı ve diğer yardımcı bilimlerden yararlanılan metotlar kullanılmaya dikkat edilecektir.

Yapmış olduğumuz bu araştırma, alanında daha öncesinde ayrıntılı olarak incelenmediği için gizli öğreti sahasında yapılan diğer çalışmalardan ayrı bir önem taşımaktadır. Çalışma, Semitik dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlığa yer vermekte olup Hint dinlerinden Hinduizm ve Budizm özelinde gerçekleştirilecektir. Söz konusu çalışma bu dinlerin gizli öğretilerini içeren bir perspektifle ele alınacaktır. Alana yerli ve yabancı kaynaklardaki düşünceler yardımcı olacağından, konuya ilişkin kaynaklar derlenerek tekrar tarafımızca yorumlanacak ve alana katkı sağlaması hedeflenecektir.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Yapmış olduğumuz çalışmanın konusu; Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm'de bulunan gizli öğretiler ve bu öğretilerin alt başlıklarıdır. Çalışma kapsamı ise Semitik dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlık; Hint dinlerinden olan Hinduizm ve Budizm'in okültik öğretilerine, astrolojiye, büyüye, teosofiyeye, mistik öğretilere, görünmez kötücül varlıklara, gaybi ilimlere, fala ve egzorsizm gibi daha birçok ezoterik

ilme bakışını ve bu alanlardaki uygulamalarını ortaya koymaya çalışacağımız bir perspektifi içermektedir.

Sözü edilen dinlerde gizli öğreti, ne gibi sınırlara sahip? Bu öğreti, ne gibi kavramları içine alır? Gizli öğretinin kapsamına dahil olan bilgiler nelerdir? Söz konusu dinlerde veya bu dinlere mensup halkın, gizli öğreti alanına ne gibi katkısı olmuştur? Bu alanda hangi tür ilimlerden, metotlardan ve malzemelerden yararlanmışlardır? Bunlar gibi birçok soruya cevap aranmaya çalışılacaktır.

Gizli öğreti; ne kadar bu çalışma vesilesiyle Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm özelinde çalışılsa da sınırlandırılması zor ve geniş yelpazeli bir bilgi havuzuna sahiptir. Bundan dolayı yapmış olduğumuz çalışmayla, ulaşılmış olduğumuz geniş verileri kabul edilebilir miktarda sadeleştirmeye gidip konuyu ele almaya çalışacağız.

2. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Gizli Öğreti diye bahsedilen alan, kendine has kaynakları bulunan bir alandır. Özellikle, “Helena Petrovna Blavatsky, Manly Palmer Hall, Lauron William de Laurence, William Bernard Crow” gibi daha birçok yazar alanın Batı’daki söz sahipleri olduğu için onların kaynaklarından kullanarak verilerimizi zenginleştirmeye çalışacağız. Daha alt başlıklara hitap eden kısımlarda, alana etkili eserler bırakmış Jeffrey Burton Russell ve Suzannah Lipscomb gibi isimlerin kaynaklarındaki verilere de yer verilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Hint Dinlerinden Hinduizm ve Budizm’de ayrı bir kaynak havuzu oluşturulmuştur. Ebu Reyhan El-Biruni, Aşvaghosha, Henrik H. Sørensen, Şāntideva gibi yazarların eserlerine ve çalışmalarına göz atılacaktır.

Çalışmamızın içine aldığı her dinin kendine özel olan ansiklopedi külliyatlarına ve sözlüklerine de yer verilecektir. Böylelikle, her dindeki kavramsal bağlam bozulmamış olacaktır.

Gizli öğreti konusu, özellikle Hinduizm ve Budizm’deki Türkçe kaynaklara nazaran yabancı dilde bulunan kaynaklar zenginlik gösterdiği için İngilizce dildeki kaynaklarından istifade edilmeye çalışılacaktır. Ancak bunların yanında, yerli ve bu alana ait olan kaynaklardan istifade etmeyi ıskalamayacağız.

Konunun derin olması hasebiyle; Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm’in kutsal kitapları ve literatürlerinden yararlanılacaktır. Bunun yanında, bu dinlerin mitoloji

ve efsanelerinden de fayda sağlanmaya çalışılacaktır. Hinduizm’in gizli öğretisinin bel kemiği olan vedalardan “Atharva-Veda Samhitā” isimli kutsal kitaptan özellikle yararlanılacaktır. Bu kitabın halihazırda Türkçeye çevrilmiş bir nüshası bulunmadığından dolayı İngilizceye çevrilmiş nüshasından devam edeceğiz. Budizm için ise Türkçesine ulaşılabilen bazı Budist kutsal kitaplarından ve literatüründe bulunan önemli eserlerinden yararlanmaya çalışacağız. Semitik dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlık’ta da yerel ve yabancı kaynak taraması yapılacaktır.

3. GİZLİ ÖĞRETİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Gizli öğretinin dinler özelindeki verilerine değinmeden önce göz atılması gereken konulardan biri şudur; “Gizli Tarih, Gizli Öğreti ve Gizli İlimler” diye bahsettiğimiz kavramlardan kastın ne olduğudur.

Gizlenmiş olan bilgi için kullanıla gelmiş olan kavram öbeklerini sıralayacak olursak; *okültizm* ve *ezoterizm* sözcükleri ile karşılaşırız. İlk olarak okültizm kavramından başlayacak olursak; zihnimizin sınırlarını aşanı idrak olarak tanım getirilebilir ve bu ilmi içselleştirmek için simya, büyü, teosofi, astroloji gibi bazı ilimler de bu alanın içine dahil edilir. Modern bilimi aşan, bu bilimle ölçülmeyen ve görülmeyen bilgi bu kavramın kapsamı dahilindedir.¹ Okült kelimesi “occultus” kavramına dayanır ve Latince asla sahiptir. Bahsi geçen kelime 1545 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Kelime manası itibariyle “saklı, gizli” anlamlarını ihtiva eder. Okültizm denilen öğreti sistemi, içerisinde farklı ilkeleri barındırır ve bu ilkeler de kendi içinde çeşitlenerek ilerler. *Maji* (uzak mesafeden düşünce gücüyle büyüleme), *antropozofi* (spiritüel yolla büyüleme), ruh çağırma, rüya yorumlama, falcılık, *teosofi* (doğada keşfedilmeyen yönleriyle hakimiyet kurmak), *kabala* (Yahudi dinindeki mistik öğretisi), *yoga*, *tarot*, simya (madenleri değerli olana çevirme), *spiritüalizm* (ölü ruhlarla iletişim), *gnostisizm* (İlahi bilgiye ulaşma iddiası), kehanet (gelecekte haber verme), *radystezi* (çubuk gibi cisimlerle maden ve su bulma), *numeroloji* (sayılara kutsallık atfetme), *demonoloji* (görünmeyen varlıklardan haber alma), *fizyonomi* (yüzden karakter analizinde bulunma), *nekromansi* (ölü ruh çağırarak sorgulama), *şirromansi* (el falı), *grafoloji* (el yazısından analizde bulunma), *teürji* (semavi ruhlar büyü), *frenoloji* (kafatasından analizde bulunma) vb. farklı metot

¹ Mircea Eliade, *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*, çev. Cem Soydemir (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017), 66-68.

ve öğretileri de okültizm başlığı altında toplanır.² Ezoterik terimi ise “gizli olan” demektir yani dinlerdeki batınî olana işaret eder. Bu bilgi herkese verilmediğinden, gizli ve dışa açık olmayan tarikatların ortaya çıkmasına neden olmuştur.³ Okültizm, gizli olana vurgu yaparken; ezoterizm bilgiyi uzman olmayandan gizlemesini vurgular.⁴ *Egzoterizm*, bunun zıttı olup bu kavram *inisiyasyon* terimini de beraberinde getirir. Bu kelime Latince kökenli “İnitiatio” kavramından gelerek doğru yolu göstermek manasına gelir. Her okült olan ezoterik olabilirken, her ezoterik denilen okültik olmaz. Mistisizm de bahsettiğimiz iki kavramın yanında zikredilir ve akli yolla ulaşılamayanları derin sezgi gücüyle araştırmak bu kavramın tanımının bir kısmını oluşturur. İnisiyasyondan sonra, kişi mistik yeti edinir ve bu olay için günlerce süren bir trans halinde durması bile gerekebilir.⁵ Gizli öğreti adından da anlaşılabilceği üzere, gizli olan bilgi araştırılmasına rağmen bunu araştıranların da belirli kişiler haricinde saklı tutulduğu ve sadece belli öğrenci grubuna öğretilen sistemdir.

² Cansu Yazıcı, *Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançların Değerlendirilmesi (Ordu/Altınordu Örneği)* (Ordu: Ordu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 7-9.

³ Hüseyin Yılmaz, *Dinler Tarihinin 100’ü* (Ankara: Otto, 2017), 46-47.

⁴ Yazıcı, *Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançlar*, 9.

⁵ Zeynel Öztürk, *Dünya Dinleri Gizli Tarihi: Ezoterik-Bâtınî İslamî İnançlar* (İstanbul: Sokak Kitapları Yayınları, 2017), 13-16.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIK'TA GİZLİ ÖĞRETİ

1. YAHUDİLİK'TE GİZLİ ÖĞRETİ

Görünenin arkasındakini görme isteği ve derindeki bilginin sırrına vakıf olma dileği, çoğu dinlerde olduğu gibi Yahudilik'te de kendini göstermiştir. Hakikat kabul edilenlerin, sadece görünürde olanla sınırlı olamayacağı düşünülüp gizlenen hikmete ulaşmak için farklı ilimlerle uğraşmıştır. Bu başlık altında, Yahudilik'te asıl gerçeğin arayışı sonucu ortaya çıkan gizemli öğretilere değineceğiz.

Öncelikle Yahudilik'te sırrın öğretisinin alt başlıklarını incelemeden buradaki gizli öğreti anlayışının genel hatlarına göz atmakta fayda vardır. Çünkü gizemli bilgiyi tam manasıyla anlamadan alt başlıklara geçmek, konuyu anlamayı zorlaştıracaktır.

Yahudiler üç sınıf bilgiden bahsederler. Bunlar şu şekildedir: İlk bilgi bütün Yahudiler tarafından öğrenilmesi istenen *Tora*⁶ yani ilk beş kitaptır, diğeri rahip ve hahamların okuduğu *Talmud*⁷ (Bunun yanında *Midraş*⁸'dan da bahsedilir.), sonuncusu ise üst düzeydeki eğitimli inisiyelerin okuduğu gizli bilgiyi gösteren *Kabala*'dır.⁹ Yahudilik'te gizemin kaynağı, Kabala diye adlandırılan bir düşünce sistemidir. Kabala kelimesinin manası, “almak” ve “kabul etmek şeklinde kullanılır. Yahudi mistisizmi, bu kelime ile ifade edilir.¹⁰ “Gelenek” manasında da kullanılan bu sözcük, “ilham edilmiş” anlamında da kullanılmıştır. Bu sözcük, “qbl” kökünden gelerek “kavramak” ve “anlamak” gibi mefhumları da ihata eder.¹¹ Bu ilim Âdem Peygamber zamanına ilişkilendirilse de Kabala araştırmacıları tarafından orta çağ dönemine tarihlendirilmesi

⁶ Tora: Yahudi kutsal kitabı olan *Tanah*'ın 3 bölümünden biridir. Bu bölüm Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye adı verilen 5 kitaptan oluşur. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yasin Meral, “Yahudilik”, *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: Milet Nihal Yayınları, 2021), 79-80.

⁷ Talmud: Sözlü Tora olarak geçer. Musa'ya Sina'da gelen yazılı ve sözlü Tevrat'dan sözlü olandır. *Mişna* ve *Gemara* olmak üzere iki bölümden oluşur. *Mişna*, Tevrat'ın açıklamasıdır. *Gemara* ise *Mişna*'nın açıklamasıdır. Daha detaylı bilgi için bkz. Meral, “Yahudilik”, 81-82.

⁸ Midraş: Menkıbe, mistik veya *Tanah*'ın tefsiri olma özelliği taşıyan çalışmalardır. Bkz. Meral, “Yahudilik”, 82.

⁹ William Bernard Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, çev. Fulya Yavuz (Dharma Yayınları, 2006), 98.

¹⁰ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2018), 225.

¹¹ Şule Burul, *Yahudi Mistisizmi: Kabala* (Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006) ((TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)), 1.

yapılır.¹² Kabala'nın ortaya çıkışıyla ilgili farklı veriler mevcuttur ancak bu olayın Babil sürgünü dönemlerine denk geldiğinden bahsedilir. Bazı bilgilere göre Hezekiel'in tecrübeleri Kabala öğretisinin içine dahil edilir. Yahudi alimleri Kabala'nın kökeninde önemli yer tutan gizli akımların başını 12. yüzyıl Kabalacılarından olan Rabbi Kôr İsaac olarak kabul ederler. Aynı zamanda, İsaac Kabala'nın kurucu babası olarak görülür. Bu mistik öğretiyi münzevi yaşam, sayı-harf ilişkisi ile kurulmuş ilimler, Tanrı ve kutsal varlık isimlerini tecrübe etmek vb. şeyler oluşturur. Kabala'ya göre Tanrı tarafından Sina Dağı'nda Musa'ya yazılı yasanın yanında sözlü yasa da verilmiştir. Burada geçen sözlü yasa, Kabala olarak kabul edilir. Sözlü yasa beraberinde nesilden nesle aktarılan yorumları ve bilgileri de içerir. Teoriğin yanında pratik yönlelere de sahip olan bu ilim evrenin keşfi ile kişisel tecrübeleri ve mistik deneyimleri de içerir. Bu deneyimlere altıncı hissi içine alanlar da dahildir. Uzun süre Kabala, topluma açık hale getirilmeden usta-çırak ilişkisiyle belli kişilere has kalmıştır. 1492'de İspanya'dan kaçarak Türkiye ve Filistin'e gelen Sefardim Yahudileri tarafından Kabala yayılmıştır. Kabala öğretimini önceleyen bir kuruluş olan Bney-Baruh'u zikretmek oldukça önemlidir. Çünkü kurucuları Rabbi Mihael Laytman olarak bilinir. Laytman, edindiği bilgiler üzerinde Rabbi Baruh Şalom Aşlag'a dayanır. Aşlag ise babası, Zohar kitabının Aramice'den İbranice'ye çeviren kişi, Rabbi Yeuda Leyv Aşlag, İsaac Luria ve Rabbi Şimon Bar Yohai gibi isimler etkili olmuştur. Yakın dönemde ise Martin Buber (1878-1965), Abraham Isaac Kook (1865-1935), Abraham Joshua Heschel (1907-1987) gibi isimler Kabalist Yahudi yetiştirilmesinde önemli yer tutmuştur. Zahirî'den çok batinî olana odaklanan bu gelenek, üç asıl metinleri olan *Sefer ha Yezirah*, *Sefer ha Zohar*, *Sefer ha Bahir*'i ve onların parçalarından veya yorumlarından oluşan literatüre sahiptir.¹³ *Sefer Yetzirah* (Sefer ha Yezirah), Kabala öğretisinin kısa ve açık bir sunumu iken *Sefer ha Zohar* ise uzun ve zengin içeriğe sahip olan halidir.¹⁴ *Sefer ha Bahir* ise M. 1. yüzyılındaki Rabbi Nehunya ben ha-Kana'ya atfedilen bir eserdir.¹⁵ Kabala, başta sürgünün Yahudi üzerindeki etkisine tepki olarak oluşmuş ve belli gruplar arasında kapalı bir halde iken çeşitli kültürel etkileşimlerle bu mistik öğreti dışarı doğru açılım yapmıştır.

¹² Leo Schaya, *Kabalanın Temel Öğretileri Mutlak ve İnsan*, çev. Sedat Yüksel (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021), 7.

¹³ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 2-7.

¹⁴ Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, 99.

¹⁵ Schaya, *Kabalanın Temel Öğretileri*, 8.

Kabala'nın bazı ilkelerine değinmek, öğretinin içeriğini anlamamızı biraz daha kolaylaştıracaktır. Bunlardan ilki *Sefirot* (Yaşam Ağacı) kuramıdır. Bu düşünce sisteminde meyveleri büyümlü olan İlahi ağaçtan söz edilir. Bu sistem 10 *sefiradan* oluşur ve bunların her birine İbrani harfleriyle işaret edilir. Bu sefiralar Tanrı'nın kutsal isimleridir. Bunların isimleri ise şu şekildedir: *Keter* (Taç), *Hokmah* (Hikmet), *Binah* (Anlayış), *Hesed* (Merhamet), *Gevurah* (Adalet), *Tiferet* (Güzellik), *Nezah* (Sonsuzluk), *Hod* (Titreşim), *Yesod* (Temel) ve son olarak *Malkut* (Krallık) gelir. Binah tarafından oluşan *Daat* (Vahiy) bu sisteme dahil edilir. Yazmış olduğumuz sıraya göre sefiralar Yaşam Ağacında yukarıdan aşağıya sıralanır. İlk sefira olan Keter, ağaçta en üst kısım ve Tanrı ile ruhu birlikte kılan deneyimdir. Üst tarafta olması onun Malakut'tan üstün olduğunu göstermez. İkinci sefira ise Hokmah'dır. Bu Tanrı'nın dahili zekasını sembolize eder. Diğer sefira, Binah'dır ve bir önceki sefira Baba'yı temsil ederken bu Anne'yi simgeler. Bu sefira, Tanrı'dan direk olarak gelen bilgi yani Daat'ı oluşturur. Bir sonraki ise Hesed adı verilen insanın pratiklerini sembolize eden sefiradır ve Daat'tan gelir. Bundan Gevurah meydana gelir ve dıştaki duyguyu gösterir. Tiferet sefirası, ağacın merkezinde bulunur ve kontrolü yani dengeyi sağlar. Hesed ve Gevurah yani eril ve dişilin birleşimini ifade eden bu sefira peygamberlerin düzeyini belirtir. Nezah ve Hod sefiraları Tiferet'ten zuhur eder. Hod, zihin ve beden ilişkisini kontrol altında tutmayı simgeleştirir. Yesod ise bağımsızlık ve Tanrı'ya ulaşma yolundaki bireysel çabayı sembolik hale getirir. Son sefira olan Malkut, ağacı tamam eden parçadır ve diğer dokuzu ile dünya arasında köprü görevi görür. Yaşam ağacı, sonsuz olandan sonlu olana gidişi öne sürer.¹⁶ Bunların her biri insan bedeninde belli uzuvlara ve ellerdeki on parmağa denk geldiği söylenir.¹⁷ On Sefirotun birbirine hiçbir üstünlüğü yoktur, aslında hepsi bir bütünün parçaları gibi işlerler. Aşağıdan yukarı çıkıldıkça Tek olanı tecrübe de artar. Bu yükselme, belli tecrübe ve deneyimi gerektireceği aşikardır.

Diğer sistem, Tanrı ile ilgili öne sürülen düşünceleri içerir. Tanrı, olanlara benzemez yani Ayn'dır. Hiçbir şey manasına gelir, yokluk demektir ve aşkın olana işaret eder. *Ayn Sof* ise sonsuz olan yani bütünlükle tanımlanır. *Ayn Sof Or* da sonu gelmeyen yansımadır ve İlahi tezahürün ilkidir. Evren de bunun bir parçasıdır.¹⁸ Ayn, kelimesi

¹⁶ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 17-24.

¹⁷ Schaya, *Kabalanın Temel Öğretileri*, 40.

¹⁸ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 24-28.

ANoKhY ile yani Tanrıyla ilişkilendirilir ve İbrani *alef, nun* ve *yod* harflerini içerir. Kabalacılar bunu harflerin permütasyonundan oluşturmuşlardır.¹⁹ Tanrı, burada hem hiçlik hem de varlıkla belirtilmiş ve her şeyi kapsayan bir anlatım ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun yanında da Kabala ilminde kullanılan harf sistemine bir örnek teşkil eder.

Kabala’da öne çıkan bir diğer sistem, 4 dünya ve 4 ruh basamaklarıdır. Dört dünya dediğimiz sistem; sırasıyla *Azilut, Beriyah, Yezirah* ve *Asiyah*’dan oluşur. Yine bunlara karşılık sırasıyla; *Hayah, Neşemah, Ruah* ve *Nefes* dediğimiz kavramlar dört ruh sistemine denk gelir. Sıralamada ilkten sona doğru, üst dünyadan bu dünyaya bir geçiş vardır ve her biri hayat ağacında bir yere denk gelir. Ruh ayrımında da dünya ayrımı ile benzer bir sistem görürüz.²⁰ Diğer Kabala öğretilerinde olduğu gibi, bu öğreti de diğer sistemlerden bağımsız değildir. Bu sistem için uhrevi olanla dünyevi olan arasında geçiş basamakları demek yanlış olmayacaktır.

Mistik öğretinin içinde bulunan bir diğer ilke ise *Adam Kadmon* diye adlandırılan kavramdır. Dört Dünya’dan ayrı alternatif bir dünyadır veya öte dünyadır. Tanrı bunu ilahi suretinin benzerinde yaratmış ve ilk insanı yansıtır. Burada, insan ve Tanrı iç içedir.²¹ Bu ayrıca üst insan yani ilahi insan modelidir.²² Bu anlatı da diğerleri ile bağlantılıdır.

Kabala öğretilerinden de kavranacağı üzere, Kabalistler tecrübe ve deneyimlerini ilerletebilmeleri için daha önce bahsetmiş olduğumuz düşünce sistemlerine ihtiyaçları vardır. Her bir sistem, birbirini tamamlayacak şekilde yapılmıştır ve aralarında atlama olmadan yerine getirilir.

Ayrıca bazı Kabalistlerin çalışmalarına ve Kabala üzerine olanlara yer vermek gerekir. Bunlardan biri olan İsaac Luria (1534-1572), Zohar kitabına olan ilgisiyle Kabalaya merak salmıştır. Münzevi bir yaşam ve meditasyonlarla bu işin sırlarına vakıf olmuştur. Moses Cordovero’dan (Safed Mistiği) etkilenmiş ve onun uygulamalarına eklemeler yaparak devam ettirmiştir. Hayim Vital, onun öğrencisi ve öğretilerini yazıya

¹⁹ Schaya, *Kabalanın Temel Öğretileri*, 44.

²⁰ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 29-33.

²¹ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 34.

²² Manly P. Hall, *Tüm Çağların Gizli Öğretileri*, ed. Murat Sağlam, çev. Murat Sağlam - Ela Gürdemir (İstanbul: Mitra Yayınları, 2008), 369.

aktaran kişidir. Kendisi “Safed Aslanı” olarak da bilinir ve öğretileri Safed’den Filistin’e oradan da bütün Avrupa’ya aktarmıştır. Bu sayede Kabalist ilim yayılma olanağı bulmuştur. Tanrı ve evren ilişkisi ve mesih üzerine etkin fikirleri vardır. Lurianik Kabala diye adlandırılan düşünce sistemi, küçük canlılara dahi zarar vermemeyi içine alır. Meditasyonlar ve odağı güçlendirmeye yarayan *Kavannot* sistemi de onun uygulamalarına dahildir. Luria, Ari Mistikleri için Tanrı’yı görmeyi sağlayan formüller geliştirmiş ve bu dünyada cenneti yaşamının yollarını öğretmiştir. Bir diğer mistik ise Abraham Abulafia’dır (1240-1295). Sefer Yezirah’dan etkilenmiş bir Orta Çağ Kabalistti ve harf-sayı tekniklerini ortaya atan kişidir. Bu tekniklere, meditasyon ve esrime yoluyla ulaşmıştır. Bu tekniklere daha sonra değineceğimiz için burada ayrıntıya girmeye lüzum yoktur. 1707 doğumlu 18. yüzyıl Kabalisti Moses Luzatto, Tanrı ile iç içe olma olarak adlandırılan *Devekuth*’dan bahseder. İspanyol asıllı 1626’da doğan Sabetay Sevi, Kabala ilmini Rabbi Isaac Alba’dan almış ve pratik Kabala, Lurianik Kabala gibi öğretileri benimsemiştir. Luria’nın oğlunu mesih ilan ettiği gibi o da kendini mesih ilan etmiştir. Osmanlı zamanında yaşamış, sürülmüş ve son olarak öldürülmüştür. Öldükten sonra onu takip eden Sabetaycılar, *Kapancılar* ve *Yakubiler* şeklinde ikiye bölünmüşlerdir. Onun öne sürmüş olduğu 18 tane emri vardır ve bunlar Musa’nın 10 emri ile benzeşir. Kabala anlatılarını içeren hareketlerden biri de *Merkabah Mistisizmi*dir. Burada Hezekiel’den (Eski Ahit’te bulunan peygamber) bahsedilir. Tanrı’ya ulaşma halleri olan istiğrak ve vecd hallerinden de söz edilir. Hezekiel, mistisizm için önemli figürlerdendir. Münzevi yaşam ve rü’yetleri ile ünlüdür. Bu rü’yetler Tanrısal ışımayı görerek tecrübe etmesi ve bunun sonucunda peygamber olmasını beraberinde getirir. Merkabah ekolü uygulayanlara *Tzenum* adı verilir. Bu öğretilerde inziva ve sihirli kelimeler de çokça zikredilir. Kaynakları ise *Küçük Hekalot*, *Büyük Hekalot* ve *3. Enoh* kitaplarını içerir. Bu ekolde büyük isimlerden biri Rabbi Akiva’dır ve onun tecrübeleri Hekalot’ta geçer. Rabbi İsmail de bir diğer isimdir ve risaleleri bulunur. Rabbi Nehuniah Ben Hakana, trans hali ve *Bahir* kitabı ile bilinir.²³ Bunun yanında, 1875’te kurulan “Teosofi Cemiyeti” ve bu cemiyetin önderleri olan Helena Petrovna Blavatsky, A. Besant ve H. S. Olcott gibi isimlerin ezoterik, okült, dini, bilim vb. alanlarda etkileri olmuştur.²⁴ Bu nedenle Kabalaya da katkıları olması pek de şaşılabilecek bir durum değildir. Kabalaya olan ilginin

²³ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 36-67.

²⁴ Ali Gül, *Senkretik Bir Oluşum Olarak Teosofi Cemiyeti ve XX. Yüzyıl Kültürel Yapıları Üzerindeki Etkisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015), 1.

artmasında ve bu alanda eserlerin neşredilmesinde katkılarını göz ardı etmek mümkün değildir. B. Huss, cemiyetin etkilerinin 19. Yüzyıl sonlarına doğru kabala üzerindeki tesirlerini görebildiğini ve “Secret Doctrine” adlı eserde Blavatsky’nin kabalaya oldukça yer verdiğini iddia eder. G. Felt, S. L. Mac Gregor, S. Pancoast ve W. Wynn Wescott gibi kabalistlerin, bu cemiyette bulunduğu da bahsedilir.²⁵ Blavatsky, Yahudilerin üzerinde Doğu felsefesinin etkisi olduğunu savunur.²⁶ Onun düşüncesine göre, Doğu kabalasının yanında Yahudi kabalası problemler içerir. Bununla beraber, Yahudi kabalasının Hint ve Budist inanışlarından etkilendiği ve Kaldeliler yoluyla onlara geldiğini belirtir.²⁷ Görüldüğü üzere Kabala belirli bir gruba has olmaktan çıkıp çeşitli çevrelerde ve farklı çalışmalarla yayılmıştır. Bu yayılma, bu öğretinin herkese açık olduğunu yine de göstermez çünkü nihayetinde öğretiyi uygulayan veya öğrenenler belli tecrübe sahipleriyle sınırlıdır ve bunu içselleştirmek için belli başlı safhaları atlatmak gerekir. Yapılması gerekenler içinde, kişinin hayatını bazı kaidelere göre düzenlemesi gerekir ve yine bu yolda yürümek için dikkat etmesi gerekenler vardır. Bunu ilerleyen başlıklarda da göreceğiz.

Son olarak, Kabala beş çeşitten oluşur. Doğanın gizemleriyle uğraşan *Doğal Kabala*, doğada bulunan canlılar arasındaki ilişkiyle ve alemlerle ilgilenen *Analojik Kabala*, semavi küreler ve varsayımsal muhakemeye öne çıkan *Felsefi Kabala*, semavi cisimlerin maddeleri ve gizemleriyle içli dışlı olan *Astrolojik Kabala* ve *Majikal Kabala* olarak geçen büyü, tılsım, gayb gibi konuları içine alan kısımlar olarak bu bölümler sıralanır.²⁸ Buradan da anlaşılacağı üzere Yahudi gizli öğretisi, Kabala altında alt metinleri oluşturan bazı fasıllara sahiptir. Bazıları hakkında, daha derine inceleme yapmak için tali başlıklarla konuyu irdedeleyeceğiz.

1.1. YAHUDİLİK’TE ASTROLOJİ

“Astroloji” kelimesi, *yıldızbilimi* manasındadır. Bu bilimin odak noktası, gök cisimlerinin dünya üzerinde gerçekleşen olaylar üzerindeki etkisidir. Çeşitli yorumlamalarda bulunarak semavi cisimlerin kişilerin kendisi ve doğum tarihleriyle oluşan ilişkiler üzerine etkisi hakkında görüşler ortaya atar. Kehanet ve fal gibi yorumlara

²⁵ Gül, *Senkretik Bir Oluşum Olarak Teosofi Cemiyeti*, 238-240.

²⁶ Helena Petrovna Blavatsky, *Gizli Öğreti (The Secret Doctrine): Bilim, Din ve Felsefenin Sentezi*, çev. Ruya S. Uğurlu (İstanbul: Mitra Yayınları, 2022), 1/661.

²⁷ Gül, *Senkretik Bir Oluşum Olarak Teosofi Cemiyeti*, 241.

²⁸ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 347.

dayalı metotlar, bu alan içerisinde bulunur.²⁹ Astroloji, ilk başlarda astronomi diye adlandırılan bilime dahilken zaman içerisinde ondan ayrılmıştır. Zamanla, “Sahte Bilim” olarak da anılmıştır. Yıldız haritaları diye anılan uygulamalar da bu alanda yer alan uygulamalardandır. Nereden geldiğine dair iki yorum bulunur; bir görüş Kaldeliler’den geldiğini savunurken, diğer görüş Hintlilere dayandığını savunur.³⁰ Böylelikle astroloji kapsamına birden fazla konu girer.

Yahudilerin komşuları olan Babilliler, Keldaniler ve Mısırlılar gibi toplulukların astroloji inanışlarından etkilenmiş olacağından bahsedilir. Torah, belli zamanlarda gök cisimlerine olan tapınmalardan ve Yermiya’nın uyarılarından söz eder. Din adamlarının, bu ilmin içeriğini kabul etmemelerine rağmen, Yahudiler’de bu inanış bazı periyotlarda kendisini göstermiştir. Zodyak işaretlerini İbranice karşılıklarıyla erken dönem Yahudilerin sanatsal faaliyetlerinde görürüz. İsraili 12 kavim, sembolik hallerinde de Zodyak işareti benzerlikleri bulunur. İlk zamanlarda, Yahudiler de astroloji ve astronomiyi bir kabul ederler. Gökteki cisimlerin incelemesini yapıp iyi ve kötü günleri içeren listeler oluştururlar. Burçların insan üzerindeki etkilerini öne süren bilgiler de paylaşmışlardır. İbranice burç, *mezzolot* şeklinde adlandırılmıştır. Tanah’da da burçlara ve özellikle takımyıldızlarına atıflar vardır. Talmud, bu konu hakkında fazla bilgi vermemektedir. Yahudi alimlerince ortaya atılan bazı fikirlere göre, burçların etkisiyle her insan semavi beden olarak anılan *mazzallara* sahiptir. Yıldızlar da herkese ayrı ayrı olmak üzere etki eder ve aynı burcu paylaşanlar manevi olarak akraba sayıldıkları söylenir. Burçların işaret ettiği belli olaylar vardı; örneğin yaratılıştaki karanlık boğa, ışık koç, cinsellik ikizler, insan yengeç ve evlilik başak olarak sembolleştirilmiştir. Her burç, dört element arasında üçlü gruplar halinde ayrılır ve kehanette de burçlar kullanılır. Yahudiler, burçların oluşturmuş olduğu kötülükten beri olduklarına inanırlar.³¹ Yahudiler, astrolojiyi sayılarla kombine etmişlerdir. Mesela; Jüpiter 4, Venüs 7, Ay 9, Satürn 3’ü temsil eder.³² Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, komşu kültürlerin

²⁹ Hüseyin Yılmaz, *Dinler Tarihinin 200’ü* (Ankara: Otto, 2017), 57.

³⁰ Azize Uygun, *Seyyid Süleyman El-Hüseyinî’nin Kenzü’l Havâs Kitabındaki: Dua ve Büyü Motifleri* (Ankara: Eskiye Yayınları, 2020), 57-58.

³¹ Ahmet Köse, *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okülistik İnançlara Yaklaşımının Değerlendirilmesi (Uludağ Sarıalan Bölgesi Örneği)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 52-53.

³² Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 76.

etkileriyle gelen astroloji inancı Yahudilik'teki çeşitli unsurların sembollerinde ve inanışlarında kendini göstermiştir.

Astroloji, içerisinde kehanet ve fal inançlarını da barındırmaktadır. Her iki sahada da astrolojiden ziyadesiyle faydalanılmıştır ama biz burada sadece Yahudilikteki hallerine yer vermeye özen göstereceğiz.

1.1.1. Yahudilik'te Fal

Fal kavramı, kişinin bulunmuş olduğu duruma karşı tahmin ve kehanette bulunmak olarak tanımlanır. Bazılarınca falcının ruhsal varlıkları kullanarak yardım aldığı düşünülür. Hindistan kaynaklı olduğu ve Çingenelerin falı dünyaya yaydığı söylenir.³³ Arapça'da "uğuru gösteren simge", Batı'da ise "ileriden haber vermek" olarak açıklanır. İngilizcede ise *mancy* terimi ile anılır.³⁴ Ek olarak "-mansi", fal çeşitlerinde yaygın olarak kullanılır.

Yahudilerin fal inancında, geleceğe açıklık getirmek Yehova'nın elçisi yerindeki peygamberlerin ve kahinlerin uygulamasıdır. Kahinlerin metotları, Tanrı'ya müdahale olarak algılandığı için reddedilir. Bunun yanında, bir olayın sonuçlarını öğrenmek için başvurulmuş tefeül yani iyi yorumda bulunmak serbesttir. İshak'a eş seçiminde İbrahim'in kölesi Eliezer'in bunu pratiğe döktüğünden bahsedilir. Yahudilerin kehanetlerinde, kuş falı yani güvercin ve karga gibi kuşların uçuşlarından çıkarılan yorumlardan söz edilir. Su ve şarap gibi sıvı maddeleri bir kaseye koyarak bunlara bakıp insan geleceğini okumak da bunlar arasındadır. Ay ışığının oluşturduğu gölgeye bakarak da yorumda bulunmuşlardır. Hatta, bu gölgenin kaybolması halinde o insanın bir sonraki yıl öleceğine işaret edilir. Bunlar gibi fal yöntemleri, İbraniler arasında oldukça yaygındır.³⁵ Bu fal türlerinin yanında fal okları, karaciğer falı, *terafim* falı, çubuk falı, ağaç falı, yıldız falı, nekromansi vb. çeşitlerin örnekleri de Tanah'da geçmektedir. Bu ilim, Yahudiler tarafından yasaklanmış ve bununla uğraşanların ölüm cezasına çarptırılması gerektiğine ayrıca değinilmiştir. Bununla beraber, farklı inançlar da Yahudi toplumunda mevcuttu. Mesela, kederle havlayan köpekten etrafta ölmüş birinin ruhunun gezinmekte olduğu

³³ Yılmaz, *Dinler Tarihinin 200'ü*, 80.

³⁴ Elif Tuba Özdemir, *Müslüman Düşüncesinde Bazı Okültist Etkileşimler* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 10.

³⁵ Köse, *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okültistik İnançlara Yaklaşımı*, 40-41.

çıkarılır, köpek arkasını sürüyorsa ölüm meleğine yorulurdu.³⁶ Bir oyun olmaktan çıkarak fal uygulaması haline gelen Tarot da Yahudi Kabala etkisinden nasibini almıştır. Fransız okültist olan Eliphas Lévi (1810-1875), tarot konusunda oldukça önemli etkiye sahiptir. Lévi, Kabala ve tarot arasında bağlantı olduğunu iddia eder ve 22 koz (Büyük Arkana)-22 İbrani harfi eşleştirmesine işaret etmiştir. Bu uygulama, Kabala öğretileri arasında bulunan Yaşam Ağacıyla da ilişkilendirilmiştir. Tarot uygulamasında, eğer kart ters bir halde olursa yorumu da çıkan mananın tersi olurdu.³⁷

Fal, içerisinde birden fazla çeşit bulunduran bir alandır ama biz burada sadece Yahudilerde uygulaması bulunan fallardan bahsetmeye çabaladık. Bu bilgilerden yola çıkacak olursak, fal bakmak, görmek ve yorumda bulunmaktan oluşan sırayı izlemektedir.

1.1.2. Yahudilik'te Kehanet

Kehanet, gelecekte haber vermek için kullanılan addır ve bunu yapan kişilere kâhin denir. Kahinlik dört çeşittir. Birincisi bazı yöntemler aracılığıyla geleceği bilmektir. Bir diğeri peygamberlerin vizyonları ve vahiyleridir. Huzursuzluk hissedip felakete yormak yani *premonsiyon*, bir diğer çeşididir. Sonuncusu ise meydana gelecek olayı paranormal bir şekilde algılama (medyum mesleği gibi) yani *prekognisyon* olarak ayrılır.³⁸ Zamanında tapınak başrahibinin rolleri arasında, medyumluk da vardı. Özel eşya olarak geçen *Urim* ve *Tummim*, omuzdan asılarak cepte olan kurada kullanılan sırlı nesnelerdi. Bunlar iki adet düz taşı ve urim olumlu için, tummim ise olumsuz mana için bir semboldü. Sorulara olumlu ve olumsuz iki cevap belirlenir ve kura çekilirdi. Mesela; “evet”, “hayır” veya “suçlu”, “suçsuz” gibi cevaplar ayarlanırdı. Tanrı'nın konu hakkındaki iradesini belirlemek için başrahip bu iki taşı yavaş bir şekilde atardı. Bu şekil, Kral Saul ve rahiplerin seçiminde kullanılmıştır. Kehanet uygulaması, Yahudi geleneğinde mühim bir yere sahiptir.³⁹ Yahudilerde, kehanetin bahsetmiş olduğumuz

³⁶ Mehmet Aydın, “Fal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/137.

³⁷ Suzannah Lipscomb, *Büyük Cadılık ve Okültizm Tarihi*, çev. Ahmet Fethi Yıldırım (İstanbul: Alfa Yayınları, 2023), 213-216.

³⁸ Özdemir, *Müslüman Düşüncesinde Okültist Etkileşim*, 16-17.

³⁹ John Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi: Yahudilik'ten Şintoizm'e*, çev. Funda Sezer (İstanbul: Say Yayınları, 2021), 74.

şekilde özel bir uygulamaya sahip olması ve bir fiil dini seçimlerde kullanılmış olması önemini büyük ölçüde gözler önüne sermektedir.

1.2. YAHUDİLİK'TE BÜYÜ

Büyü, nerdeyse insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahiptir. Yahudi uygulamalarında büyüye geçmeden önce, büyüden bahsetmek gerekir. Bazı dünyevi amaçlar için metafizik güçlerin kullanılması ve yine doğüstü yollara başvurarak olağan olmayan etkiler oluşturma büyüünün tanımını oluşturur.⁴⁰ Yahudilerin kutsal kitaplarında, büyüye işaret etmek için kullanılan kelime *kshp* kökünden türer. *Mekhaşefah* kelimesi ise daha çok kara büyü için kullanılır. Bunun haricinde kullanılan terimler de vardır ve bunlar şu şekildedir *aşafim*, *mekhaşefim* ve *aşaftir* gibileri büyücü, *hover* ya da *hever* ise tılsımcılık ve afsunculuk, *lahaş* kelimesi tılsım için kullanılmıştır.⁴¹ Yahudi tarihinde büyü, Mısır uygarlığı temellidir ve Mısır'da Yahudiler tutsakken bunun yapımını öğrenmişlerdir. Ne kadar uygulayıcıları bulunsada yasaklanmıştır. Babil ve Mezopotamya'dan büyü konusunda etkilenmişlerdir.⁴² *Sefer ha Razim*, Yahudi literatüründe bulunan, büyüsel bilgiler ve tılsımlar içeren kitaplardan biridir.⁴³ Yahudiler; büyü kavramı için farklı terimler oluşturmuşlar, kaynaklarında yer vermişler ve çeşitli kültürlerden etkilenmişlerdir. Bu verilerin çeşitliliği de bilgi kalabalıklığını beraberinde getirecektir.

Yahudi kaynaklarında birden çok veri olduğu için bunları ayrı ayrı incelemek isabetli olacaktır. Büyücülük, büyüdeki malzemeler, numeroloji, koruyucu takılar, nazar, bazı büyü yöntemleri gibi bilgiler büyü başlığına dahil olduğundan bunları ilerleyen başlıklar altında irdelemeye çalışacağız.

1.2.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler

Yahudiler için büyücülük üç sınıfa ayrılır. İşi gelecek hakkında haberde bulunmak *kosem kesamim* (müneccim), *meonen* (falcı), gaipen malumat vermek yani *menaheş* (kâhin) olanlar bir sınıf oluşturur. Diğer sınıf; büyü ve tılsımla uğraşanlar yani *mekhaşef* ve *hover* buradadır. Bir diğeri falcılık, cincilik, ölü ruhlarla iletişim kuranlar buradadır ve

⁴⁰ Yılmaz, *Dinler Tarihinin 100'ü*, 38-39.

⁴¹ Hikmet Tanyu, "Büyü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/505.

⁴² Köse, *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okülistik İnançlara Yaklaşımı*, 20.

⁴³ Çiğdem Yılmaz, *Ursula K. Le Guin's Fantasy World in The First Earthseatriology Embedded in Kabbalah* (İstanbul: İstanbul Aydın University, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 9.

buradaki büyücüler benzer terimlerle kullanılırlar.⁴⁴ Büyü Yahudi krallar için de önem arz eder çünkü krallar da ihtiyaç duyduğunda büyücülerden yardım almışlardır. Bunu yanında; büyücülük veya falcılık isyan suçuyla aynı olarak görülmüştür. Kral Saul'un peygamber Samuel yani onun ölü ruhuyla görüştürmesi için büyücü ve cinci olan bir kadından yardım istemesi, büyücü işi gibisiyle uğraşanları sürmesi örnekler arasındadır. Bu işlerle uğraşanlar; taşlanarak öldürülme, kırbaçlanma gibi çeşitli cezalarla cezalandırılmış ve puta tapıcılıkla özdeşleştirilmiştir.⁴⁵ Yahudilerin büyücülüğü yasaklamaları ve büyücüleri katı cezalarla tehdit etmelerine rağmen halk nezdinde bu uygulamanın önüne geçilememiştir. Asillerde bile bunun pratiklerine rastlamak, yaygınlaşmasında tetikleyici neden olmuştur demekle sakınca yoktur.

Yahudi toplumunun geleceğine yön verilmesi ve kurtarıcıya hazırlanış için büyü kullanımı önemlidir. Yahudiler için dünya üzerinde hakimiyet kurmada, büyüün konumu kritiktir.⁴⁶ "Musa'nın Kılıcı" ve "Süleyman'ın Anahtarı" gibi eserlerde Avrupa büyü ritüellerine rastlamaktayız ve bu kitaplar da Yahudi büyüüne de örnekler vardır. Talmud ve Mişna gibi Yahudi kutsal kitaplarında, büyü haram olarak görülmüştür.⁴⁷ Yılan büyüleme, oğlağın kendi annesinin sütünde pişirilerek keçiye acı çektirme ve keçiyi süttten kesme, büyülemek için kül saçma, bağlama büyüü vb. büyü çeşitlerinden bahsedilir.⁴⁸ Örneklendirmiş olduğumuz büyüler, pratikte olan ve Yahudi ilahi metinlerinde örnekleri olan verilerdir. Bu gücün siyasi alanlarda da kullanılması, bu işin ne kadar ileri boyutlara evrilebileceğini göstermektedir.

1.2.2. Büyü'de Yöntemler ve Koruyucu Takılar

Sayılar, sayı-harf kombinasyonları, nazarla ilgili olanları, vefkler, koruduğu iddia edilen takılar vb. bazı konulardan bu başlık altında söz etmeye çalışacağız. Bu saydıklarımızın hepsi, bir yerde büyüyle kesiştiği için bunları büyü altında ve özelde de bu konun altında almayı uygun bulduk.

⁴⁴ Tanyu, "Büyü", 6/505.

⁴⁵ Elife Çiftçi, *Kahramanmaraş'ta Büyü ile İlgili Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 47-49.

⁴⁶ Hamdi Kalyoncu, *Psikiyatrik Hastalılar ve Büyü: Exorsizm* (İstanbul: Yediveren Yayınları, 2010), 20-21.

⁴⁷ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 47.

⁴⁸ Çiftçi, *Kahramanmaraş'ta Büyü*, 46-48.

Sayıların özellikleri ve kabaladaki yerlerine değinecek olursak öncelikle bazı belli sayıların, bu öğreti kapmasında gizli ve önemli manalara gelen sayılar olduğunu veya sayıların bazı gizli manalara işaret ettiğini bilmeliyiz. Mesela; 7 sayısı için yaratılış, Nuh'un gemisine binen 7şer çift hayvan, İbrahim'in 7 dişi kuzusu ve Yakup'un 7şer yıl Lavan'a hizmet ederek iki kızıyla evlenmesi gibi örnekler vardır. Bunun yanında, 6 ve 7 sayılarını Magen David (Davut Yıldızı), Menora (7 kolu olan şamdan) ve Hermetizm'de kullanılan simgelerden olan 6 ucu olan yıldız. 10 sayısını, Musa'nın 10 emiri ve daha önce bahsetmiş olduğumuz 10 sefirot gibi yerlerde görürüz. İbrani alfabesinde dikkatimizi 22 sayısı çeker. 40 sayısı ise kader ve önemli durumlarla ilişkilendirilmiştir. Bunun yanı sıra 40 günlük tufan, 40 yıl çöl, Krallar yani Süleyman ve Davut'un 40 yıllık hükümdarlık periyotları gibi misaller bu sayıyı özel kılar. 39 sayısı da bundan dolayı cezalarda son radde olarak belirlenir. 10 sefirot ve 22 İbrani harfinin birleşimiyle oluşan 32 sayısı da hikmetli rotanın simgesidir.⁴⁹ Yahudilerde, kutsal binalar genellikle 3 bölümden oluşur. 7 sayısı ise havaleden kurtulmak için kullanılan büyüün bel kemiğini oluşturur. Büyü içeriğinde, 7 avuç dolusu kimyon ve 7 direğin 7 talaşı gibi birden fazla madde bulunur. Bu büyü, Trachtenberg'den "Yahudi Büyücülüğü ve Batıl inancı" kitabında geçer.⁵⁰ Kabala, görünenin arkasındakini anlama iddiası olduğu için Yahudi kutsal kitabında bulunan ve öğretilerinde geçen sayılara anlam vermesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

İbrani alfabesi, ilk zamanlarda sadece sessiz harfleri kapsayan bir yapıdaydı. MÖ. 2. yüzyıl itibariyle vav ve yod gibi yarı sessiz halde bulunan harfler eklendi. Daha sonraki dönemde ise sesli harfleri belirtmek adına harf üstü ve altı işaretler konulmaya başlandı. Sami alfabelerinde olduğu gibi Yahudiler de kendi alfabelerine sayısal değerler atadılar. Hayat Ağacındaki 10 sefirot, sayı anlamına gelen sefer sözcüğünün çoğuludur. Sayı ve harf arasındaki eşleştirmelerde, Fenikelilerin etkisi vardır. Alfabedeki harfler; 9, 9 ve 4'lü gruplar halinde sırasıyla birer, onar ve yüzer artarak sayılarla ilişkilendirilir. Bunlarda

⁴⁹ Ümmühan Yücel, *Türk Halk İnanışlarında Sayılar* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 19-23.

⁵⁰ Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi*, çev. Mustafa Küpüşoğlu (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1998), 82-167.

yapılan her telaffuz, meditasyon, nefes tekniği gibi çeşitli faktörler önemlidir ve her biri çeşitli etkilere sahiptir.⁵¹

Harflerle ilgili 3 tekniği de anmadan geçmemek gerekir. Bunlar; *Notariqon* yani harfler ve sözcüklerle kurulan ilişki, harf ve sayı ilişkisiyle kurulan *Gematria* ve son olarak *Temurah* harflerle harflerin ilişkisinden oluşturulan sistemlerdir.⁵² Bu yöntemler *Kriptogramatik* diye adlandırılan bir öğretinin parçasıdır. Bu uygulamalarda Hurufilikle de bir benzerlik söz konusudur. *Gematria* metodunda, aynı sayı değerindeki kelimeler birleştirilir. Örneğin, YHVH kelimesi ve Âdem aynı değerdedir. *Notarikon* ise bir pasajdaki ilk ve son harf alınarak yapılan kombinasyonlardır. Melek isimleri, sıfatlar ve şeytan isimleri bu usulle elde edilir. *Temura*, diğerlerine göre daha karışık olan bir tekniktir.⁵³ *Themuria* tekniğinde, çeşitli anlamlara ulaşmak için harflerin yerleri değiştirilerek tekrardan oluşturulur. Bu teknik içine kehanet yöntemleri, diyagram, şema ve hücreleri alır. *Gematria* tekniğinde, harflerin sayısal değerlerinin toplanması vardır. YHVH, 72 sayısal değerini karşılar. Bu teknikte, mutlak değer ve integral değer gibi çeşitli hesaplama metotları kullanılır. Mesih'in gelişini bile bu metotla hesaplamışlardır. *Notaria* tekniğinde ise cümlelerin ilk harfiyle adeta akrostişe benzer bir yöntem kullanılır ve bu sayede yeni cümle oluşmuş olur. Bunlara ek olarak, *Tzeruh* yani harf permütasyonu tekniği bulunur. Bu teknikte, 50 anlayış kapısı yardımıyla yokluk tecrübe edilir. Bu tehlikeli bir yolculuk olduğundan, genellikle bir öğreticiyle bu deneyimin tecrübe edilmesi önerilir. *Tetragramaton* yani YHVH harfleri sırası değiştirilmek suretiyle tekrar edilir. Burada, İbrani harflerinin kombinize edilmiş halleriyle yapılan ayinlere rastlanır. Bunlar bir nevi Tanrı ile bir olmak için pratik yapılan zaman ve mekan üstü meditasyonlardır. Harfler, telaffuz edilip yazılır ve derin düşünce diyarlarına dalınır.⁵⁴ Bu hurufi yönelim, daha çok apokaliptik literatürün getirisidir ve Sabatay Sevi'de de karşımıza çıkmaktadır.⁵⁵ Günümüzde sihir ve illüzyonda kullanılan "Abrakadabra!" sözcüğü, Aramice'deki *avra kdavra* olduğu düşünülen "Konuştuğum gibi yaratırım" manasına gelen kelimedenden ortaya çıktığı düşünülür.⁵⁶ Buradan da anlaşılacağı üzere,

⁵¹ Canan Ağyürek, *Çeşitli Dinlerde Sayı-Harf İlişkileri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 31-34.

⁵² Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, 100.

⁵³ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 125.

⁵⁴ Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 43-50.

⁵⁵ Mehmet Emin Bozhüyük, "Hurûf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/398.

⁵⁶ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 87.

kullanılan çoğu kelimenin boş yere olmadığı ve bir yerlerde dayanağı olabileceği aklımızın bir köşesinde yer etmelidir.

John Dee'nin (1527-1608) ortaya attığı, Enoh büyüünün içine aldığı bir sistem olan vefkler bu konunun bir parçasıdır. Enoh, Tanrı'nın yanında olduğuna inanılan bir peygamberdir ve göğe yükseltilmiştir. İslam'da, İdris peygamber olarak bilinir. Dee, bilim adamı vasfına ek olarak Kraliçe I. Elizabeth döneminin kraliyet astroloğuydu. Edward Kelly (1555-1598) de bu alana oldukça katkı sağlamıştır. Enoh büyüünün dili, Enoh dili olarak adlandırılan sert ve boğazdan gelerek okunan bir dildir. Aynı zamanda, kutsal kitap öncesindeki dönemdeki büyücüler bu dili kullanmıştır. Kelly ve Dee'nin iddiasına göre, bu dil direkt olarak Enoh melekleri tarafından öğretilmiştir. Sanskritçeye göre daha eski olduğu öne sürülür. Bu dildeki seslerin bazıları; Arapça, İbranice ve Latince'ye benzediği söylenir. Bu ikilinin ruhani varlıklarla iletişimi, kristal küreyle gördükleri vizyonlardan bahsedilir ve bunlar sonucunda büyüünün içeriğini oluşturmuşlardır. Kelly'nin gördüklerini Dee kaydetmiş ve bu sistemi meydana getirmişlerdir. Apokrif bir eser olan "Enoh Kitabı" da bu geleneğin ürünüdür. Düşmüş meleklerin dünyaya büyü ve savaş bilimlerini öğretişini içeren bir kitaptır. Bu büyüde, meditasyonda yardımcı tılsım niyetine kullanılan vefkler bulunur. Bunlar şu şekildedir: NEMO Karesi, AMMA Karesi, ROR Karesi, GRAA Karesi, BABALON Karesi, NANTA Karesi, HKOMA Karesi, EXARP Karesi ve BITOM Karesi. Evrensel elementlerle bunlar, pentagramla ilişkilendirilmiştir. Pentagramın tek ucu, yukarıda ise İlâhi bir simgedir ama iki ucu yukarı doğru ise ilâhi olmayanı yani kötülüğü sembolize eder.⁵⁷ Satanizm'in kullandığı simge olan *Baphomet Mührü*, bahsetmiş olduğumuz kötülük sembolü pentagram şeklindedir. Bunun yanında, yıldız içinde Baphomet yani *Sebt keçisi* bulunur ve etrafında "Leviathan" yazan İbrani harfleriyle çevrelenmiştir.⁵⁸ *Leviathan* kavramına, kötücül varlıklar kısmında değineceğiz ve bu şekilde bahsedileni daha iyi kavramış olacağız. İlâhi bir şekilde olan pentagramda, insanın sembolize edilerek insan bedeni ve dört element arasında bağlantı kurulur. Öte yandan, diğer kötücül sembol insanın tam tersi olanı hayvani olanı sembolize eder. İlâhi olan pentagram, büyücüler tarafından tercih edilen ve kötü ruhların defedilmesinde kullanılan bir simgedir. Daha

⁵⁷ Halit Ahmet Çiftçi, *Dinlerde Vefkler* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 40-50.

⁵⁸ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 288-289.

önce bahsetmiş olduğumuz büyüsel kareler ise meditasyonda kullanılırsa her harfte ayrı bir güç vardır. Bu meditasyon deneyimi, kelimelerin sesli bir şekilde ifade edilmemesini içerir. Dee, 1582’de melek Mikael’in onu 40 eşit parçayı içeren bir daire çizimini bilgilendirdiğini söyler. Bu daire Tanrı’nın 7 ismi, sayılar, harfler, yedigenler ve yıldızlardan oluşmaktadır. Bundan sonra, Dee’nin ilham edilmiş olan karede melek isimleri ve gezegenlerin ilişkisini ortaya koyar. Buna benzer bir vizyon, Kelley tarafından görülür. Dee ve Kelley’nin bu tecrübelerinin sonucuna dair sırasıyla örnek verecek olursak; *Zaphkiel-Sabathiel* (Satürn), *Zadkiel-Zedekiel* (Jüpiter) ve *Cumael-Madimiel* (Mars) şeklindedir. Sonlarındaki “-el” eki onları melek ismine dönüştürür. Patrick Zalewski, “Golden Dawn Enochian Magic” isimli eserinde bahsedilen karelerin nasıl okunacağına yer vermiştir.⁵⁹ Vefkler, büyü konusu kapsamında önemli bir yere sahiptir çünkü bu konu çoğu dinde karşımıza çıkmaktadır. Yahudi mistik öğretisi takipçileri de bu konu hakkında birden çok veri bırakmışlardır.

Büyüde kullanılan koruyucu takılar ve yöntemlerden bahsederken, nazar konusuna da değinmek elzemdir. Nazar, sözlük anlamında “görmek, düşünmek, bakmak” şeklindedir. Nazar etmek, Türkçe’de “beğenilene kıskanç duygular besleyerek bakmak ve onda zarar oluşturacak şekilde ona etki etmek” gibi manaları vardır. Bu bakış iyi niyetli olsa bile nazarın kapsamına girer. Nazar, canlı veya cansız her şeye karşı olabilir.⁶⁰ Nazar, Yahudi batıl inançlarından ve kutsal kitaplarında da bu konuya değinilmiştir. İbrani dilinde nazar, *ayin ha-ra* (şerrin gözü) olarak adlandırılır. Yahudiler nazardan korunmak için işi veya sağlığıyla ilgili sorulan sorulara “fena sayılmaz” veya “şikayetçi değilim” gibi ortalama cevaplar vermişler ya da metalden üzeri duayla kaplı el şekilli muskalar taktığı söylenir.⁶¹ Aşkenaz Yahudileri, sesli övgü veya iyi haber duyduklarında, kötülüklerden korunmak için seslerini yükselterek “Kem Göz Yok” manasına gelen *Keyn Aynhoreh*, *Kein Ayin Hara* sözlerini sarf ederlermiş.⁶² Yahudilerdeki nazar inancını, daha çok Talmud’da görmekteyiz. Midraş’ta da bu konuya dair örnekler geçmektedir. Mesela Yakup oğullarını Mısır’a girerken farklı kapılardan girmelerini tembihlemesi; onları

⁵⁹ Çiftçi, *Dinlerde Vefkler*, 50-59.

⁶⁰ Salime Leyla Gürkan, “Nazar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/443.

⁶¹ Huriye Çınarer, *Kapadokya Bölgesi’nde Nazar İnancı ve Uygulamaları (Ürgüp)* (Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 29.

⁶² Emre Çelikkol, *Tek Tanrılı Dinlerin Takı Sanatına Etkisi* (İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 88.

nazardan korumak istemesindendir. Sara'nın Hacer'e nazar ettiği ve Hacer'in oğlu İsmail'in nazardan dolayı kötürüm olduğu söylenir. Yine Sara, Hacer'e nazar etmiş ve onun ilk çocuğunun düşmesine neden olmuştur. Talmud'da nazar, *En Bisha* veya *En Rah* şeklinde geçmiştir. Talmud'da, ölümlerin %1'nin doğal yollarla olurken %99'nun nazardan olduğu söylenmiştir. Yusuf'un çocuklarının nazara karşı doğuştan bağışıklığı vardır ve Rabbi Jochanan'nın iddiasına göre kendisi de Yusuf çocuklarından olduğu için bahsedilen bağışıklığa sahiptir. Nazardan korunmak için badem, taş, civa veya üzerinde İbrani "H" harfi bulunan gümüş ya da metal parçası gibi materyaller içeren çeşitli muskalar takılması önerilmiştir. 7 yanan kömürün yerleştirildiği bir suya "Ve insanlar Musa'ya ağladılar ve o Tanrı'ya dua etti ve ateş söndürüldü." cümlesini tekrar edip hastaya bu sudan içirirsen hastanın nazarı iyileşeceğinden söz edilir. Bir başka tedavi ise nazar olmuş bir çocuğun kafasında avuç dolusu tuzu gezdirip, tuzu odanın her bir köşesine ve son olarak kapı eşiğine dökülmesidir. Diğer bir örnek, anne çocuğunu üç kez öper ve her öpüşte ona tükürür.⁶³ Bilgilerden de anlaşılacağı üzere, nazar inancı içine koruyucu takıları ve çeşitli korunma ritüellerini de içine alan bir konudur. Bu sebepten, nazar konusuna bu başlık altında değinmeden geçemedik. Kurtulma yollarına verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, uygulamalar folklorik uygulamaların bazılarına benzerlik göstermektedir.

Yahudi koruyucu kutsal takıları, büyü başlığının vazgeçilmez parçalarındandır. İki eşkenar üçgenin birleşiminden meydana gelen *Magen David* (Davud Yıldızı, Mühr-ü Süleyman), içinde büyük güçleri barındıran bir semboldür. Kral Davud, kalkanında bu yıldızı kullanırdı. Yıldızın köşeleri "İbrahim, İshak, Yakup, Harun, Davut" isimlerini temsil eder. Kutsal kabul edilen bu sembol; sancaklarda, muskalarda, büyücü tılsımlarında vb. yerlerde kullanılmıştır ve Tanrısal korumayı simgelemiştir. Bunun yanında, İsrail bayrağında da bu işarete rastlamaktayız.⁶⁴ Bu işaret eski dönem Yahudi büyü simgesi olmakla beraber kolye şeklinde hala tılsım olarak kullanılmaktadır.⁶⁵ Yine genellikle kolye ucunda kullanılan *Chai* işareti, İbranice "yaşayan, canlı" manasındadır ve *chet* ve *yod* harflerinin karışımından oluşur. Harfin numerolojik değeri 18'dir ve şansın rakamıdır. Yahudiler bayram veya özel günlerde, 18 ve bu rakamın katlarını oluşturan

⁶³ Aaron Bray, "The Evil Eye Among the Hebrews", *The Evil Eye: A Casebook*, ed. Alan Dundes (U.S.A.: University of Wisconsin Press, 1992), 44-53.

⁶⁴ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 18-20.

⁶⁵ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 290.

miktarda para verirler. *Tefillin*, Yahudilerin dua esnasında üzerinde taşıdığı siyah kutucuklardır. Sol kol ve alına takılır. Farklı Yahudi mezheplerine göre farklı bağlanış şekilleri olan bu kutularda, Torah'tan bazı bölümleri içeren parşömenler bulunur. Zeka ve ruha pozitif etkileri olan akupunktur bölgelerinden geçtiğine inanılır. Bereket getireceğine ve kuraklığa karşı koruyacağına inanılır. Çeşitli koruyucu özelliklere sahip olduğu ve yapılan duaya ekstra bir güç kattığı düşünülür.⁶⁶ *Akrep Kağıtları*, Orta Çağ'da karşımıza çıkan Yahudi büyüdür. İçerisinde bazı kelimler ve akrep çizimi bulunan bu kağıt yuvarlanarak muhafaza edici muska olarak boyna takılır.⁶⁷ Yahudilerde özellikle iki muska türü yaygındı. Birincisi Kral Süleyman tarafından hazırlandığı düşünülen *Kral Solomon Muskaları*, diğeri ise melek isimlerinin parşömene yazılarak oluşturulan ve gümüş kutucuğa koyulan *Kimiyah* yani Melek Tekstleri'dir. Kabalacılar, bunun gibi daha birçok tılsım ilgi duymuşlardır. Öyle ki, Tılsım hazırlama işi haham görevlerinden sayılmıştır. Kral Süleyman muskaları, ihtiyaç duyulan çözümlere göre farklı şekillerde yapılmışlardır. Bundan dolayı, Kral Süleyman'a ithaf edilen birden fazla muska bulunur. Bu muskalar genellikle çerçeve olan dış bölüm ve iç bölümden oluşur. Dıştan içe doğru, takan insana gücü yönlendirip pozitif hale dönüştürür. Bunlar hem kabala yazısı hem de İbranice olarak yazılmışlardır. Materyallerine göre muskaların etkisi değişir ve altın gibi dayanıklı materyaller gücü artırır. Muskalarda kullanılan parşömen de 4 elementi sembolize eder. Bir diğer takı, *Hayat Çiçeği* olarak geçer ve dairelerin oluşturduğu hexagon şeklindedir. Kabala ve gizli tarikatlarda kullanılan bu simge, Tanrı ile ilişkiyi kuvvetlendirdiği ve sağlık için iyi olduğu düşünülür. Daha önce de bahsetmiş olduğumuz Hayat Ağacı, koruyucu takılar arasındadır. *Yaşam Tohumu* simgesi, hayat çiçeğinin daha basit formda olanıdır ve 7 dairenin birleşiminden oluşur. Bu simge, sayısından da anlayabileceğimiz gibi yaratılışı temsil eder. Bu simgenin koruyuculuğu, özellikle hamile kadınlarda, doğurganlıkta ve yeni doğmuş bebekte kendini gösterir. Düşünceyi geliştirme ve insanların yolunu bulmasını kolaylaştırdığı düşünülür. *Merkabah*, beden ve ruh ikilisinin etrafında deveran ettiğine inanılan enerji sirkülasyonu ve nur katmanlarını simgelediğine inanılır. Dört yaratık tarafından çekildiğine inanılan semavi arabayı sembolize eder. Bu koruyucunun şekli, *Yıldız Tetrahedron* formundadır. Bahsettiğimiz 4 hayvan, Tarot kartlarında da bulunur. Son olarak, *Hamsa* yani *Hamesh Eli* de koruyucu

⁶⁶ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 21-23.

⁶⁷ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 85.

takılardandır. Bu işaret, Yahudilikte *Miriam'ın Eli* olarak geçer ve Miriam Musa'nın kardeşidir. 5 rakamını temsil ettiği için Torah'taki 5 bölüme de işaret ettiği düşünülür. Bazen bu sembol, üzerinde göz veya Davut Yıldızı bulundurur ve kötülüklere karşı korunma olarak düşünülen balık ve kuş gibi işaretleri de barındırabilir.⁶⁸ Aynı zamanda el figürü, duvarlara asılmış veya bedende taşınmıştır ve Tanrı eli olarak da görülmüştür.⁶⁹ Bazen şekilli takılar sanıldığı gibi süs amaçlı yapılmamış olduğu gibi muska niyetine de kullanılmıştır. Bazı takılarda, diğer dini kültürlerle benzeşen tarafları vardır ve bunlar kültürel etkileşimle gelmiş olması muhtemeldir. Bu etkileşim sonucu gelen takıların, gelenek yoluyla farklı din mensuplarının uygulamalarında pratik bulmuş olması da ihtimal dahilindedir.

Belli başlı bitkiler de bu öğretilerde farklı amaçlar için kullanılmıştır. Akasya ağacı bunlardan biridir ve Yahudilerde kutsal olarak benimsenir. Ağaç, Yahudi kutsal metninde de kendine yer bulur ve Tanrı'ya sunulan hediyeler arasındadır. Yahudiler, ağacı sonsuzluğu sembolize ettiğini söylerler.⁷⁰ Adam otu bitkisi, cennette yetiştiğine inanılan ve büyülerde çokça kullanılan bir nebattır. Çocuğu olmayanlar, aşık etmek, dileğin gerçek olması ve şifa kaynağı olması için kullanılmıştır. Uyuşturmada ve tensel çekimi arttırmada işe yaradığı öne sürülmüştür. Torah'da, Yakub'un eşi Lea bu ot sayesinde gebe kalmıştır. Yahudiler, bu bitkinin ismine *dudaim* demişlerdir.⁷¹ Bitkinin köklerinin nabız yükselmesi, baş dönmesi ve halüsinasyon görmeye neden olduğundan bahsedilir. Cadıların bu bitkiyi, uçmak ve trans halleri için iksirlerinde kullandığı iddia edilir. İnsan vücuduna benzeyen bu otun muskalarda da kullanıldığı söylenir. "Küçük darağacı adamı" lakabını, suçluların gömüldüğü ya da asıldığı yerlerde bittiği için almıştır. Bitkinin topraktan çekildiğinde, öldürücü yüksek bir çılgılık attığı dile getirildiği için bir köpeğe bağlanıp öyle çekildiği söylenir.⁷² Yahudi mistikleri, bütün bitkilerin cinsiyeti olduğu sadece hurmanın bu özelliği olmadığını belirtmiştir. Sıkça rastlanan bitkilerden incir, bolluğu sembolize ettiği, yaprak kısmı erkekliğe ve meyvesi dişillığe işaret eder. Yahudiler, buğday gibi bunun da cennetten atılma sebebi yasaklı meyve olduğunu savunurlar. Maydanoz, köklerinin cehenneme eriştiği için ölüm sembolü olarak

⁶⁸ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 46-85.

⁶⁹ Azize Uygun, *El Falı* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 51.

⁷⁰ Deniz Gezgün, *Bitki Mitosları* (İzmir: Sel Yayıncılık, 2010), 17.

⁷¹ Gezgün, *Bitki Mitosları*, 15-16.

⁷² Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 100-101.

düşünülür. Yahudi özel bayramlarından olan *Fıstıh*'ta, o zaman Mısır'daki acı içindeki kardeşlerinin göz yaşı damlalarını temsil ettiği düşünülüp tuzlu su içine konulur. Mısır'dan çıkışı andıkları bu bayramda acı tadıyla sofranın temel öğelerinden olan *radika*, esir hayatının zorlu ve acı dolu oluşunu çağrıştırır.⁷³ Bu sebeple bitkiler, çeşitli nedenlerden veya belirli özelliklerinden dolayı kutsal sayılmışlar ve büyülerin veya çeşitli ritüellerin vazgeçilmezleri olmuşlardır.

1.3. YAHUDİLİK'TE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR

Dinlerde iyicil amaca sahip olan göremediğimiz varlıklar olduğu gibi kötücül varlıklar da vardır. Mistik öğretilerde, odağı üstünde toplayan ve onlardan korunmak için büyü, muska gibi yollara başvurulmuş bu varlıklar Yahudi inancında da oldukça geniş bir yere sahiptir. Bu konu engin bir veri girdisine sahip olmasına rağmen, biz olabildiğince derinlere girmeden yüzeysel bilgilerle konunun aslını vermeye çalışacağız.

Erken dönem Yahudilerinde, Şeytan kavramı henüz yoktu ve iyi de kötü de Yehova tarafından yaratılmıştı. Latince de *diabolos* olan şeytan, İbrani dilinde satan olarak karşımıza çıkar. Yahudilerin zulme uğradığı dönem, şeytanın hakimi olduğu dönemdir ve bu dönem Mesih ile son bulacaktır. İbranilerde şeytanın nerden geldiğine dair 4 düşünce yapısı bulunur. Bunlardan ilki, *demonların* başındaki olarak görülen *İblis*'tir. Bir diğeri, insanın kötülük yapma potansiyeli yani *yetser ha-ra* olarak geçer. Diğeri, Tanrı ile birken ondan git gide uzaklaşmıştır. Sonuncusu, Tanrı'nın kötü yanını temsil eder. İlk dönem, Tanrı hem kötü hem iyiyi barındırdığı için düalist bir yapıya sahipti. Daha sonra, Tanrı yani Yehova iyi tarafı temsil etti ve kötülük ayrı simgeleşti. Semavi konseyden gelen *bene ha-elohim / banim* (Tanrı'nın oğulları), insanoğlunun kızlarına aşık olup onlarla birlikte oldular ve bu birliktelikten *nefilim* yani devler ortaya çıktı. Bu olay olduktan sonra, göksel konseyden gelen melekler artık *Düşmüş Melekler / Gözlemci Melekler (Fallen Angels)* olarak anıldılar. Bunlar bu şekilde adlandırılmadan önce, cennetin çocukları olarak biliniyorlardı ama bunlar arzularına yenilip kötülüklerini ortaya koymuşlardır. Bunların lideri *Semyaza*'dır ve şeytan birden fazla isimle anılmıştır.⁷⁴ Zerdüştlük ve Helen kültürlerinin etkisi, Yahudi şeytan anlayışında görülür.⁷⁵ Melek ve şeytan gibi varlıklarla

⁷³ Gezgin, *Bitki Mitosları*, 98-160.

⁷⁴ Jeffrey Burton Russell, *Şeytan: Antikiteden İlkel Hıristiyanlığa Kötülük Algıları*, çev. Elif Çelik (Ankara: Panama Yayıncılık, 2022), 227-245.

⁷⁵ Saadettin Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği: Cinlerle İlgili İnanışlar Bağlamında Bir İnceleme* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019), 24.

ilgili bilgilere apokrif eserlerde daha fazlaca rastlamaktayız. *Enoch* yani Hanok (Daha önce Enoh diye de bahsettik.) kitabı; bu eserlerden biridir ve kabalist, mistik, Talmud, gnostik etkiler eser üzerinde kendini gösterir. Halk efsanesi şeklinde olan *Tobit Kitabı*, *Enoch II*, *Ölü Deniz Belgeleri* ve *Jubiless Kitabı* gibi birçok kitapta kötücül varlıklarla ilgili bilgiler bulunmaktadır.⁷⁶ Kötücül varlıklar konusu, geniş bir yelpazeye sahip olduğundan oldukça fazla kaynaklarda geçmektedir ve verdiğimiz örnekler bunların sadece bir kısmını içerir.

Derinlemesine bir bakış oluşturmak için kötücül görünmez varlıkların ismi ve özelliklerinden bahsetmek yerinde olacaktır. *Belial*, Yahudi demonolojik simgelerinden biridir. Bu kelimenin manası “değersizlik” olarak geçer ve genellikle *Belial* şeklinde de yazıldığını görürüz. Bu varlık, kötülüğün prensi ve karanlığın ruhu diye de bilinir.⁷⁷ *Kumran Metinlerinde*, bu isim kötülüğü çağrıştıran sıfat yerine de kullanılmıştır. Kınanacak davranışlar gösteren kişiler için de kullanılmıştır.⁷⁸ *Jubiless* yani Jübileler Kitabında, bu şeytan yıkımın meleği ve kötü meleklerin başı olarak bilinir. Bu varlık, Mısır’da ilk doğan bebekleri öldürmüştür. Sünnetsizler, “*Belial*’ın oğulları” olarak geçer. Doğum anında insanın içine girdiği söylenir ve yoldan çıkaran ruhlar arasında bilinir. Bu varlık, *Deccal* ile de özdeşleştirilir ve farklı güçleriyle doğru rotadan saptıracağı düşünülür.⁷⁹ Verilerden yola çıkacak olursak, bu varlığın en belirgin özellikleri bozgunculuk ve saptırmaktır.

Samael, kötülüğün Yahudi literatüründeki bir diğer simgeleştirilmiş halidir. *Belial* ve *Samael* isimleri, birbirinin yerine kullanılan şeytanın muadilleridir. Daha sonra, bu kötücül varlık ölüm zehrini dünyaya getiren melek olarak geçer.⁸⁰ Talmud’a göre *Samael*, demonların öncü lideri ve 12 kanatlı olan büyükçe yılan şeklinde de bilinir.⁸¹ İki rolü vardır yani hem kötüyü hem iyiyi barındırır. Kötü rolü, daha önce de bahsettiğimiz gibi demonların başı olarak düşünülür ve iyi rol ise cennetin prenslerinden olmasıdır.⁸²

⁷⁶ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 41-44.

⁷⁷ Theodor H. Gaster, “*Belial*”, *Encyclopedia Judaica*, ed. Fred Skolnik - Michael Berenbaum (Detroit: Thomson & Gale, 2007), 3/289-290.

⁷⁸ Russell, *Şeytan*, 245.

⁷⁹ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 43-44.

⁸⁰ Gershom Scholem, “*Samael*”, *Encyclopedia Judaica*, ed. Fred Skolnik - Michael Berenbaum (Detroit: Thomson & Gale, 2007), 17/714-715.

⁸¹ Blavatsky, *Gizli Öğreti*, 1/462.

⁸² Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 42.

Kısaca, Samael'in ikircikli bir yapıya sahip olan bir varlık olduğu kanısına ulaşabiliriz. Onun kanatlı ve yılan yapısı, bu iki doğanın bir doğrulamasıdır diyebiliriz.

Azazel, İbranicede “Tanrı’nın güç verdiği” manasındadır ve Enoch kitabında geçmektedir. Bu varlık da düşmüş meleklerin liderlerindendir ve insanların kızlarını arzulamıştır. Çöl, cinlerin mekanı olarak bilinir ve Azazel de çöl cinlerinden biri olarak kabul edilir.⁸³ Bu varlığın insanları şiddet ve kibir gibi kötü ahlaka güdülediği söylenir.⁸⁴ Bu varlığa, bir mekan atfedilmesi dikkate değer noktalardandır ve kötülüğe teşvik rolü gayet şeytan rollerinde olağan bir özelliktir.

Mastema, Yahudi literatüründe insanlara olan zulmüyle bilinir. İnsanların samimiyet testinin yapılması ve cezalandırılması için uğraşan yapıya sahip olan bir şeytan simgeleştirmelerindendir. Ölü Deniz Metinlerinde, yıkım meleği ve şerli olanın babası olarak bilinir.⁸⁵ İbrahim’in oğlu İshak’ı kurbanı ve Eyüp’ün sadakati gibi testlere bu varlığın neden olduğu bahsedilir.⁸⁶ Baskın özelliği, Tanrı’yı insanlığın samimiyetini teste zorlamasıdır.

Leviathan (hileci yılan); *Rahab* (büyük dalgalara sebep olan su ejderhası), *Tannin* (deniz ejderi), *Behemoth* ve *Ziz* gibi mitolojik canavarlarla bağlantılı bir varlıktır. Bunlar genellikle, doğal ve ahlaki kötülüklerin kişileştirilmiş halleri olarak geçer.⁸⁷ Leviathan, aynı zamanda yedi tane başı olan ejderhadır. Behemoth ise çöllerle ilişkilendirilmiş bir ruhtur.⁸⁸ Dev dalgalar, hastalık gibi doğal kötülükler ve ahlak alt yapılı kötülüklerin; bu varlıklarla özdeşleştirilmesi kaçınılmazdır.

Dybbuk, bedeni olamayan bir cindir ve Eşkenaziler tarafından *Dibbuk* olarak da anılır. Kötü niyetli insan ruhu olan bu varlık, kişi öldükten sonra yaşamaya devam eden birinin içine girebilme yetisi vardır. Başka birinin bedenine girmeden önce, mutsuz bir şekilde dünyada dolaşaduran bir ruhtur. Girdiği bedenin ağzından konuşmak ve o kişiyi farklılaştırmak gibi etkileri vardır. İşini hallettiğinde ya da birisi tarafından çıkarıldığında ancak bedeni bırakır. Kabbalist öğretilerinde, bu varlıkla beraber *dibbukim* adının altında şeytan kovma kuralları ve anlatıları oluştu. Yahudi din adamları, bu tür vakalarla da

⁸³ Salih Tuğ, “Azâzîl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/312.

⁸⁴ Russell, *Şeytan*, 249.

⁸⁵ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 43.

⁸⁶ Russell, *Şeytan*, 267.

⁸⁷ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 52.

⁸⁸ Russell, *Şeytan*, 283.

uğraşmışlardır.⁸⁹ Bu tür, sinema sektöründe de karşılaşacağımız gibi daha çok karşımıza çıkan çeşittendir. Oluşan belirtiler de cinlenme vakalarındakine benzerdir.

Lucifer, Latince kökenli *luxtan* yani ışık manasındaki bir sözcükten gelir ve İbranicedeki karşılığı *helel* olarak geçer. Kendisi Tanrı olmak istediği ve kibirlendiği için cennetten kovulmuştur. İlk halinde kusur yok iken yaptığı şeylerle semadan düşen sabahın yıldızı olarak anılır. Yalanın babası, karanlık ve merhamet yoksunu yaratık olarak bilinen bu varlık insanların umutlarından faydalanıp onları kandırır. İlk önce melek iken sonradan şeytanlaşmıştır.⁹⁰

Serpent, Orta Çağ sürecinde karşılaşılan şeytan imgesidir.⁹¹ Soyut formda bulunan bu hayvan iftiracı, yılan, engelleyici gibi özelliklere sahiptir. Tanrı'ya iftirasıyla bilinen yaratılış anlatısında günahın sunucusu olan yılan figürüdür. Konuşabilmek, gizli bilginin sahibi ve önceden haber vericilik gibi sıra dışı özelliklere sahip bilgelik ile tanınan bir hayvandır.⁹² İnsanlık yaratılışıyla beraber muhatap olduğu bir varlıktır ve bundan dolayı insanın yakından tanıdığı bir figürdür.

Bahsini açtığımız ve ismini zikrettiğimiz kötü varlıklar, Yahudi literatürünün bir kısmını oluştururlar ve bunlar haricinde de bu konuya örneklik teşkil eden birden fazla varlık bulunur. Biz burada, sadece birkaç tanesine misal verdik çünkü çalışmamızın asıl yapısını Yahudi gizli öğretisi oluşturmuyor. Buna rağmen, varlıklardan bahsettiğimiz kadarı bile konuya açıklık getirecek niteliktedir.

1.4. ŞEYTAN TARAFINDAN ELE GEÇİRİLME BELİRTİLERİ VE ŞEYTANIN BEDENDEN ÇIKARILMASI

Şeytan çarpması veya cin çarpması konusunda, Yahudilerin zamanında İsa'yı kendi düşünceleriyle uyuşmadığı için ve insanların ondan etkilenmelerini istemedikleri için cinlenmiş, delirmiş gibi karalamalarda bulunmuşlardır.⁹³ Bu genellikle çoğu peygambere uygulanan yıldırma politikalarından biridir ve insanları etkisi altına alabilecek fikir etkilenmelerinden alıkoymak için de yapılır. Peki Yahudilere göre gerçekten bir kişinin

⁸⁹ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 52-53.

⁹⁰ Aylin Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan Kavramı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 19-21.

⁹¹ Blavatsky, *Gizli Öğreti*, 1/453.

⁹² Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan*, 22-23.

⁹³ Azize Uygun, "İncillerde Hz. İsa'nın Cin Çıkarma Mucizesine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Tarih Okulu Dergisi* 24 (2015), 766.

şeytan tarafından ele geçirildiğini iddia etmek için aranan belirtiler nelerdir? Bu olayı gösteren çeşitli göstergeler vardır. Mesela normal olmayan seslerin kişinin ağzından çıkması, insanın bedenini kontrol etmesinin bir şekilde engellenmesi, onları hareket ettirip onların ağzından konuşması, çıldırmak, o kişiden beklenmeyecek sesler ve hareketler ortaya çıkması gibi belirtileri görmek mümkündür. Hastanın, normal ve anormal veya akli yerinde olmak ve delirmek gibi iki uç arasında gidip gelmeleri olur. Kötü görünmeyen varlıklar, insanı onun dileği dışında hareket etmesine sebep olabilir ve onlara zarar verebilir. Dybbuk vakalarında, insanın içine bir ruh girer ve bedeni kontrol eder. Bu bir hastalık olarak da görülür. Bu vakaların geneli, ölmüş olan erkeğin kötücül ruhunun zorla kadın bedenine girmesi ve bazen de onunla ilişkiye girmesi şeklinde olur. Genellikle, kadın hastadan çıkan tuhaf sesler bu varlığa aittir. Epilepsi nöbetleri, söz ile veya fiziksel olarak olan agresif hareketler mesela; giysilerini yırtması, kötü sözler kullanması ve bazı belirli sınırları aşması gibi belirtiler bunlara dahildir.⁹⁴ Belirtileri, bu veya buna benzer şekilde görmek mümkündür. Tabi ki, belirtilerin psikolojik nedenlerden mi yoksa gerçekten kötücül varlıklardan mı olduğunu iyi bir şekilde ayırt edilmelidir.

Şeytanı bedenden çıkaran kişi, beden sahibinin şeytan veya cin tarafından ele geçirilmiş olup olmadığını anlaması gerekmektedir. Bunu bilmek, hastayı şeytandan kurtarmak için yeterli değildir. Çünkü bu bilgi için ayrı bir efor harcanması gerekmektedir. Bunun yanında, sadece belirtileri bilip bunun farkına varmak bile iyileşmek için bir adımdır ama sadece bu yolu başlatan bir adım. Kumran Metinlerinde, Antikitenin ünlü şeytan çıkaranlarından Rabbi Abraham, Firavun'un içindeki *ruah bisha* yani kötü ruhu çıkardığından bahsedilir. Tobit Kitabı'nda, Sarah Bat Reuel'i etkisi altına almış *Asmodeus*'un onun bedeninden kovan Tobias Ben Tobit'ten bahsedilir. Kral Süleyman'dan etkilenen Josephus Flavius'un milattan sonraki erken dönemdeki şeytan çıkarma ayinine denk geldiğini yazmıştır. Yahudi geleneğindeki, yüksek düzeydeki kadın vakalardan ve dybbuk çıkaranların sadece erkek olduğundan bahsedilir. *Egzorsizm* (*exorcism*) olarak da bilinen bu şeytan çıkarma ayini sırasında, ruhların bu dünyadaki kötü kaderleri ve diğer dünyadaki deneyimledikleri cezaları itiraf ettiklerine de rastlanır.⁹⁵ Safed Kabalacıları tarafından, dybbuk vakalarıyla ilgili bu varlığı hastanın bedeninden

⁹⁴ Rachel Elijor - Yoram Bilu, "Between Worlds: Dybbuks, Spirit Possessions and Demons, Angels and Maggidim", *Possession and Dispossession Performing Jewish Ethnography in Jerusalem*, ed. Lea Mauas vd. (Berlin: De Gruyter, 2022), 73-83.

⁹⁵ Elijor - Bilu, "Between Worlds", 85-87.

çıkarmak için detay içeren seanslar gerçekleştirilmiştir. Talmud'da, Rabbi Hanina ben Dosa gibi isimlerin şifa için yapılan veya egzorsist seansları dile getirilir. Bu seanslarla, kişinin bedeninden cin çıkarılır. Cinden kurtulunması sonucunda, kişi hem hastalıktan hem de günahattan temizleneceğine inanılır. Cinlerin çıkarılmasında ve kimlik tespitlerinde karşımıza çıkan önemli isimlerden biri de Şamuel Vital (1598-1678), aynı zamanda Hayim Vital'in oğludur, bu konuda oldukça geniş çalışmalara sahiptir.⁹⁶ Bununla ilgili bilgilere, Samuel kitabında rastlanır ve Kral Saul'un günahından dolayı kötü ruh tarafından kendisine eziyet edildiğinden söz edilir. Davud'un da bu ruhu arp çalarak çıkardığına inanılır.⁹⁷ Görüldüğü üzere; birden fazla ruh çıkarma tekniğine rastlanabilir ve bazıları hastalıkların da tedavisinde kullanılan müzikle terapi yöntemi, ruhun adı ve soyadının öğrenilmesi gibi metotlar bunlara örnek olabilir.

1.5. YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE OKÜLTİK ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ

Yahudiliğin öğretilerinde birinci kaynak olarak Yahudi kutsal metinlerinin dikkate alınması gerekir. Yahudilik'te okültik öğreti örneklerini Yahudilerin çoğunluğu tarafından kutsal metin olarak kabul edilen Tanah, Talmud, Zohar gibi metinlerden örneklerle inceleyeceğiz. Gizli öğretinin içinde bulundurduğu birkaç konuya örnek vermekle yetinilecektir.

Tanah'ın Torah bölümündeki 5. kitap olan *Tesniye*'de (Yasa'nın Tekrarı) fal, muska, büyü, medyum, ölümlerle irtibat gibi işlerle uğraşanların Tanrı tarafından hoş görülmediğinden bahsedilmektedir.⁹⁸ *Neviim* bölümünde yer alan *Yeşaya*'da ise harabelerin tekeye benzer kötü ruhların mekanı haline geleceği söylenmektedir.⁹⁹ Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, kötücül varlıkların bulunabileceği yerler ve büyücülük gibi mesleklere uygulanan yasaklamalar hakkında bilgiye Tanah'da yer verilmektedir.

Talmud'da *Sanhedrin* (Yüksek Konsey) bölümünün 7. kısmında, büyücülükle uğraşanların taşlanması gerektiğinden yani cezalarının bu olacağından bahsedilir.¹⁰⁰

⁹⁶ Kürşat Demirci, *Yahudi Mistisizmi veya Kabalacılık: İnançlar ve Tarih* (Ayışığı Kitapları, 2018), 45-47.

⁹⁷ SN Chiu, "Historical, Religious, and Medical Perspectives of Possession Phenomenon", *Journal of Psychiatry* 10/1 (2000), 15.

⁹⁸ *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2018), Tes.18:10-12.

⁹⁹ Yeş.13:21.

¹⁰⁰ Michael L. Rodkinson, *New Edition of the Babylonian Talmud* (New York: New Talmud Publishing Company, 1918), 15-16/197, San.7.

Buradan da görülebileceği üzere, büyücülük gibi mesleklerin Yahudi hukukunda hoş karşılanmadığı ve beraberinde belirli cezaları getirdiği belirtilir.

Zohar kitabı *Shemot* adlı bölümünün 4 kısmında, Rabbi Chiya nazarla ilgili açıklaması bulunur. İsrailoğulları'nın Mısır'da bulunan kötü niyetle olan kimselerin ekmeklerinden yememeleri gerektiğinden söz eder. Bu ekmekten yenmemiş olsaydı, zulüm ve sürgün olmayacağının vurgusu yapılır. Bu karar, sadece Mısır ile sınırlı olmadığı ve başka ülkeler de olabileceği Chiya tarafından belirtilir.¹⁰¹ Nazarın sadece gözle bağlantılı olmadığını, aynı zamanda nazarı bol kişinin yedirdiği şeyleri de etkilediğinin üstünde durulur. Bunun yanı sıra, nazarın sürgün gibi büyük etkileri olabileceği vurgulanır. Daha önceki bölümlerde de hareket ederek, Yahudiler nezdinde nazarın çok da hafife alınacak bir etken olmadığını ve derin yaralar açabilecek etkilere sahip olduğunu tespit kaçınılmazdır.

2. HİRİSTİYANLIK'TA GİZLİ ÖĞRETİ

Hristiyanlık'ta gizli öğreti temel olarak iki başlık altında incelenebilir. Biri Yahudiler'den gelen kabalanın etkisi ve diğeri ise Hristiyanlık'taki mistisizm izleridir. Hristiyanlık'taki kabala öğretisi, din değiştiren Yahudilerin “Hristiyan Kabalası” adı altında başlattıkları bir süreçtir. Bu yaklaşım, Platonik Akademiden oldukça etkilenmiştir. Johannes Reuchlin, Giovanni Pico della Mirandola ve Egidio da Viterbo gibi isimler bu alanın ileri gelenlerinden bazılarıdır. Bu ekolün esas kurucusu Pico (1463-94) olarak bilinir. Aynı zamanda Pico, kabalayı Hristiyan teolojisine kazandıran isimdir. 15. asırda engizisyonun tehditleri karşısında bazı Kabala düşünceleri, Hristiyanlıkla mezcedilerek bahsedilen Hristiyan Kabalası oluşturulmuştur. Yahudilik başlığı altında bahsettiğimiz Kabala ağacının üsteki üçlü yapısı, Hristiyan teslisiyle aynı kabul edilmiştir. Bazı Hristiyanlar, Yahudilerin Kabala öğretisiyle Hristiyanlığa yönelebileceklerini düşünmüşlerdir.¹⁰² Kabala öğretisi, sadece Yahudilerle sınırlı kalmamış ve Hristiyanlık'ta da etkisini göstermiştir. Böylece Kabala öğretisi, Hristiyanlık'taki öğretilerle birleştirip tekrardan legalleşmiş ve kaybolmaktan kurtulmuştur.

¹⁰¹ *The Zohar* (Erişim 02 Aralık 2024), She.4:21-23.

¹⁰² Burul, *Yahudi Mistisizmi*, 12-16.

Hristiyan gizli öğretisinin bir diğer kolu olan mistisizm¹⁰³, dış etkilere çok, iç etkiler dikkate alınarak açıklanması konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. İsa'nın hayatında ve Yeni Ahid'de, mistisizm örnekleri mevcuttur. Hristiyan mistisizmi üzerine araştırmaları bulunan John W. Buckham, Hristiyanlığın mistik karaktere sahip olduğunu kanıtlamak için öncelikle İsa'nın hayatındaki mistik yönü doğrulamak gerektiğinden bahsetmiştir. Hristiyan teolojisinde, İsa'nın mistik bir önder olduğu düşünülmüştür. Hristiyan mistikleri, dünya acılarından kurtulup Tanrı'yla bir olmanın İsa ile sağlanacağını savunmuştur. İsa, hayatı boyunca ilahi aşkın peşinde olmuştur. İsa'nın suda yürümesi ve hastaları iyileştirmesi gibi gösterdiği mucizeleri, mistik bir önder olduğunun işaretleri olarak kabul edilir. İsa'nın bazı şeyleri önceden sezmesi de bu belirtiler içerisinde sayılmıştır. Bu gibi düşüncelerden hareketle Hristiyan mistikler, kendi hayatlarını İsa'nın hayatını örnek göstererek meşrulaştırma çabası içerisine girmişlerdir. Böylelikle mistisizm, Hristiyanlığın başından itibaren merkez konumda yer almıştır. Bir harekete meşruiyet kazandırmanın en temel yolu, onun referansını o dinin temel kaynaklarında aramaktır. Bu minvalde Yeni Ahid metinlerinde, İsa ve havarilerinin seçkin kişiler olduğundan söz edilmiştir. Yuhanna İncil'inde, diğerlerine göre daha mistik cümleler geçmektedir. Bu İncil, daha çok batini ifadelerle yer vermektedir. Klemens, bu sebepten Yuhanna İncil'ini "Ruhsal İncil" olarak tanımlar. Pavlus, mektuplarında kendisini İsa ile bir gören ifadelerle yer vermiş ve mistik bağa vurgu yapmıştır. Bu öğretiyi oluşturan bazı asıl özellikler vardır. Olabildiğince dünyadan soyutlanıp münzevi bir yaşam tercih etmek bunlardandır. Temelde, insanın Tanrı ile özdeşleşmesi gerektiği savunulur. Olabildiğince "Tanrı'yım" gibi lafızlardan uzak durularak kendilerini sürekli açıklayan bir mensup profili vardır. Mistisizm alanında, birden fazla isim vardır ama birkaçını örnek vermekle yetineceğiz. Batı'daki Hristiyan mistisizminin ileri gelen isimlerinden olan Aziz Augustinus döneminde, Hristiyanlık resmiyet kazanmış ve mistik hareketler gelişmek için ortam bulmuştur. Augustinus, Batı'da bu hareketin temelini attığından "Mistisizmin Batı'daki babası" olarak tanınmıştır. *Hristiyan Doktrinleri*, *Tanrı Devleti* ve *Mektuplar* gibi isimlerde eserlerinin yanı sıra; asıl etki *İtiraflar* eseriyle olmuştur. Çoğu mistikte gibi o da içe dönük bir yaşam benimsemiştir. Afrika kökenli olup MS. 344-430 civarında yaşamış ve 396 yılında Hippo piskoposluğu yapmıştır. Asketik

¹⁰³ Mistisizm, sezgi veya ilham gibi yöntemlerle ilahi olana ya da hakiki olana erişmeyi amaç edinmiş hareketlere verilen isimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, *Dinler Tarihinin 200'ü*, 52-53.

yaşam ve keşiflikle ilgilenmiştir. Doğu Kilisesi'nin hissiyattan uzak olduğunu vurgulayarak duygusallığın ön planda olduğu bir mistik yaklaşımı benimsemiştir.¹⁰⁴ Dionisos, 6. yüzyılda yazdığı Yunanca sözlük ile Hristiyan mistisizmine ve ondan sonra gelen düşünürlere ışık tutmuştur. Mistiklerin çoğunluğuna geç ve orta Orta Çağ'da rastlamaktayız. Öncezisi güçlü olan Benedikt rahibesi Hildegard (1098-1179) bu mistiklerdendir. Sapkınlıkla suçlu görülen Alman Dominiken rahip Meister Eckhart (yak. 1210-80), Tanrı ve insan arasındaki bağ ile ilgili öğretisiyle öne çıkmıştır. Ignatius Loyola (1491-1556), Sienalı Catherine (yak. 1340-80) ve Avilalı Terasa (1515-82) gibi isimleri de Hristiyan mistisizmde etkisi olanlar arasında saymak mümkündür.¹⁰⁵ Böylece İsa'nın hayatından ve Yeni Ahid metinlerinden kendine dayanaklar bularak mistisizm, Augustinus başta olmak üzere daha birçok önder isimle Hristiyanlıkta meşru bir taban kazanmıştır.

2.1. HİRİSTİYANLIK'TA ASTROLOJİ

Orta Çağ'da Kilise, astroloji karşısında nötr bir tavır takınmıştır. Tanrı'nın değil de gezegenlerin insan kaderi üzerinde belirleyici olması kilise tarafından kabul görmese bile çoğu Hristiyan, burçlara merak salmış ve astrolojiye ilgi duymuştur. MS. 11'de Augustus tarafından yazılan bir fermanla astrologlara gitmek yasaklanmıştır. Rönesans döneminde ise kralların danışmaları arasında, astrolog olanlara da rastlamaktayız. Bu dönemde, üst tabakadan olanların ve kilise mensuplarının bile astrologlardan yardım aldıkları bilinmektedir. İspanya ve İtalya'daki üniversitelerde, astrolojiye özel kürsü oluşturulmuştur.¹⁰⁶ İlk başlarda kilise, astrolojiye karşı nötr bir tavırdan karşı bir tavra doğru evrilen bir tutum sergilese de astroloji halk nezdinde kabul görmüş ve ilgi toplamıştır. Bu ilginin üst sınıfa kadar ulaşması, astrolojinin etkisini gözler önüne sermektedir.

İsa'nın doğumu hakkında yıldızbilimcileri tarafından görülen İsa'nın yıldızı ve Kral Hirodes ile olan konuşmaları, kutsal kitaptaki astrolojik bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bu olayda, yıldızbilimcilerin o yıldızı gördüklerinde çok sevindikleri ve İsa'ya tapınmak istediklerinden bahsedilir. Bunun üzerine, İsa'yı bulmak için

¹⁰⁴ Halil Temiztürk, *Bir Hristiyan Mistik Olarak Hildegard ve Hristiyan Düşüncesindeki Yeri* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 48-89.

¹⁰⁵ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 130-131.

¹⁰⁶ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 48-60.

yıldızbilimcilerin yıldızı takip edip İsa'yı ve Meryem'i buldukları ve İsa'ya tapındıkları anlatılır. Yıldızbilimciler, onları görmüş oldukları rüyaya dayanarak Kral Hirodes'in yanına gitmemeleri gerektiği hakkında uyarıda bulunmuşlardır.¹⁰⁷ İsa'nın doğum tarihi balık burcuyla eşleştirilmekte ve annesi Meryem ise bakireliğiyle eş değer olan temizi simgeleyen başak burcuna tekabül etmektedir. “Mayam” kelimesi, İbrani dilinde su anlamındadır. Bu bağlamda Bakire Meryem'den doğan İsa “temiz sudan gelen balık” manasındadır.¹⁰⁸

2.1.1. Hristiyanlık'ta Fal ve Kehanet

Kehanet ve fal, ilk dönemki Hristiyanlar için büyü'nün bir kısmı olarak görülüyordu. Düş yoluyla iyi olanı anlama, kura ve astrolojik belirtiler; kötü karşılanmamıştır. Roma İmparatorluğu'nun göstermiş olduğu tutum, bu konu özelindeki Hristiyanların bakış açılarını etkilemiştir. Falcı ve kahinler; kilise literatüründe *aruspice* (kemiklere bakarak falcılık yapanlar), *incantator* (öleni kutsar ya da beddua eder, kelimeler yardımıyla kahinlik yaparak hasta iyileştirir ve hava şartlarını değiştirir), *genethliaci*, astrolog, *mathematici* (yıldızları gözlemlene yoluyla falcılık), *arioli* (idol çevresinde dönerek işini yaparlar), *augure* (kuş uçuşunu izleyerek fala bakar) ve *sortilegi* (kutsal metinlerden rastlantısal olarak sayfa açarak fala bakar) gibi isimlerle anılmışlardır. İskenderiyeli Clement, Augustine ve Tertullian gibi ilk dönem kilise babaları kehanet ve fal uygulamasını kabul etmemişlerdir. Hatta, bu işler konsillerle yasaklanmış ve bu işlerle uğraşanlar aforoz edilmiştir. Orta ve Yeni Çağ'da Hristiyanlar arasında yaygın olan fal türleri küreye bakılarak yapılan fal, numeroloji, iskambil falı ve el falıdır. Doğu Hristiyanları ise tabak, su, ayna, kum ve rüya fallarını yaygın olarak uygularlardı. Kilise bu fal uygulamalarını onaylamamış olmasına rağmen halk bu pratiklere devam etmiştir.¹⁰⁹ Kilise, kehaneti iyi görmemiş ve kehanete karşı daima mücadele etmiştir.¹¹⁰ Kilise bu tür faaliyetlere karşı olmasına rağmen bu konuya dair literatüründe geniş bir kavram havuzunun bulunması ve bu konuda yaptırımlarının bulunması, halk nazarında özellikle Hristiyan toplumunda ne kadar büyük bir pratiğe sahip olduğunu gözler önüne serer.

¹⁰⁷ Mat.2:1-12.

¹⁰⁸ Köse, *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okülistik İnançlara Yaklaşımı*, 54.

¹⁰⁹ Aydın, “Fal”, 12/137-138.

¹¹⁰ Ömer Faruk Harman, “Kâhin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/170.

2.2. HİRİSTİYANLIK'TA BÜYÜ

İlk dönem kilisede, büyü şeytan işleriyle paralel görülmüştür ama bu bakış açısı Orta Çağ'da büyüünün gelişip doktorlar, hatta din adamları arasında yayılmasına engel olamamıştır. Orta Çağ'ın son zamanlarına doğru büyü, şeytanla yapılan sözleşme olarak görülmüştür.¹¹¹ Baştan itibaren kilise, büyüü puta tapan kavimlerin uygulamaları olarak görmüş ve ona karşı katı tedbirler almıştır. Halkın inanıcının zayıf olması, büyücülüğe olan ilginin artmasının nedenlerinden biri olarak kabul edilmiştir.¹¹² Yahudiler'de olduğu gibi Hristiyanlar da büyü işinin Hristiyan olmayanlar tarafından yapıldığını iddia etmişlerdir.¹¹³ Büyüye olan ilgi, o zaman için kilise karşısında büyük bir tehdit oluşturduğundan din dışı bir uygulama olarak görülerek bertaraf edilemeye çalışılmış ama bu halk üzerinde istenilen etkiyi gösterememiştir.

Büyü konusu Yeni Ahid'de, Eski Ahid'den daha az yer almaktadır.¹¹⁴ Bunun haricinde, büyüyle alakalı yazılmış bazı kitaplara rastlamaktayız. "The Book of Sacred Magic of Abramalin in the Mage (Kutsal Büyü Kitabı)", 1458 tarihinde Hristiyan bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın içerisinde tılsım, bazı büyüler ve ruh çağırma ile ilgili bilgiler vardır. Son yıllarda yazılmış Katolik Kilisesi'ndeki gizli uygulamalara dikkat çeken "Papal Magic" kitabı ise içerisinde değerli maden elde etmek, görünmeyen varlıkları görmek, aşık etmek ve hastalıkları çeşitli yollarla tedavi etmek gibi bilgiler barındırır. 19. yüzyıl yazarlarından olan Fransız okkült Eliphas Levi, büyü hakkında önemli eserler yazmıştır. "The History of Magic" adlı eserinde büyü tarihi, büyücüler ve okkült öğretiler gibi konulara yer vermiştir. "Transcendental Magic: Its Doctrine and Ritual" adlı eser de Levi'nin bu alanda yazdığı kıymetli eserlerdendir.¹¹⁵

2.2.1. Büyücülük ve Büyü Yapmanın Cezası

Kilisenin gücünü tehdit edenler, kilise tarafından Tanrı karşıtı olarak yargılanıp cezalandırılmıştır. Bundan dolayı büyücüler ve onların düşünceleri, Kilise tarafından onaylanmamıştır. Büyüyle ilgilenen kişiler, Orta Çağ'da İspanya'da bile kilise ve çevresi tarafından dışlanmıştır. Kilise, bu kişileri dışlamasına rağmen bunların uygulamaları halk

¹¹¹ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 92-105.

¹¹² Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 48.

¹¹³ Çiftçi, *Kahramanmaraş'ta Büyü*, 50.

¹¹⁴ Tanyu, "Büyü", 6/505.

¹¹⁵ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 33-35.

arasında karşılık bulmuştur. Prisciliano da Orta Çağ döneminde İspanya'da bulunan ve 380 senesinde Avila piskoposluğu görevinde bulunmuş erken dönem büyücülerinin önde gelenlerindedir. Maniheizm yanlı düşünceleriyle bilinen Mısırlı Marcus 'un (döneminin ünlü büyücülerinden biri) öğrencisidir. Prisciliano, verdiği vaazlarla farklı öğretilerini yaymıştır. 384'te Bordeaux Konsil'i¹¹⁶ sonrasında Priscillianus'un fikirlerinden etkilenenler, kara büyü suçu iddiasıyla ceza olarak canlı canlı yakıldılar. Bu uygulamaları yüzünden kilise karşısında ciddi bir tehlike arz etmeye başlayan Prisciliano, Maniheizm etkisindeki düşünceleriyle suçlu bulunmuş ve idam kararı çıkmıştır. Tüm bu olanlara rağmen, onun öğretisi ölümünden sonra bile yayılmıştır ve Braga'da tertip edilen konsile kadar bu durum devam etmiştir. Hakkında birden fazla yergi yazılmış ve öğretilerine karşı konsil bile toplanmıştır. Onun öğretilerine inanmanın cezası, kilise ile bağların kesilmesi olarak belirlenmiştir. Konsil'de belirlenenlere göre Prisciliano, Tanrı üçlemesine değil tekliğe inanır. Yıldızların, insanın hem bedeni hem de ruhu üzerinde etkisi olduğunu kabul eder. Kilise, onun öğretilerinin okunması ve inanılmasını bile suç olarak görmüştür. Prisciliano'nun ölüm cezasına çarptırılmasının nedeni doğrudan büyücülük değil, onun *heretik*¹¹⁷ düşüncelere sahip olmasıdır.¹¹⁸ Buradan şunu anlayabiliriz büyücülük idam veya ölüm cezası için ilk neden olarak sayılmamıştır, ancak o cezaya götüren ek neden olarak öne sürülmüştür. İlk sebep olamasa bile, kişinin büyücü olması onun ölüm cezası için mimlenmesinde yeterlidir. Bu konu, kilise tarafından kendi inançsal, politik ve daha birçok alanda ceza bazlı suistimal edilmeye açıktır.

Büyü ve büyücülükle ilgili iki çeşit yasa çıkarılmıştır. Biri seküler yönetiminin çıkardığı, diğeri ise kilisenin çıkardığı yasadır. Kilise büyü cezasını kefarete veya aforoz olduğunu kabul etmiştir ama büyü aracılığıyla birini öldürmek veya fırtına çıkarmak gibi büyük suçlarda öncelikle üç yıl kadar su ve ekmek orucu, daha sonrasında dört yıl kadar biraz daha hafif kefarete cezasını uygulamıştır. İlk dönemlerde büyücülük puta tapıcılık ve kafir olmakla bir tutulurken, sonraki dönemlerde zarar veren büyü yapanlara özel cezalar

¹¹⁶ Konsil, esas konular üzerinde çıkan problemleri çözmek için tertip edilen toplantılara denir. Hristiyan tarihinin önemli bir bölümünü kapsayan bu toplantılar, önemli din adamlarının katılımlarıyla gerçekleştirilmektedir. Konsiller, inanç esaslarının belirlenmesinde ve vahiy üzerinde merkezi rol oynamaktadır. Konsillerin farklı çeşitleri olduğu gibi mezhepler arasında da kabul görmesinde farklılıklar vardır. Yılmaz, *Dinler Tarihinin 100'ü*, 188-189.

¹¹⁷ Heretik (Heresi), dinin esas olan inanç dairesinden çıkmaya ya da sapmaya denir. Konsil kararlarına uygun davranmayan kişiler de heretik olarak görülmüştür. Yılmaz, *Dinler Tarihinin 200'ü*, 81.

¹¹⁸ Burcu Tekin, *Ortaçağ İspanyası'nda Büyü ve Büyücülük ve Yazınsal Yapıtlara Yansıması* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016), 88-94.

düzenlenmiştir.¹¹⁹ Cezalar, cadılıkla beraber çeşitlenmiş ve müstakil hale getirilmiştir. Cezanın derecesi, büyüünün neden olduğu zarara göre farklılaştığı görülmektedir.

2.2.2. Büyü’de Yöntemler ve Koruyucu Takılar

Hristiyanlık’ta sayılar farklı ve derin manalara sahiptir. Hristiyanlık açısından mühim yere sahip olan sayı mistisizmi, Hristiyanlığın içine doğduğu Roma ve Yahudi geleneklerinden etkilenmiştir.¹²⁰ Üç sayısı İsa öldükten üç gün sonra dirildiği, havarilere üç kez görüldüğü ve Petrus onu üç defa inkarda bulunduğu gibi olaylardan dolayı değerli görülmüştür. Üç sayısının en önemli tarafı ise teslis¹²¹ inancından kaynaklanır. Kilise yapısı da üç bölümü içerir.¹²² Bu sayı; kutsal, en güçlüyü ve yetkinliği sembolize eden yapıya sahiptir. Virgilius, tek sayıların Tanrı’nın hoşuna gittiğinden bahseder. Yunus’un, balina karnında 3 gün durduğundan bahsedilir.¹²³ Bir sayısının, Baba yani Tanrı’yı sembolize ettiği ve iki sayısının ise Meryem Ana’yı ifade ettiği kabul edilir.¹²⁴ Altı sayısı, kurtuluşu sembolize eder. Çünkü İsa’nın kurtuluş için altı gün acı çektiğinden bahsedilir.¹²⁵ Aynı zamanda bu sayı, yaratılış olayına da dikkat çekmektedir.¹²⁶ On iki sayısının, İsrailoğullarının on iki kabilesi ve İsa’nın on iki havarisi gibi şeyleri sembolize ettiği düşünülür. Tertullian, on iki havariyi Eski Ahid’deki on ikişerli gruplarla paralel görmüştür. Augustine ise on ikiyi, 3 ve 4’ün çarpımı olarak düşünür ve teslisi alemin dört yanına yaymayı temsil ettiğini savunur. On üç sayısı, İsa’nın on üçüncü havarisini, yani ona ihanet edeni, işaret ettiği düşünüldüğü için Hristiyanlık’ta uğursuzluk alameti olarak kabul edilir.¹²⁷ Cadıların on üçerli gruplar şeklinde olmaları ve cehennem hiyerarşisi olarak görülmesi bu sayının manalarındandır. Augustin göre 17 sayısı, on kutsal emir ve Kutsal Ruh’un yedi hediyesinin birleşimini sembolize eder.¹²⁸ 666 sayısı, Hristiyan

¹¹⁹ Belgin Mete, *Korku Filmlerinde Kullanılan Hristiyanlıkla İlgili Dini Ögeler* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 150.

¹²⁰ Ağyürek, *Dinlerde Sayı-Harf*, 38.

¹²¹ Teslis; üçleme yani Tanrı’nın üç boyutu olan Baba, Oğul ve Kutsal Ruh birliğine olan inancı tanımlar. Üç temelden oluşmuş olan bir Tanrı, burada kastedilendir. Yılmaz, *Dinler Tarihinin 100’ü*, 162-163.

¹²² Yücel, *Halk İnanışlarında Sayılar*, 24-25.

¹²³ Agrippa von Nettesheim, *Gizli Felsefe Ya da Büyü Felsefesi: Sayı Büyüsü*, çev. Levent Özşar (İstanbul: Biblos Kitabevi Yayınları, 2019), 2/32-34.

¹²⁴ Mehmet Alparslan Küçük, “Sayılarla İlgili İnanışlar”, *Halk İnanışları El Kitabı*, ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2023), 415.

¹²⁵ Nettesheim, *Sayı Büyüsü*, 2/45.

¹²⁶ Küçük, “Sayılarla İlgili İnanışlar”, 416.

¹²⁷ Yücel, *Halk İnanışlarında Sayılar*, 26-27.

¹²⁸ Schimmel, *Sayıların Gizemi*, 226-242.

mistiklerince canavarın sayısı yani Deccal'in sayısı olarak geçer.¹²⁹ 1493'te *De Magia* isimli eseriyle J. Lefevre d'Etaples ve 1525'te Francesco Giorgio'nun yazmış olduğu *De Harmonia Mundi* adlı eseri Hristiyan sayı mistisizmine örnek teşkil edecek eserlerden bazılarıdır.¹³⁰ Büyüde temel olarak kullanılan sayılar, Hristiyan mistisizminde de kutsal metinde olduğu haliyle bırakılmamış ve pasajlarda geçenlerin derinine inerek bu sayılardan uğurlu ya da uğursuz olduğu çıkarılmıştır.

Büyü unsularının vazgeçilmezi vefklere, Hristiyanlık'ta da yer verilmektedir. İlk örneği İtalya'da bulunan Vezüv Yanardağı'nın lavlarıyla yok olan Pompeii'nin bulunduğu yerdeki bir Hristiyan konutunda bulunan *SATOR* karesidir. Sator'un, Katolik ayinlerinde okunulan Latin dilinde "Babamız" anlamına denk gelen *Pater Noster* isminde duanın kelimelerinden yer değiştirilerek elde edildiği düşünülür. Karenin okunuşu "ROTAS OPERA TENET AREPO SATOR" şeklindedir. Mermer üzerine yazılmış şekilde veya duvar içine sokuşturulmuş halde karenin kalıntılarına, arkeolojik kazılar sonucunda keşfedilmiştir. Bu kareden analizlerle çıkarılan anlamın "çiftçi, çalışma şeklinde pulluk kullanır" olduğu düşünülür. Grosser, bu kareyi *Alfa*¹³¹ ve *Omega*¹³² ikilisiyle bağlantılı olduğunu düşünüp Tanrı simgeleştirilmesine bir atıfta bulunan *Pater Noster* anagramı olduğu iddiasını ileri sürmüştür. Burada kutsal kitaptaki Vahiy bölümündeki, Tanrı'nın kendini Alfa ve Omega olarak tanımlamasından söz edilmiştir.¹³³ Bu kareye, büyüsel özellikler yüklenmiş ve Batı kültürünün büyüsel anlamda popüler kullanımı olarak görülmüştür. Karenin şeytan çarpmaları karşısında koruyucu olduğu, tıp dergilerine konu olmuştur. Karedeki harflerin tekrarının, şeytan üzerinde şaşkınlık etkisi oluşturduğu belirtilmiştir. 1557'de bir divanenin, üzerinde Sator karesi kazınmış halde bulunan 3 ekmek parçasını yiyerek iyileştiğinden bahsedilmiştir. Karenin folklorik büyülerde de kullanıldığı kaydedilmiştir. Uğursuzluk ve hastalığı bertaraf etmek, ateş söndürmek ve zararlı büyüden hayvanı korumak bu tür büyülerden olduğu kabul edilmiştir. Karenin belli bir malzeme üzerine ve belli bir mürekkeple yazılması, büyüün sonuç vermesini etkileyeceği ifade edilmiştir. Fishwick bu tılsımın fırtınaya, yangına, hastalığa ve hırsızlığa karşı koruyucu olarak popülerlik kazandığından söz etmiştir. Ünlü

¹²⁹ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 615.

¹³⁰ Ağyürek, *Dinlerde Sayı-Harf*, 44.

¹³¹ Alfa, Grek alfabesinde ilk harf ve başlangıcın sembolüdür. *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*, 1357.

¹³² Omega, Grek alfabesinin sonuncu harfidir ve sonu temsil etmektedir. *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*, 1363.

¹³³ Va.1:8.

bir süt şirketi ve bir kitap satıcısının reklamlarında bu kareden faydalandığı ve olumlu bir netice aldığı belirtilmiştir. Almanya'daki bir ressam ve gravür sanatçısı olan Albrecht Dürer'in 1514 yılına ait "Melencolia I" isimindeki gravürünün sağ üst tarafında bulunan, dörder haneli büyüsel özelliğe sahip olan bir kareye rastlanmaktadır. Bu vefkin Jüpiter gezegenini, sembolize ettiği öne sürülmüştür. Eğer kare, Jüpiter gezegeni süresinde gümüşten bir plakaya işlendiği taktirde uyum, refah ve barış bahşedeceği inanılmaktadır.¹³⁴ Büyülerde kullanılan vefklerin sadece insanların gündelik hayatlarında değil, aynı zamanda reklamlarda kazanç sağlamak amacıyla ve sanatta da kullanıldığı görülmektedir. Tılsımın kullanım alanının genişliği, tılsımın toplum için kritik önem taşıyan ve sonucunda ülke gündemini değiştiren durumlara etkisinin olabileceğini gösterir.

Hristiyanlık'ta kullanılagelen koruyucu takı ve objeler, genellikle Haç sembolüyle özdeşleşmiştir. Bu sembol, tarihin en kadim sembollerinden biri olarak görülür. İsa'nın asılmış olduğu çarmıhı simgeleştiren bir semboldür. Kabartmalı ve İsa tasvirli olanlarına *İstavroz* adı verilir. Hristiyanlar bu sembolü, ancak 2. yüzyılda kullanmaya başlamışlardır. İsa'nın ölüm ve günaha karşı muzafferiyetini sembolize eder. Mezheplere göre Haç'ın kullanılış şekli de değişir. Piskoposlar tarafından mühim belgeler imzalanırken işaret şeklinde kullanıldığı görülür.¹³⁵ Simya alanında felsefe taşı yaparken kullanılan tuz, cıva, sülfür, azot elementleri genellikle Haç ile gösterilmiştir. Haç sembolünün yapılmış olduğu madde de ona yüklenen anlamını etkilediği kabul edilmektedir. Haç altından ise aydınlanmanın, ahşaptan ise ilhamın sembolüdür. İnsanı oluşturan kemikler, sinirler, damarlar ve kasların Haç simgesiyle özdeşleştirildiği savunulur.¹³⁶ Haç kişiyi iyiliğe yönelten, kötünden uzaklaştıran ve Tanrı ile aracısız iletişim sağlayan bir sembol olarak kabul edilir.¹³⁷ *Ichtyis* (Balık), iki adet arkın kesişmesiyle oluşan bir semboldür. Bu sembole, *Jesus Fish* de denilir. "Iesus Christos Theou Uios Soter", *Ichtyis* tabirinin açılımıdır ve bunun Latin dilinden çevirimi "Tanrı Oğlu, İsa Mesih, Kurtarıcı." şeklindedir.¹³⁸ Hristiyanlık öncesine dayanmakta olup muska olarak da kullanılmıştır. Roma İmparatorluğu zamanında, Hristiyanların

¹³⁴ Çiftçi, *Dinlerde Vefkler*, 60-69.

¹³⁵ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 24-27.

¹³⁶ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 599.

¹³⁷ İbrahim Korhan, "Hristiyanlık II", *Dinler Tarihi*, ed. Ramazan Adıbelli (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2023), 216.

¹³⁸ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 108.

kendilerini gizlemek için bu sembolü kullandıklarından söz edilir. Darwin takipçileri de bu simgenin iki ayaklı ve üzerinde *DARWIN* yazan şeklini kullanmışlardır.¹³⁹ Aziz kalıntıları yani kutsal relikler de tılsım olarak kullanılan objeler arasındadır. Ölen azizlerin eşyalarının, kutsallığını azizin kutsallığından aldığına inanılır ve bunlara dokunmanın azizin kendisine dokunmakla bir olduğu kabul edilir. *Reliquary* adında süslü bir kutuda muhafaza edilen reliklerin insana şans getirdiği düşünülerek nazarlık veya muska olarak kullanılmıştır. Bunların bazı hastalıklara iyi geldiğine de inanılmıştır.¹⁴⁰ Bu kalıntılara sadece azizlerin eşyaları değil, kemikleri ve dişleri gibi bedenlerinden parçalar da dahildir. Bu gibi kalıntıların, cinleri ve şeytanları kovucu bir güce sahip olduğunu iddia etmişlerdir.¹⁴¹ Kişi kendi yaşamında örnek almak istediği azizi, vaftiz töreninde seçerek aziz madalyonunu edinmiş olur. İlgilendikleri alan ve kariyerlerine göre de aziz madalyonu seçerler. Mesela; marangozlukla uğraşanlar Aziz Joseph'in madalyonunu tercih ederken, itfaiyeciler Aziz Florian'ın madalyonunu kullanırlar. *Cornicello*, nazar karşısında koruyucu takı olarak kullanılan İtalyan kökenli boynuz şeklindeki olan bir muska olarak geçer. Ayrıca bu simge, "Lucifer'in ya da Şeytan'ın Boynuzları" olarak isimlendirilir. *Cornicello*'nun emzikli anneler, bebekler ve emzikli hayvanlar vb. koruduğu yani üretkenliğe zarar gelmesini önlediğine inanılır. *Mano Cornuto*, boynuz işareti yapan el şeklindedir ve boynuzun savunmasını sembolize eder. Binanın dışarıdaki kötülüklerden korunması için boynuz asıldığı gibi bu işaretin de kötülüklerden, kem gözlerden ve uğursuz olanlardan koruduğu düşünülür. Bu işaret yine İtalyan menşelidir ve şeytan boynuzuna bir atıftır. *Mano Fico*, İncir İşareti olarak da bilinir ve dişil cinsel organı temsil eder. Doğurganlık simgesi olarak bilinir ve kötülükten koruduğuna inanılır.¹⁴² Hristiyanlar tarafından Meryem Ana heykeltikileri seyahat ederken taşınır ve bunların koruyucu bir obje olduğuna inanılır.¹⁴³ Kilise, ilk etapta bu tür objelere sıcak bakmamıştır. 366 senesindeki Laodikya Konsili'nde, muska yasak olarak ilan edilmiştir ama halk bundan vazgeçmemiştir. Bu durum karşısında kilise, bu kararından taviz

¹³⁹ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 33-34.

¹⁴⁰ Kemal Polat, "Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları", *Halk İnanışları El Kitabı*, ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2023), 111-116.

¹⁴¹ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hristiyanlık", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2021), 150.

¹⁴² Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 72-79.

¹⁴³ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 84.

vermek zorunda kalmıştır.¹⁴⁴ Halk, hastalıklar karşısında yazılı büyüleri boyuna takıp korunmak için üzerlerinde taşımışlardır.¹⁴⁵ Kötülüklerden korunmak için çeşitli objeler ve takılar kullanılmıştır. Bu objelere toplumumuzun günlük hayatında rastlamak mümkündür. Çünkü birçoğu süs eşyalarında, evlerimizde biblo şeklinde veya kullanılan bazı el hareketlerinde vardır.

Büyü’de koruyucu takılardan bahsederken nazar konusu da öne çıkmaktadır. Orta Çağ Hristiyan inanıcında bulunan nazar hakkındaki bilgilere, 15. yüzyılda yazılmış olan *Maleficorum*’da rastlanmaktadır. Örneğin ölen kişinin ruhunun dünyaya geri dönmelerini engellemek için cenaze törenlerinde siyah renk giyilmesi, kötü ruhlardan korunmak için ahşap bir yere elin tıkatılması, ev kapılarına at nalının asılması gibi inanışlar buna örnek verilebilir. Kutsal kitapta da gözün etkisinin öneminden bahsedilmiştir. Kitapta, gözün sağlıkta ise bedenin de sağlık içerisinde olduğundan söz edilmiştir ve onun bedenin ışığı olduğu söylenmiştir.¹⁴⁶ Papa IX. Pie’nin nazarıyla birçok insanın ölümüne sebep olduğu İtalyan hikayelerinde anlatılmaktadır. Gagauz Türkleri Hristiyanlığı benimsediği için nazardan korunmak için muskayı haçla takmışlardır.¹⁴⁷ Az bulunan fiziksel özelliklerin ve tavus kuşu gibi bazı hayvanların nazar gücüyle bağlantılı olduğu düşünülmüştür.¹⁴⁸ Avrupa’da Hristiyanların da kullandığı koruyucu yerine geçen kırmızı renk bazen bebeklerin bacağına, boynuna veya saçına kırmızı kurdele şeklinde bağlanmıştır. İtalya’da bazen bu kırmızı ipe veya kurdeleye metal tılsım illeştirilerek kullanılmıştır. Pagan Tanrıların kıskançlığından korunmak isteyen kişiye “Tanrı onu korusun”, “Tanrı onu kutsasın” veya “Tanrı onu sevsin” gibi cümleler kullanılarak Tanrı adıyla onun korunması sağlanmaya çalışılmıştır. Nazarın her insanı etkileyebilecek güce sahip olduğuna inanılır. Özellikle çocuk ve bebeklerin bu tehlikenin altında olduğu düşünülmüştür. Örneğin, bebeklerdeki ve çocuklardaki nedensiz ağlamalar nazara yorulmuştur. Nedensiz yere olan mide bulantıları, bunun etkileri arasında sayılmıştır. İrlanda’da nazardan korunmak için bazı metotlar uygulanmıştır. Mesela, nazarlı olduğu düşünülen kişinin alına haç çizerken esnediğinizde o da geri esnerse nazar olduğu

¹⁴⁴ Baki Adam, “Dua, Rukye, Havas İlmi, Tılsım ve Büyü”, *Halk İnanışları El Kitabı*, ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2023), 297.

¹⁴⁵ Agrippa von Nettesheim, *Gizli Felsefe Ya da Büyü Felsefesi: Törenselle Büyü*, çev. Levent Özşar (Bursa: Biblos Kitabevi Yayınları, 2020), 3/267.

¹⁴⁶ Luk.11:34-36.

¹⁴⁷ Çınarlar, *Kapadokya Bölgesi’nde Nazar İnanç*, 30.

¹⁴⁸ Gürkan, “Nazar”, 32/444.

varsayılmıştır.¹⁴⁹ Cenazede siyah giyinmek gibi yaygın bir pratiğin Hristiyan nazar inancında bir yere sahip olduğu ve farklı pratiklerle engellemeye çalışıldığı dikkat çekmektedir.

Hristiyan büyü anlayışında bitkilerin önemli bir yeri vardır. Adamotu bitkisi, Bakire Meryem sembollerinden biri olarak sayılmış ve Hristiyanlar tarafından bu bitkinin cadı büyülerinde kullanılan bir malzeme olduğuna inanılmıştır.¹⁵⁰ Orta Çağ'da adamotu; tılsımlarda kullanılmış, onlarla büyüler yapılmış ve bunlar büyük meblağlara satılmıştır. Eliphas Levi, bu bitkiyi “hafif narkotik” olarak tanımlar. Selanikli büyücüler ise bu bitkiyi aşk iksirlerinin yapımında kullanmışlardır.¹⁵¹ *Ûd-i Salîb* ağacının kırıldığında haç şekline benzer işaret ortaya çıktığı, işaretin İsa'nın çarmıha gerilmesi sonrasında ortaya çıktığı ve ağacın insanı sara hastalığından muhafaza ettiğine inanılmıştır.¹⁵² Bitkilerin cadı kazanının bir parçası olarak tılsım niyetiyle kullanılmış olması, Hristiyanlık içerisinde de olağanlığını korumuştur.

2.2.3. Cadılık ve Cadı Avları

İki zıt kutup göze çarpmaktadır. Biri kutsala hizmette bulunan rahipler gibi din adamlarıdır ve diğeri ise şeytana ibadet eden cadılardır. Bu karşılaşma, iman ve sapkınlığın karşılaşmasıdır yani diğeri bir değişle dünyadaki iyi ve kötünün karşı karşıya gelmesidir.¹⁵³ Cadılar, doğaüstü ve büyüsel güçler için şeytana kendilerini adanmış insanlar olarak bilinirler. Şeytan girmesinin, psikolojik rahatsızlıkların ve doğal afetlerin bile cadılarla bağlantılı olduğuna inanılmıştır.¹⁵⁴ Cadıların, Hristiyanlığı terk ederek şeytanla anlaşma yapmış oldukları ve büyülü güce sahip olmak şartıyla şeytanla ilişkiye girdikleri iddia edilmiştir. Cadılar tabii olmayan hareketlerde bulunurlar (uçmak, şekil değiştirmek ve yamyamlık gibi), *maleficium* (zarar veren büyü türü) yaparlar ve vücutlarında simgeler olabilir.¹⁵⁵ Cadının gücünün şeytandan veya demonlardan geldiğine inanılmıştır. Toplumsal yıkıma yol açan bir günah olarak sayılan hava büyü,

¹⁴⁹ Louis C. Jones, “The Evil Eye Among European Americans”, *The Evil Eye: A Casebook*, ed. Alan Dundes (U.S.A.: University of Wisconsin Press, 1992), 152-159.

¹⁵⁰ Gezgın, *Bitki Mitosları*, 15-16.

¹⁵¹ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 289.

¹⁵² Gezgın, *Bitki Mitosları*, 181.

¹⁵³ Elior - Bilu, “Between Worlds”, 91.

¹⁵⁴ İlgin Berivan Yıldız, *The Image of Satan in British Literature* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 40-41.

¹⁵⁵ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 115.

Wetterhexen (Hava Cadıları) tarafından iklim koşullarına müdahalede bulunarak doğru olmayan kendi amaçları için kullanılmıştır ve bunun oldukça tehlikeli olduğu düşünülmüştür. Bu büyüde, hava cadıları suya veya havaya şeytanlardan aldıkları sihirli tozu savurmak suretiyle büyü yaparlar. 16. ve 17. yüzyılda yasaklanana kadar kilise hava cadılarına karşı büyü ayinleriyle cevap vermiştir. Bu uygulamalarda; kilise çanı çalmışlar, ateş yakıp dumanından yararlanmışlar veya pencereden un serpmişlerdir. Daima yaşlı halde tasvir edilen cadılar, kurban olarak belirledikleri kişilerin yaşam sularını çekerek kendilerini bu yaşam suyuyla gençleştirmişlerdir. Bunlar eşik büyüğü olarak bilinen ve kişinin o eşikten her geçtiğinde kişiyi git gide öldüren büyüğü de kullanmışlardır. Bu tür zararlı büyülerin, sadece hayır dualarıyla bozulamayacağı ve rahiplerin yardımıyla karşı büyü ayinleri gibi bazı ritüellerle ancak sağaltılabileceği ileri sürülmüştür.¹⁵⁶ İtalya'daki cadılar daha çok aşk iksirleriyle ilgilenirken Almanya'dakiler fırtına çıkarma büyüğüyle ilgilenmişlerdir.¹⁵⁷ Cadıların şeytanla anlaşmasına göre, cadı şeytan sayesinde istediği güce sahip olacak ama bu kazanımlar karşısında şeytan ondan imanını bazı Hristiyan kutsallarını reddetmesiyle alacaktır. Anlaşma yedi ve dokuz yıl kadar geçerliliğini koruyacaktır. Anlaşma sonunda, cadı ölür veya anlaşmasını yeniler. Shakespeare, *Macbeth* adlı eserinde cadıların büyülerinde kullandığı malzemelerden söz etmiştir. Bunlar kara kurbağası zehri, kurbağa bacağı, Türk burnu, engerek dili, gece çıkarılan ağı otu ve su kertenkelesi gözü gibi malzemelerdir. Cadılar aynı zamanda toplantı yaparlar ve bunlara *Sabbat* adı verilir. Bu toplantılar, ya cadılar ve şeytanın katılımıyla oluşan on üç kişilik kurul ya da birçok kurulun bir araya gelmesiyle oluşan etkinliklerdir. Toplantı yerleri genellikle dışarıda, sapada bulunan ve sessiz mekanlardır. Toplantılarda, cadılar giysilerini çıkarırlar ve bedenlerine özel hazırlanmış yağlardan (genellikle insan yağı tercih edilir) sürerler ve bu yağlar uyuşturucu özelliğe sahip başka maddelerle karıştırarak kullandıkları şeylerdir.¹⁵⁸ Grimm Kardeşlerin masal derlemelerinde de cadılara rastlamaktayız. Özellikle, kadın ve yaşlılık çağı niteliklerinin bir arada bulunduğu tasvirler cadılar için kullanılmıştır. Modern cadı niteliğinde ise hayvana dönüşme veya dönüştürme yetisiyle sıklıkla karşılaşılmaktadır. Orta Çağ dönemi süresince, cadıların iksirlerinde çocukları kullanarak gençlik ve ölümsüzlük gücü elde ettiği ve ayrıca gece

¹⁵⁶ Haydar Akın, *Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı* (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2001), 97-109.

¹⁵⁷ F. Merzbacher, "Witchcraft", *New Catholic Encyclopedia*, ed. Thomas Carson - Joann Cerrito (Detroit: Thomson Gale, 2003), 14/798.

¹⁵⁸ Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, 259-275.

uçuşlarında kullanmak üzere bu bedenleri *hexensalbe* (merhem) içerisinde kullandığına inanılmıştır.¹⁵⁹ Orta Çağ'da toplumu oldukça etkileyen cadı furyası, edebiyatta da yerini almıştır. Genellikle kadın olmak, yaşlı olmak, iksirlerde garip malzemeler kullanmak, uçmak, iksirleri için çocuk kullanmak gibi belli tasvirler, cadılık adı altında belirginleşmiş eylemlerdir.

Daha çok 14. yüzyıldan başlayarak 18. yüzyıla kadar Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da kendisini gösteren cadı avları, çoğunluğu kadınlardan oluşan yaklaşık olarak 50.000 kişi idam cezasına çarptırılarak öldürülmesiyle sonuçlandı.¹⁶⁰ Cadı avlarının yaşandığı tarih aralıkları hakkında birden fazla görüş vardır. Levack (1995), bu dönemin 1450-1750 senelerini içerdiğini düşünür. Wolfgang Behringer'e göre, bu yıllar 1430-1780'dir. Cadı avlarında kurbanın en çok çıktığı yer, Almanya'dır ve bu sayı toplam kurban sayısının takriben yarısıdır. Bu avların sorumlusu genellikle Katolik Kilisesi olarak düşünülmüştür. Katolik ve Protestanlar, cadı avı mevzusunda karşılıklı birbirini suçlamışlar ve bu mezhepsel tartışmalara yol açmıştır.¹⁶¹ Cadılık ve büyücülüğü din dışı olmak olarak sayan ferman, papalık tarafından 1320 yılında çıkarılmıştır. Papa VIII. İnnocent tarafından 1484 yılında, cadılık zındıklıkla paralel olarak görülmüştür.¹⁶² Cadı avını daha yakından gözlemlemek için bir cadı davası olan Büyücü Jackl davasını incelemek bize fikir verecektir. Salzburg civarındaki dilenci çocuklardan oluşan çetenin lideri Jakob Keller, diğer bir adı "Büyücü Jackl" olarak geçer, olayın baş kahramanıdır. Çete üyelerinden biri olan Christian Fleiß, çete liderlerinin görünmez olabildiğini iddia eder ve buna benzer onun hakkında birçok efsane anlatılır. Çete liderini bulana, para ödülü verileceği söylenmiştir. Yüz kişiden oluşan muhafızlar, çete liderini yakalamak için uğraşmışlar ama bu konuda başarılı olamamışlardır ve o olduğunu düşündükleri bir taşı yanlarında götürmüşlerdir. Çete liderinin görünmez olmak için siyah başlık kullandığı bilinmektedir. Çete üyelerinden ilk idam 15 Eylül 1677'de daha 12 yaşında olan Dionysus Feldner olarak kaydedilmiştir. Çete üyelerinden birçoğu yakalanmış ve aralarından itirafçı olanlar olmuştur. Dava 1675-1684 süresince devam etmiştir. Bu davada 139 kişi öldürülmüştür. Bunlardan 39 kişisi, 10 ve 14 yaş aralığındandır. 15 kişisi, 10 yaş

¹⁵⁹ Haydar Akın, *Geç Ortaçağ ve Yeniçağ Avrupası'nda Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 37-41.

¹⁶⁰ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 178.

¹⁶¹ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 48-51.

¹⁶² Tanyu, "Büyü", 6/505-506.

altındadır. Çete içinde suçlu bulunan, iki ve üç yaşında çocuk bile vardır. Davada 10 yaş altı çocuklar, dindar koruyucu ailelere evlatlık verilmiştir. 10 ve 14 Yaş aralığı ise yakılarak öldürülmeden önce ya giyotinle kafaları bedenlerinden ayırmakta ya da boğulmaktadırlar. 14 Yaş üzeri ise yakılmadan önce boğularak yaşamlarına son verilmektedir. Cadı davalarında, diri diri yakma cezalarına rastlanmaktadır ama bu davada çocuklara bu şekilde bir cezalandırılma yapılmamıştır.¹⁶³ Cadı olup olmadığı ayırt edilmesi için suya batırma metodu kullanıldı. Bu uygulamada cadı olduğu düşünülen kişi; suya daldırma sandalyesine oturtularak boğulursa cadı olmadığına, eğer batmaz ve hayatta kalır ise cadı olduğuna kanaat getirilerek yargılanmıştır. Bu metot, cadı bulucu olarak bilinen General Matthew Hopkins'ın sıklıkla kullandıklarından biridir. Filistin askısı, cadı gemi (dört çatallı demir alet) ve *gresion* (ayak parmaklarını ezmeye yarayan alet) gibi çeşitli metotlarla kişilerin cadı olup olmadıkları itiraf ettirilmiştir. Zamanla cadılığa şüpheyile yaklaşıldı, cezalar hafifledi ve kullanılan bazı numaraların gerçek olmadığı kanıtlandı. Cadıların yanında bulundukları yardımcı ruhlar olarak geçen hayvanlar, cadı mahkemelerinin mühim cadılık kanıtları arasında sayılmıştır. Kızların farklı semptomlar gösterdiği iddia edilerek 17. yüzyılda Salem Cadı Mahkemeleri olarak tarihe geçen ve daha sonradan hukuksuz olduğuna karar verilen 19 kişinin asılması ve bazılarının yargılanması ile sonuçlanan bir olay bile yaşanmıştır.¹⁶⁴ Cadı cezalarında, Protestanların konuya olan duruşu Katoliklere kıyasla daha serttir. Henry Kramer ve James Sprenger, *Malleus Maleficarum* isiminde cadılık hakkında girift problemleri açıklamak için eser yazmışlardır ve bu eser 1484 yılında papalık kararıyla onaylanmıştır.¹⁶⁵ Buna rağmen cadı avları Francis Bacon (1626), Martin Luther (1546) ve Paskal gibi aydın olarak düşünülen kişiler tarafından bile desteklenmişlerdir.¹⁶⁶ Cadı avları, toplumsal bir furya ve sorun haline gelerek kilise ve çevresini bir dönem tehdit ettiği açıktır. Bu dönem yaş gözetilmeksizin çoğunluğu kadınlardan oluşan birçok kişinin, çok da iç açıcı olmayan işkencelerle öldürülmesine ve yargılanmasına yol açmıştır. Hatta öyle bir etkiden bahsediyoruz ki bu etkiyle cadı buluculuğu gibi yeni bir meslek bile ortaya çıkmıştır. Bu alanın yeni bir meslek doğurması, etkinin topluma mal olduğunu göstermek için yeter de artar bile.

¹⁶³ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 136-137.

¹⁶⁴ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 179-189.

¹⁶⁵ Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, 255-264.

¹⁶⁶ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 57.

2.3. HİRİSTİYANLIK'TA GÖRÜNMEZ KÖTÜCÜL VARLIKLAR

Yahudi inancına göre Hıristiyanlık'ta, daha net bir şeytan imgesi vardır. O, meleklerin başı olarak geçer. Daha sonrasında, Tanrı'ya isyan edip yandaşları ile kovulmuşlardır. İnsanın karşısındaki birincil hasım olarak bilinen şeytan, kötü olanların başıdır. Kutsal kitabın Tekvin bölümünde “yılan”, şeytan olarak geçer. Bu dünyanın prensi konumunda olan şeytan, Tanrı'nın düşmanı olarak kabul edilir. Kutsal kitapta İblis, *beelzebub* (*beelzebul*), ayartıcı ve *beliar* (*belial*) gibi isimlerle anılmaktadır.¹⁶⁷ Eski Ahid'deki Yahudi düşüncesinin devamı niteliğinde olan Hıristiyanlık'taki şeytan imgesi bu dünyanın Tanrısı, yalanların babası, büyük kırmızı ejderha (melek Mikail ile savaşıp on boynuzlu, kızıl renkli ve yedi başlı ejderha), aşağılık, dipsiz kuyunun meleği ve sabahın oğlu gibi isimlerle de Yeni Ahid'de bilinmiştir.¹⁶⁸ Protestanlar, şeytan imgesi üzerine Katoliklere göre daha fazla eğilmişlerdir.¹⁶⁹ Katolik Hıristiyanlar 4. Lateran Konsil (1215) ile şeytanların, aynı insan gibi doğuştan iyi olan ama iradeleriyle kötüyü seçebilen varlıklar olduklarına kanaat getirmişlerdir.¹⁷⁰ Böylelikle, şeytanların özgür iradeye sahip olduklarına vurgu yapmışlardır. Kilisenin erken dönemlerinde şeytan ve demonların amaçları; İsa'yı ve ona olan inancı küçük düşürmek, insanlara hükmetmek şeklinde sıralanabilir. Bu amaçlarına inanç bakımından zayıf insanları yanlarına çekerek kaos oluşturmak ve insanları bezdirerek ruhlarına el koymak gibi pratiklerle ulaşırlar.¹⁷¹ Kilisedeki şeytan ikonografisine bakıldığında; eski tanrılardan izler görülmektedir. *Pan*'ın toynaklı keçi ayağı, Fırtına tanrısı *Baal* ve *Pan*'ın boynuzu, *Posedion*'dan gelen üçlü dirgen veya yeraltı tanrısı *Hades*'in iki uca sahip mızrağı, Mısır tanrısı olan *Seth*'in çatallaşmış kuyruğu gibi kısımlar vardı. *Satyrs* (insana benzeyen hayvanlar) ve Yahudi kılıcı keçisi *Azazel* de bu tasvirlerle dahildir. Ölümlülerle ilişkiye girerek düşmüş meleklerle dönüşmüşlerdir. 15. ve 17. Yüzyıllar arasındaki demonologlar, sınırları aşan hayal güçleriyle şeytan imgeleri ortaya attılar. Evciller, şekil değiştirenler, kabusu neden olanlar bunlar arasındaydı. Tusculum Kardinali'ye göre, düşmüş melekler 133 milyon 306.668 civarındadır. Alfonso de Spina ise 1467 yılında, 400 milyon kadar melek olduğunu ve

¹⁶⁷ Telat Genç, *Kur'an'a Göre Şeytan* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 21-22.

¹⁶⁸ Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan*, 35-50.

¹⁶⁹ Yıldız, *The Image of Satan*, 41.

¹⁷⁰ Rimliya Tariq Bokhari, *Possession, Dispossession, and Exorcism in Early Modern England: Casting Out Devils in The Light of John Darrell's Cases* (Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent University, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 47.

¹⁷¹ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 57.

bunun üçte biri kadar da şeytan olduğunu ileri sürmüştür. Bu sayıların bu denli çok olmasının nedeni, şeytanların kadınlarla ilişkiye girerek sürekli olarak çoğalmaları olduğu düşünülmüştür. Babil demonu *Pazusu*'nun fırtınaya hakim olması gibi Eflatun savunucuları demonların havada yaşadıklarını iddia ederler. Augustine, bu varlıkları büyü gibi yoldan çıkararak bir sanatı insanlara tanıttıkları için kötü olduklarını söyler. Isidorus'a göre *Incubi* (kadınları ayartan eril iblisler veya karabasanlar), *Sukkubus* (erkekleri günaha meylettiren dişil iblisler) gibi cinler ve çeşitleri vardı.¹⁷² Şeytan genel olarak Batı'da boynuzlu, keçi ayaklı, kırmızı renkli ejderha, insan vücuduna sahip ve kuyruklu şekilde betimlenmektedir.¹⁷³ Popüler kültürde ise şeytan; sivri kuyruklu, kırmızı pelerinli, boynuzlu ve elinde yabasıyla tasvir edilmiştir ama bu tasvir kutsal metinlerde geçen bir tasvir değildir.¹⁷⁴ Kutsal kitaptaki şeytanın isimlendirmelerinden, onun nitelikleriyle doğru orantılı olarak şekillendiği görülebilmektedir. Tasvirlerinde ise günümüzde kullanılan popüler imgelemelere yakın olduğu ve kadim dinlerin tanrılarından etkilendiği gözlemlenmektedir.

Leviathan, Kenan kökenli kaos canavarı olarak geçer.¹⁷⁵ Beelzebub ise ateşi miras alan azizlerin hasmı olarak bilinir. O, günahın kaynağı ve ölümün lideri olarak da ifade edilmektedir.¹⁷⁶ Bununla beraber onun, akreplerin ve karanlığın yöneteni olduğu söylenir.¹⁷⁷ Yeni Ahid'de 7 kötü ruh veya 7 cinden bahsedilmiştir. Kişinin bedeninden çıkan ruhun, bir süre başıboş dolandığı ve daha sonrasında geri çıktığı bedene gittiğinde eski halinde bulmadığı için kızıp yanına yedi kötü ruh alıp bedene geri döndüğü ve bu bedeni eskisinden daha beter hale döndürdüklerinden bahsedilmiştir.¹⁷⁸ Bu yedi cin inancı, Babil ve Asur dönemi olan antik döneme dayandırılmaktadır. Halihazırda ise bu cinlerin isimleri büyü formüllerinde kullanılmaktadır. Bunların Kuzey Afrika tılsımında kullanılan isimleri şu şekildedir; *Abyad* (Beyaz), *Mîmûn* (Şans), *Barkân* (Şimşek), *Ahmar*

¹⁷² Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 59-62.

¹⁷³ Genç, *Kur'an'a Göre Şeytan*, 22.

¹⁷⁴ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 103.

¹⁷⁵ L. J. Elmer, "Demon (Theology Of)", *New Catholic Encyclopedia*, ed. Thomas Carson - Joann Cerrito (Detroit: Thomson Gale, 2003), 4/647.

¹⁷⁶ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Hiz. İsa Hayatı ve Mesajı* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017), 207.

¹⁷⁷ Nettesheim, *Törenselle Büyü*, 3/88.

¹⁷⁸ Mat.12:43-45; Luk.11:24-26.

(Kırmızı), *Muzhip* (Tezhipçi), *Şemhûreş* ve *Murrah* (Acılı).¹⁷⁹ Hristiyan Gnostiklere göre, tanrıdan insana muhtelif cinste cinler vardır.¹⁸⁰

Şeytan ve iblisler hakkında yapılan çalışmalar, *iblisbilim* olarak bir bilim dalı başlığı altında toplanmıştır. Katolik düşüncesinin yolundan giden Luther ve Calvin gibi Protestan reformistler, şeytanın kendisi güce sahip olsa bile Tanrı iznine ihtiyaç duyduğu ve dünyanın sonunda hezimete uğrayacağını düşünmüşlerdir. Bu alanda yazılmış ve demonolojinin her yönünü içine alan *Theatrum Diabolorum*, 1569 yılında karşımıza çıkan 700 sayfadan oluşan bir eserdir. Mezhepler şeytandan korunmanın Hristiyan inancına sıkı sıkıya sarılmak olduğu hakkında görüş birliği içerisinde olmuşlardır.¹⁸¹ Şeytanların cezalandırılması üç şekilde olur. İlki, birinci günahlarından dolayı semadan atılırlar. Diğerleri ise İsa çilesiyle demirden pençeleri dünyada parçalanır. Sonuncu cezada, dünyanın sonunda İsa geldiğinde cehennemde sonsuza dek kalacaklardır.¹⁸² Demonolojide, kötü ruhlardan iki şekilde yardım alınacağına değinilmektedir. Birincisi, onlardan doğaüstü bilgiler edinmektir. Diğerleri ise insanların güç yetiremediklerini yapmak için yardımları alınmasıdır. Din adamları, kötü ruhla anlaşma yapılmasının büyük bir günah olduğunu söylemişlerdir ve küçük bir yardım olsa bile bu şekilde görülmektedir.¹⁸³ Şeytan ve demonlar benzeri kötücül yaratıklarla ilgili bilginin geniş çapta olduğu, onun ayrı bir bilim dalı altında sunulmasından anlaşılabilmektedir.

2.4. ŞEYTAN ETKİSİ ALTINDA KALMA BELİRTİLERİ VE EGZORSİZM

Şeytan etkisi altında olan veya diğer bir deyişle cinlenmiş olan kişi, durumuna dair bazı belirtiler göstermektedir. Antik ve Orta Çağ düşünceleri, Erken dönem Yeni Çağ'da etkisini göstermekteydi ve her olumsuzluklar şeytan ve demonlara bağlanmaktaydı. 18. yüzyılla beraber modern tıp gelişmiş ve bu gelişmeyle düşünceler de yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Cinlenme belirtileri gözükmeden önce, hastaya ilk olarak normal tedavi yöntemleri uygulanıyordu. Eğer hasta, bu tedavilere yanıt vermezse eczacılar tarafından cinlenme giderici karışımlar hazırlanması isteniyordu. Cinlenme olduğuna kanaat getirilince hasta, hekimler yerine papazların ve egzorsistlerin tedavilerine

¹⁷⁹ Uygun, “İncillerde Hz. İsa’nın Cin Çıkarma Mucizesi”, 767.

¹⁸⁰ Blavatsky, *Gizli Öğreti*, 1/445.

¹⁸¹ Mete, *Hristiyanlıkla İlgili Dini Öğeler*, 35-37.

¹⁸² Jeffrey Burton Russell, *İblis: Erken Hristiyan Geleneği*, çev. Ahmet Fethi (Ankara: Panama Yayıncılık, 2021), 130.

¹⁸³ M. D. Griffin, “Demonology”, *New Catholic Encyclopedia*, ed. Thomas Carson - Joann Cerrito (Detroit: Thomson Gale, 2003), 4/650.

bırakılıyordu. Peki bu cinlenme belirtileri nelerdi? Hekim ve din adamları, cinlenme belirtilerini anlatan bir katalog hazırladılar. Bu katalog hazırlanırken, akıl hastaları üzerinde yaptıkları araştırmalar oldukça yararlı olmuştur. Gut ve melankoli hastalığı, cinlerin payı oldukları düşünülen hastalıklardı. Cinlenmiş kişiler çılgınca davranışlarda bulunurlar, nedensiz krampları olur, giysilerini durduk yere yırtarlar, uzun süreli baygınlıklar, kontrolsüz hareketler, gözle görünmeyen kişilerle konuşmalar, kendi kendine garip davranışlar, bilmedikleri dilleri konuşmaları, içine kapanık davranma, gözlerini bir yere sabitleme, bazen uzun süre yemeden içmeden kesilme ve konuşmama gibi belirtiler gösterirler. Dört temel vücut sıvısı olarak bilinen sarı safra, kan, kara safra ve balgam gibi sıvıların karışırken bozulmaya uğraması vücudun dengesini de bozmaktadır. Bu olay, gut ve melankoli hali belirtileri oluşturur. Bunlar yüzdeki ifade sıkıntısı, duygusuzluk, diş gıcirtısı, ümitsizlik, kuşku, isteksizlik, aşırı düşünce hali şeklindedir. Kara safra, bu konuda merkezi bir öneme sahiptir.¹⁸⁴ Orta ve erken Yeni Çağ'daki Hristiyanlara göre, cinler günahkar bedende bulunur ve onun ağzından konuşurlar. Şeytan posesyonu ve cinlenme vakalarının hedefinde akıl hastaları, yalnız yaşayan kadınlar, anksiyete bozukluğu olan kadınlar, depresyon hastası, epilepsi hastası ve standarttan farklı davrananlar olarak görülmüştür.¹⁸⁵ Katoliklere göre cinlenme belirtileri; kutsal olanı reddetmek, anormal derecede güç, farklı seste ve dile konuşmak ve kutsal su testi sonucu şeklindedir. Ruhun kimliği için Tanrı adına sorulara verilen cevaplara göre belirlenir, kişilik değişikliği, kişinin bilmediği bilgileri bilmesi gibi belirtiler Protestanlar açısından cinlenme işaretleridir.¹⁸⁶ De Ezcurra'ya göre, şeytanın insana saldırma yöntemleri; rüyalar, anılar ve hayaller yoluyla.¹⁸⁷ 17. Yüzyılda Avrupa toplumundaki çocuklarda yaşanan cinlenme vakaları, bir çeşit salgın hastalık şeklinde yorumlanabilmektedir. 1565 Yılında yaşanan "Nicole Obri Vakası" da bunlardan biridir. Laon'a uzak mesafedeki Vervins köyünde yaşayan 15 yaşındaki kasaba kızı Nicole, erken yaşlarda evlendirilmiştir. Mezarlıkta arafta kalmış dedesinin ruhunu gören Nicole, bazı belirtiler göstermeye başlar. Köydeki papaz, onun sağlığı için ibadette bulunur ve Nicole'ün kocasının, Nicole'den cinin gitmesini sağlaması için hac yolculuğu yapması gerektiğini söyler. Genç kadın aşırı ateşlenme, kafasını duvarlara vurma gibi belirtiler

¹⁸⁴ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 65-70.

¹⁸⁵ Elmor - Bilu, "Between Worlds", 89-92.

¹⁸⁶ Chiu, "Possession Phenomenon", 15-16.

¹⁸⁷ Ewelina Berdowicz, "The Exorcised: Demonic Interference Among the Members of the Polish Charismatic Religious Communities", *Przegląd Religioznawczy* 4/282 (2021), 139.

göstermeye başlar. Sonunda genç kız; dilsiz, sağır ve kör olur. Orada bulunan bir keşiş tarafından, kız için egzorsizm ayini düzenlenir. Ayin devam ederken kız, donuk ve hareketsiz kalır. Aniden bağırmaya başlar, çılgınlık atar veya ortadan kaybolur ve hareketsiz halde ahır gibi farklı mekanlarda bulunur. Bu vaka, piskopos yardımcısının bir noter görevlendirmesiyle kayıt altına alınır. Köyde kızın cinlenmeden kurtulması için dualar edilir ve dini ayinler düzenlenir. Nicole'ün tepkisi, vaftiz suyu ve kutsal rölikler karşısında daha da taşkın hale gelmektedir. Şeytan sonunda, onun cinlenme sebebinin annesinin ona lanet etmesi olduğunu itiraf eder. Nicole'e, günlük olarak bazı zamanlar altı saati bulan şeytan çıkarma seansları uygulanmaktadır. Günden güne ondaki şeytan sayısı artmış ve otuz civarına yaklaşmıştır. Bunun üzerine piskopos, bizzat şeytan çıkarma seansını yönetmek için köye gelir ama öncesinde kızın hekimin kontrolünden geçmesi gerektiğini söyler. Piskopos seansı, köylünün gözü önünde gerçekleştirilir ve bu seans sonucunda Nicole sağlığına kavuşur. 1566 senesinde Nicole, tamamıyla iyileşmiştir.¹⁸⁸ Şeytan etkisi altında olan kişilerin, normalin dışında belirtiler gösterdiğini vaka örneğinden de rahatlıkla anlayabilmekteyiz. Bu belirtiler için insan bedeninin bir çeşit hastalanması hali diyebiliriz. Kişiye tıbbın yetersiz kalması ve o evrenin dışına çıkması halinde, cinlenme teşhisi konulduğunu da görebilmekteyiz. Belirtilerden de anlaşılacağı üzere, herhangi bir hastalıkta seyreden tepkilerin dışında bir durum olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Şeytan etkisi altından çıkmak için şeytan çıkarma ayinlerine ve çeşitli uygulamalarına başvurulmaktadır. Cin çıkarma, Hristiyanlık için önemli konulardan biri olmuştur ve cin çıkarma üzerinde uzman rahipler grubu bile oluşturulmuştur. M.S. 200'de ise vaftiz ve cin çıkarma bir sayılmıştır.¹⁸⁹ Vaftiz¹⁹⁰ olmadan demon ve şeytan saldırısına açık olunacağı ve vaftiz olunduğu sürece İsa'nın demonlar üzerinde edinmiş olduğu güce inananın da sahip olup demonları bu güçle savuşturabileceği düşünülmüştür.¹⁹¹ Bu tören yapılırken, vaftiz olan kişinin Şeytan'dan ve kötülüklerinden muhafaza olması için dualar edilir ve dileklerde bulunulur.¹⁹² Şeytan çıkarma uygulaması, Roma Katolikleri

¹⁸⁸ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 77-81.

¹⁸⁹ Merdin, *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği*, 56.

¹⁹⁰ Vaftiz, bir nevi dine girmek veya inisiyasyon töreni olarak bilinir. İsa'nın asli günahıtan insanlığı kurtarmak için yapmış olduğu davranışına simgesel bir katılımdır. Bu ritüelde; suya girmek ölümü, sudan çıkmak ise dirilmeyi vurgulamaktadır. Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık* (İstanbul: İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2007), 140-141.

¹⁹¹ Russell, *İblis*, 127-128.

¹⁹² Mahmut Aydın, *Hristiyanlık: Tarih, İnanç ve Uygulama* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 340-341.

tarafından uzun süre uygulanagelmıştır. Şeytan çıkarma işini yapacak olan rahipler; yapacak olduğu işlemin neticesinde çıkacak olan sorunlara kendini oluşacak duruma hazırlayabilmesi için uzunca süre bu iş için eğitir. Bu rahipler, piskopos tarafından törenin uzmanı olan lideri olarak göreve getirilirler. Cizvit asıllı olan rahip William Bowdern, St. Louis’de şeytan çıkarma ayini yapmış ve burada deneyimlediklerini topluma açıklamamıştır. Şeytan çıkarma, vaftizin başlangıcı ve geniş bir ayinin sadece küçük bir parçası olarak görülür.¹⁹³ Hristiyanlar için ilk egzorsist, İsa olarak bilinir. Ondan sonra bu işi; keşişler, vaizler, azizler ve azizeler gibi insanlar yapmıştır. 3. yüzyıl ve sonrasında, Katolik Kilisesi’nin bir parçası olan şeytan çıkarma birimleri oluşmuştur. Papa V. Paulus zamanında düzenlenen *Ritualae Romanum* eseri, içerisinde cin çıkarma ritüellerine de yer vermiştir. Egzorsist; her ihtimale karşı hekimden yardım almalı, piskopos izni olmalı, toplumda örneklik teşkil eden biri olması gereklidir. Uygulanan ritüel, hurafe uygulamalar (büyü, fal vb.) içermemelidir. Egzorsist, şeytandan gelecek olan her türlü şeye hazır olmalı ve Hristiyanlık dininin gerektirdiği şeylerle kendi korunmasını sağlamalıdır. Şeytan çıkarma için kutsanmış su, kutsal rölik ve haç gibi malzemeleri; ritüeli yapacak olan egzorsistin yanında bulundurması gerekir. Luther’e göre bu hal ruhu değil, bedeni etkilemiştir ve bu ibadetle tedavi edilebilir.¹⁹⁴ İsa ve öğrencilerinin, cinlenme ve hastalığı ayırt edebilme yetenekleri vardı. Protestanlar, şeytan çıkarma yetisinin her inananda olabileceğini savunurlar. Roma Katolikleri ise İsa Mesih’ten, havarilere, onlardan da kiliseye yani din adamlarına şeytan çıkarma yetisinin geçtiğini iddia etmişlerdir.¹⁹⁵ Şeytan çıkarma ayininde ise üstüne üfleme, elini koymak, haç işareti yapmak, İsa’nın adını söylemek, şeytana lanet etmek, şeytanın hastanın içinden çıkmasını emretmek, kutsal kitaptan pasajlar okumak gibi metotlar kullanılır.¹⁹⁶ İsa’nın adının kullanılması; sadece cinlenmede değil, hastalık, yılanlar gibi şeyler üzerinde de bir güç ortaya koyduğu iddia edilmiştir.¹⁹⁷ İsa’nın zamanında cin çıkarma işi oldukça yaygın hale gelmiştir. İsa’nın diğer cin çıkarıcılarından farklarından biri ise büyücüler, şifacılar ve sihirbazlar bunu para verilmesi şartı ile yaparken; İsa bu işi karşılıklı yapmıyordu.¹⁹⁸

¹⁹³ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 141-142.

¹⁹⁴ Akın, *Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*, 72-75.

¹⁹⁵ Chiu, “Possession Phenomenon”, 15.

¹⁹⁶ E. J. Gratsch, “Exorcism”, *New Catholic Encyclopedia*, ed. Thomas Carson - Joann Cerrito (Detroit: Thomson Gale, 2003), 5/551.

¹⁹⁷ Nettesheim, *Törenselle Büyü*, 3/61-62.

¹⁹⁸ Sarıkçıoğlu, *Hiz. İsa*, 69.

Bununla beraber İsa, sadece yanına getirilmiş olan hastaları sağaltırken; diğerleri mekandan mekana gezmişlerdir.¹⁹⁹ Kilisenin şeytan çıkarma işini bir birim altında toplaması, bu iş üzerinde bazı kurallar belirlemesi ve araştırmalar yapıp derlemeler oluşturması; bunun kilise nezdinde ne kadar ihtimam gerektiren bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir. Mühim olmasının yanı sıra, bu konunun kilise içi ve dışındaki pratiklerde konu üzerindeki suistimallerin artacağı gerçeğini de gözden kaçırmamakta elzemdir.

2.5. HIRİSTİYAN KUTSAL METİNLERİNDEKİ GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ

Gizli öğretinin alt başlıklarına, Hristiyan kutsallarında rastlamak mümkündür. Konuyu çok açmadan Hristiyan gizli öğretileri başlığı altında deyinmiş olduğumuz alt başlıklara birkaç örnek vermek, konuyu daha yakından deneyimlememizi sağlayacaktır.

Vahiy bölümünde geçen bir pasaja göre; büyücülerin hayat ağacına erişemeyeceklerinden ve katiller, sahte tanrılara tapınanlar, yalancılar, köpekler ile bir olduklarından bahsedilmiştir.²⁰⁰ Bir nevi bununla büyücülerin inançsızlarla bir olduğu vurgulanmıştır. Kilisenin büyücülere olan bakışını destekler nitelikte bir bölüm olduğu görülebilmektedir.

İblis'e fırsat doğmaması için öfkelenilmemesi, günah işlenilmemesi ve hırsızlık yapılmaması gerektiği; Pavlus mektupları arasında geçmektedir.²⁰¹ Günah işlemek ve ona yaklaşmanın, insanı şeytanın saldırılarına açık hale getireceği bu kısım ile beraber vurgulanmıştır. İbadetin koruyucu bir yanı olduğu, bir kez daha bunla desteklenmiştir.

İsa'nın yetkisi ile havarilerin cin çıkarıp hasta tedavi ettiklerinden bahsedilir. Onun verdiği yetkiyle havarilerin, cinlere boyun eğdirdiğinden söz edilir.²⁰² Havarilerin, İsa'nın ölümünden sonra bile cin çıkarma ve hasta yağlama gibi uygulamalara devam ettikleri ifade edilmiştir.²⁰³ Buradan da anlaşılacağı üzere şeytan çıkarma işinin, İsa'dan sonra havarilere miras kaldığı açıktır.

¹⁹⁹ Aydın, *Hristiyanlık*, 47.

²⁰⁰ Va.22:14-15.

²⁰¹ Ef.4:26-27.

²⁰² Luk.10:17-20.

²⁰³ Mar.6:12-13.

İKİNCİ BÖLÜM

HİNDUİZM VE BUDİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ

1. HİNDUİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ

Hinduizm, çok tanrılı bir panteonu bulunan ve belirli ritüel pratikleri olan bir yapıdan ibaret değildir. Bununla beraber, Hinduizm'in ezoterik yani gizli öğreti dediğimiz ve çeşitli metafiziksel yapıyı da içinde bulunduran bir özelliğe sahip olduğu bilinmelidir. Bu gizli öğretilerde, yalnızca dışa açık bilgilerle yetinmeyen ve belli kişilerin inisiyasyon süreciyle elde edebileceği bilgiler de yer almaktadır. Bu bilgileri, bir tür yüksek bilgi veya yüксеğın bilgisi şeklinde tanımlamak mümkündür.

Hindu gizli öğretisi konusunda astroloji, büyü, görünmez kötücül varlıklar gibi içine girildikçe daha farklı başlıklara ayrılan geniş bir bilgi yelpazesine sahiptir. Bu konular, Hindu kutsal metinlerindeki birçok örneğiyile çeşitlendirilmiş ve daha anlaşılır hale getirilmiştir. Bu metinlerde genellikle ilk bakışta anlaşılabilen derinlere inildikçe içselleştirilebilen semboller, ifadeler ve imgeleştirmeler kullanılmıştır. Bunlar ise bazen sadece bilgiler tabakası gibi belli kişiler tarafından çalışılabilmiş ve sadece bu kişilere izin verilmiştir. Bazen de bu metinlerdeki gizemli/deruni bilgilere, kişinin yaratıcıyı temaşa ederek kendi bilişsel ve ruhi yapısını geliştirmesiyle nüfuz edilebilmiştir.

Hinduizm gizli öğretilerinde sadece insani olanla değil, aynı zamanda tabii olanla da ilişki kurmuştur. Bu gizli öğretinin ortaya çıkardığı ürünlerde, doğanın insana sunduğu şeyler aracılığıyla yapılmıştır. Bundan dolayı Hindu gizli öğretilerinde insan, evren ve yaratıcı etkileşimini görmek mümkündür ve olağandır. Çünkü insan, problemini çözme hususunda kendi başına yeterli olmadığı durumlarda yaratıcı ve evren ikilisine başvurmadan çekinmemiştir. Böylece, yaratıcı-evren-insan arasındaki etkileşim süreklilik arz etmiştir.

Mistisizm, çoğu dinde olduğu gibi Hindu gizli öğretinin de bir parçasıdır. Mistisizm denildiğinde öne çıkan şey, mistik kişiler ve deneyimlerdir. Hindistan'da bulunan *Santlar*²⁰⁴, içlerinde birçok mistik barındırmaktadır. Bunların şiir ve şarkıları, mistik izler

²⁰⁴ Sant, geç Orta Çağ'da bir grup mistik usta ve şairler için kullanılan bir kavramdır. Bu gruplar, bireyin içsel yaşadığı mistik tecrübeye daha çok değeri vermektedirler. Ali Gül, *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 342-343.

taşımaktadır. *Bhakti*²⁰⁵ ve Santlara geleneğinde, tanrı ve insan arasında geçen iletişim diğer bütün kişisel deneyimlerden üstündür. Tanrı ve insan arasındaki duvarları yıkan bu mistisizme, teist veya düalist mistisizm denilmektedir. Bazı mühim dini ekollerin kaynağı, Chaitanya ve Vallabha gibi teistik mistiklere dayandırılmaktadır. Hindu Mistisizm'in diğer kolu, kozmik veya monistik (tekçi) mistisizm olarak bilinmektedir. Şankara gibi Hindu öğretmenler, yoga vasıtasıyla varılan bireysel farkındalığı vurgulamışlardır. *Brahman* ve *Atman* (tanrı ve ruh), monistik mistik tecrübenin aslını oluşturmaktadırlar.²⁰⁶ Mistisizm, Hinduizm'in de parçası olmuştur. Hindu mistik yol, Hinduizm'i takip eden mistiklerin deneyim ve girişimleriyle çeşitlenmiştir. Yoga, tanrı ile iletişim gibi yollarla, Hindu mistisizm çeşitlenmiş teist, düalist ve monist olarak kollara ayrılmıştır.

1.1. HİNDUİZM'DE ASTROLOJİ

Astrolojinin, Keldaniler'den ya da Hintlilerden geldiği savunulmuştur. Hint toplumunda astroloji, iyi ve kötü olan günleri belirlemede kullanılmış ve soylu olan teolojiye yardımcı olacağı düşünülmüştür.²⁰⁷ Hindistan'da daha eskiden bakır ve tunç yapraklarından ya da granit bloklardan yapılmış göksel hesaplamalara yarayan aletler hala kullanılmaktadır. Günümüzde Hindistan'ın Jaipur bölgesinde, büyük güneş saati parçalarından oluşan rasathane kullanılmaya devam edilmektedir. Keldaniler, Persler, Mısırlılar vb. yerlerde olduğu gibi Hintliler de astroloji alanında söz sahibidir.²⁰⁸ Astrolojiyi MÖ. 2000'li yıllarda kullanmışlardır ve bu nedenle astrolojinin en eski okültistik inançlardan biri olduğu açıktır.²⁰⁹ Kadim dinlerden Hinduizm'de, şüphesiz eski gizli öğretisi olan astroloji çeşitli yöntemlerle kullanılmıştır. Hindular gök cisimlerinin dünyaya ve kişiler üzerindeki etkisini, farklı yöntemlerle yorumlamaya çalışmışlardır.

Ahkâm-ı Nücûm yani astroloji hakkında, bazı kitaplar bulunmaktadır. Garga, Mândavya, Parâsara, Varâhamihira, Brahman, Divyatattva Balabhadra'dan her birinin

²⁰⁵ Bhakti, tanrıya ihlasla bağlanmayı tanımlayan bir kavramdır. Bu kavram, nihai olana kavuşmanın yollarından biri olarak bilinmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 95-97.

²⁰⁶ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 257-258.

²⁰⁷ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 57-59.

²⁰⁸ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 143-144.

²⁰⁹ Yazıcı, *Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançlar*, 48.

yazdıkları ve *Samhitâ*²¹⁰ ismi altında topladıkları birer tane kitapları bulunmaktadır. Bu kitap, toplanmış manasına gelmektedir ve her türlü bilgiden bahseden anlamındadır. Bu bilgiler arasında hükümdarlıkların sonu hakkında kehanetler, el çizgilerine bakarak kehanette bulunma, uğurlu ve uğursuz olanın bilgileri, rüya yorumları, kuşların hareketlerine bakarak yapılan öngörüler yer alır. Parâşarva, Yunan Mau, Satya, Civaşarman ve Manitha gibi isimlerin *Jâtaka* (oluşum) kitapları ve Varâhamihira'nın büyük ve küçükten oluşan iki *Jâtaka*'sı da bu alana dair olan kitaplardandır. *Shat-pancasikâ* ve *Horâ-pancahotriya* (56 bölümden meydana gelen astroloji meselelerinden bahseden risaleler) gibi birçok küçük risale, Varâhamihira'ya atfedilmektedir. Sırasıyla Mahâdeva, Vimalabuddhi ve Bangâla; kuşların hareketleri ve iğnenin kitap üzerinde bıraktığı izlere göre kehanet gibi bazı konulardan bahseden *Srudhava* (*Şrotavya*) adlı eserin 3 farklı nüshasını kaleme alan yazarlardır.²¹¹ Bahsedilmiş olan astroloji kitaplarının konu içeriğinden de anlaşılacağı üzere, astroloji konusunda fal ve kehaneti de bulunduran bir alan olarak kendini göstermektedir. Fal, astroloji ve kehanet, konularının ortak olmasından dolayı kehanet ve fal konusunun astroloji başlığı altında değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Hindular gök cisimleriyle ilgili olarak birçok yorumlar yapmışlardır. Buna göre Mars'ın kanı hatırlatan koyu kırmızı rengi sebebiyle böyle isimlendirildiğine inanılmaktadır. Hindulara göre Ay'ın ise tohum taşıyıcı özelliğine dikkat çekilir. Ay'ın, aşk hususunda ve tohum ekim zamanının belirlenmesinde etkisi olduğuna inanılır.²¹² Hindu astrolojisinde Mars, savaş ve aksiyon gibi olguları temsil eder. Venüs aşkı Jüpiter ise başarıyı sembolize eder. Satürn melankoli ve sıkıntıları, Güneş ise zafer ve eğlenceyi temsil etmektedir. Merkür, finansal değerlere ve edebiyata işaret etmektedir.²¹³ Hindular için bazı uğurlu ve uğursuz görülen gezegenler vardır. Bazı gezegenler, daima uğurlu olarak kabul edilirken bazılarının ise dönemsel olarak uğurlu olduğu kabul edilir. Venüs/Zühre, Jüpiter/Müşteri ve Ay üçlüsü *Saumyagraha* olarak isimlendirilir ve bu gezegenlerin sürekli uğurlu olduğu düşünülür. Satürn/Zühal, Mars/Merih ve Güneş

²¹⁰ Samhitâ, sanskritçe koleksiyon veya derleme manasına gelir. Rig-Veda, Sama-Veda, Yajur-Veda ve Atharva-Veda adlı Vedalar'ın her biri samhitâ denilen mantra bölümüne sahiptir. Bu bölümler ilahiler ve dua, ayin, sihir sözlerini ihtiva etmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 337-338.

²¹¹ Ebu Reyhan El- Biruni, *Tahkiku ma li'l-Hind Biruni'nin Gözüyle Hindistan*, çev. Kıvameddin Burslan - Ali İhsan Yitik (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2023), 101.

²¹² Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 65-69.

²¹³ Lauron William De Laurence, *The Mystic Text Book of "The Hindu Occult Chambers"* (Chicago: Forgotten Books, 2016), 96.

üçlüsü *Krûragraha* olarak adlandırılmıştır ve daima uğursuz olarak kabul edilmektedir. Merkür/Urarit'e gelince, yalnız olduğunda uğurlu olarak düşünülürken beraber olduğu gezegene göre ise uğurlu veya uğursuz olarak kabul edilebilir. Ay da yanında bulunan gezegenin durumuna göre değişmektedir. Bu gezegenlere ait olduğu kabul edilen renkler de önemlidir. Mesela Ay'ı beyaz, Güneş'i kahverengi, Merkür'ü fıstık yeşili, Jüpiter'i altın rengi, Venüs'ü birçok renk ve Satürn'ü siyah temsil etmektedir. Bunların delalet etmiş olduğu tatlar da vardır. Ay'ın tuzlu, Güneş'in acı, Merkür'ün bütün tatların karışımı, Jüpiter ise tatlı olarak bilinmektedir. Gezegenlerin madenler tarafından temsil edildiğine de inanılmaktadır. Satürn demir ile, Venüs inci ile, Jüpiter gümüş ile (eğer güçlü dönemindeyse altın) temsil edildiğine inanılmaktadır. Merkür'ün küçük inciler, Mars'ın altın, Ay'ın kristal ve Güneş'in bronz madeniyle temsil edildiği kabul edilmektedir. Gezegenlerin eril ya da dişil olduğuna dair kabul vardır. Örneğin, Ay dişil, Güneş ise eril olarak kabul edilmektedir. Merkür ne eril ne de dişildir.²¹⁴ Gök cisimleri, çoğu dinde olduğu gibi Hinduizm'de de kutsal sayılmaktadır. Gizli öğretilerde, çoğu cisimde olduğu gibi gök cisimlerinde de görünenin arkasındaki derin manalar aranmıştır. Hatta bazı ibadetler bile semavi cisimlerin hallerine göre ayarlanmıştır.

Astroloji ile bağıntılı olan başka bir konu ise burçlardır. Hindular, burçlarla da uğraşmışlardır. Burçlardan bazıları genel astrolojik uygulamaların aksine farklı tasvirle gösterilmektedir. Mesela ikizler, elinde sopa ve lir (telli çalgı) bulunan bir adamla simgelenmiştir. Başak ise elinde başak bulunduran bir genç kızla sembolize edilmiştir. Yay, insan başlı bir atla gösterilmiştir. Balık ise iki balıkla imgelenmiştir. Her bir burç, bir gezegenle eşleşmektedir. Boğa/Zühre, Koç/Merih, İkizler/Utarit, Aslan/Güneş, Yengeç/Ay, Terazî/Zühre, Başak/Utarit, Oğlak/Zühal, Yay/Müşteri, Kova/Zühal, Balık/Müşteri ve Akrep/Merih olarak bilinmektedirler. Hint astrolojisinde, burçlara atfedilen insan bedeninin uzuvları da söz konusudur. Boğa yüzü, Koç başı ve Yengeç göğüsü temsil etmektedir. İkizler elleri ve omzu, aslan karını, terazi göbeğin altını, başak kaburgaları ve kalça arasındaki bölgeyi ve yay uyluğu sembolize etmektedir. Akrep üreme organını, kova baldırı, oğlak dizi ve balık ayağı imgelediği kabul edilmektedir.²¹⁵ Hindular bu burçların bazılarını şu şekilde isimlendirmektedirler; İkizler *Mithuna* (İkiz erkek ve kız çocuk anlamında), Başak *Kanyâ* (bakire olan kız anlamında), Terazî *Tulâ*

²¹⁴ Biruni, *Tahkiku ma li'l-Hind*, 431-432.

²¹⁵ Biruni, *Tahkiku ma li'l-Hind*, 434-435.

(denge anlamında) ve Kova *Kumbha*.²¹⁶ Hinduların, burçları gezegenlerle ve daha birçok şeyle eşleştirerek bu alanda derin manalar aramış oldukları kabul edilebilmektedir.

1.1.1. Hinduizm’de Fal

Falın kökeninin Hint toplumu olduğuna ve dünyaya Romenler tarafından yayıldığına inanılmaktadır. Hindistan’da uğurlu ve uğursuz günlerin belirlendiği astroloji ve fal takvimleri oluşturulmuştur.²¹⁷ Fal, günümüzde de etkisini sürdürdüğü gibi Hinduizm’e gizli öğreti kanalından girmiştir. Tek tür fal yoktur. Uygulanış ve içeriğine göre, farklı isimlerle anılmaktadır. Fal türlerinin birkaç tanesini, Hindu uygulamalarında görmek mümkündür.

Tarot, olarak geçen fal çeşidi Hinduizm’den etkilenen türlerden biridir. 14. yüzyıldan kalma tarot destelerinin Batı’ya Çin, Hindistan veya Mısır’dan geldiği konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte kesin olarak ne zaman tarot falının ortaya çıktığı bilinmemektedir. Gizem düşüncesine göre Mısır’dan geldiği ve Mısır Tanrı’sı Toth’un kitabını özetler nitelikte olduğu belirtilmiştir.²¹⁸ Tarot, 78 resimli karttan oluşur. Bu kartlar 56 ve 22 kart olmak üzere iki gruba ayrılır. Genellikle asıl tarot kartları üzerinde sayısı ve resimleri bulunan 21 karttır ve bu kartların her birinin üzerinde farklı resimler bulunur.²¹⁹ Bunlara majikal ve felsefi bir bilginin parçaları olan oyunlar denilebilir. Günümüzde bulunan iskambil kağıtları, tarot kartlarından oluşmuştur. Prens ve prensesleri sembolize eden kartlar desteden çıkartılarak bugünkü 13 kartlık iskambil destesi haline gelmiştir. Bu oyunlarda, sembolik bir kutsallık vardır. İki renk kırmızı ve siyah olanlar, güneşin ekvator konumunu belirtir. 4 koz ise dört mevsim ve Hindu Yugaları gibi şeyleri temsil eder. Gizem okullarının zeminini alan satranç tahtası ve onun manası da tarot kartları gibi sembolik bir anlam taşır.²²⁰ Tarot, “Neyb” anlamında olduğu ve iki grup olarak bahsedilen kart gruplarının 22’lisi *Arkana Majör*, 58’lisi ise *Arkana Minör*’dür. Bu kartlardan kişiye birkaçı çektilir ve belirli sırada olan kartlardan çekilenler, üzerindeki resme göre yorumlanır.²²¹ Kartlardan, detaya girmeden aralarında Hindu öğretiyi çağrıştıran karttan bahsedilecek olursa bu kart *Kule Kartı*’dır. Kart,

²¹⁶ Biruni, *Tahkiku ma li’l-Hind*, 147-148.

²¹⁷ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 73.

²¹⁸ Özdemir, *Müslüman Düşüncesinde Okültist Etkileşim*, 14.

²¹⁹ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 224-225.

²²⁰ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 392-407.

²²¹ Uygun, *El Falı*, 19.

Hinduizm'deki "Brahman, Vishnu ve Shiva" üçlemesindeki oluş bozulustaki gibi arka manayı sembolize eder. Bu kule kartında bulunan kulenin yıkılması resmi, oluşum ve bozulumu temsil ettiği söylenir. Aslında ilk bakıldığında, olumsuz gibi gözükse de bu kart Hindu öğretiden ele alındığında hiç de olumsuz değildir.²²² 16. kart olan *Le Feu du Ciel*, Göklerin Ateşi Kartı yani bu karttır. Kartta, Güneş'ten gelen yıldırımla kule kubbesi yıkılırken imgelenmiştir ve bazı yorumlarda insanın dünyaya düşüşüyle yorumlanmıştır.²²³ Tarot'un diğer kartları da farklı manalar içerir ancak sadece bu kartın manasıyla yetinmemizin sebebi Hindu öğretiyi burada gözlemlememizdir. Tarot resimleri yorumlarında, fazlasıyla dışsal yorumla yetinmeyen ve içsel yorumu arayan bir yapı hissedilmektedir.

El falının, Hindistan'dan geldiği düşünülmektedir ve Hinduizm'de yer edinmiş bir fal türüdür. Hindular, *Samudrika* olarak adlandırdıkları el falına çeşitli esaslar koymuşlardır. El falına, *Vedalar*'da da yer verildiği söylenmektedir. Hindular, öncelikle *Mastrika* ismiyle el çizgilerini ve şeklini inceledikleri bir ilim ortaya atmışlardır. Bir önceki bahsetmiş olduğumuz *Samudrika* kavramıyla da bu falın esasları ortaya konmuştur. El falında, iki elden de fala bakılabilmektedir. Sol el hastalıkları, mutlu ve mutsuz olayları ve tehlikeleri göstermektedir. Sağ el ise yapılanları, kişinin iradesi dahilinde varacağı yeri ve başarıyı sembolize etmektedir. Sol elin gizemli yanı temsili, belki de kalbe olan yakınlığından kaynaklanabilir. Sol el, diğer elden daha az yıpranmış olduğundan el falı genellikle bu elle bakılır ve çizgiler bu elde daha belirgindir. Kişinin yaşı, burcu, doğum günü, yükseleni ve beyninin iki yarım küresi el tercihinde etkilidir. El falında ilk önce 3 temel el çizgisi, daha sonra bütün çizgiler dikkatle incelenir.²²⁴ El falı, çok eski bir uygulamadır ve geleceği okumada kullanılan yöntemlerdendir.²²⁵ 2500 yıl önceye Hindistan'a dayandırılan el falında eller, dört element temelinde dört çeşit kişiliğe ayrılmaktadır. Avuç içi ve parmak uzunluğu bile bu falda etkili olmuştur. Örneğin kısa parmaklar ve kare avuç içi, toprak kişiliği olan ayakları yere basan pratik kişiliği sembolize etmektedir. Avuç içinde bulunan kıvrımlar, çizgiler ve tümsekler karakterin okunmasında önemli görülmüştür. Üç ana çizgi olarak bahsedilen "gönül çizgisi (ilişkiyle

²²² Atıl Dağhan Akbörü, *Bir İllüstrasyon Alanı Olarak Tarot Kartlarına Güncel Bir Yaklaşım* (İzmir: Yaşar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 48.

²²³ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 402.

²²⁴ Uygun, *El Falı*, 49-50.

²²⁵ Mevlüt Köse, *Anadolu Rukye ve Diğer Okumaların Hadis ve Sünnetteki Yeri* (Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 15.

alakalı olan)” parmakların alt tarafından geçen, “kafa çizgisi (bilgeliği gösteren)” yan olarak aşağı inen ve “yaşam çizgisi (sağlığı gösteren)” bilek kısmına kadar inen olarak bilinmektedir. Bu çizgilerle, burçlar ilişkilendirilmiş ve kişinin geleceği tahmin edilmeye çalışılmıştır. Oscar Wilde, Galler Prensi ve William Gladstone gibi isimlerin el falına baktığı bilinen William John Warner (1866-1936) -İrlandalı astrolog ve avukat- ya da diğer adıyla Kont Louis Hamon, Hindistan gurularından el falı dersleri alarak kendini bu alanda geliştirmiştir. *Chiromancy* yani el falından aldığı esinle takma adını *Cheiro* olarak almıştır. *Cheiro*’nun, *Titanic* gemisinin yapıldığı tersane sahibi William Pirrie’nin el falına baktığı ve *Titanic* felaketinin kehanetinde bulunduğundan bahsedilmiştir.²²⁶ El falında da aynı tarotta olduğu gibi bir olgudan içsel manalar çıkarılmaya çalışılmıştır. Parmak izi kişisel bilgiler veya kimlik bilgisini verebilir ancak bir elden kişinin geleceğine dair bir bilgi çıkarılabilir mi? Çıkarılırsa ne kadar tutarlı olur? Bu gibi sorular, el falı konusu hakkında zihnimizi kurcalayabilir.

Hindu gizli öğretisinin fal çeşitlerinden olan kuş falı, bakla falı ve remil falı da çoğu fal çeşidi gibi olandan görünmeyen bir mana çıkarmaya çalışır. Öncelikle bakla falından bahsedecek olursak bu fal, nohut kullanılarak da bakılmaktadır. 41 tane baklanın veya nohudun, masaya serpiştirilmesi sonucu oluşan şekiller yorumlanır. Kuş falı ise kuşun sesi veya uçuşundan, uğur veya uğursuzluk çıkarımlarının yapılmasıyla bakılan fala denilir. Hindistan’daki Atharva rahiplerinin fala baktığı söylenirken, bu rahiplerden önce Hinduizm’e inanmayanların da baktığından bahsedilmiştir.²²⁷ Remil falı yani kum falı ise kum, çakıl, toprak ve tozla yapılan ve bunlar üzerinden tahminler yürütülen bir fal çeşididir.²²⁸ Birçok fal çeşidi ve uygulaması bulunur ancak Hinduizm’in etkisi bulunan fal çeşitleri, bahsetmiş olduklarımızdan ibarettir.

Fal, ucu açık ve tahminsel bir uygulama olduğundan birçok olay, canlı ve nesneden fal tahmini yapılmıştır. Gerçekten evrendeki her şeyden, böyle manalar çıkarmak veya her nesnenin ve görünenin arkasındakini araştırmak gerekli midir? Ya bir resmi incelerken, resmi yapan ressamın resmini yaparken anlatmayı amaçlamadığı manayı isabet ettirirsek. O zaman, ressamın amacı mı yoksa çıkartılan bambaşka manalar mı anlamlı olur? Ya da bir sonuçtan tek ders mi yoksa birden fazla ders mi çıkarmak daha

²²⁶ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 232-233.

²²⁷ Uygun, *El Falı*, 15-21.

²²⁸ Yazıcı, *Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançlar*, 37-39.

mühimdir? Asıl soru da belki şudur, fal dediğimiz uygulama gizli bilgiyi elde edebileceğimiz bir metot mudur?

1.1.2. Hinduizm’de Kehanet

Kehanet, gelecekte haber verdiğine inanılan bir uygulamadır. Gelecekte olacak olanı farklı metotlarla bilmeye *Cefr İlmi* de denir. Bu kelime, Arapça bir kavramdır ve bu ilmi içine alan eserlere *Cifr* denir. Buna ek olarak, Hindistan kaynaklı cifr olduğundan da bahsedilmiştir.²²⁹ Hintliler’de münecim olabilmenin şartı yalnızca bilimsel olan astronomiyi bilmek değil, aynı zamanda bu kişinin astroloji alanına da vakıf olması şartı aranmıştır.²³⁰ Tarihte kehanet iddiasında bulunan birçok insan ve bilimsel çalışma olmuştur. Bunlardan bazıları olacak olan doğal afetlerden, bazıları ise siyasi ve ekonomik gelecek hakkında ileriye dönük iddialardan bahsetmiştir. İddiaların bazıları tutmuş, bazıları ise tutmamıştır. Şunu belirtmekte fayda vardır. Bu tür çabalar çoğu dini etkilediği gibi Hinduizm’i de etkilemiştir. Bu yüzden bahsedilen cifr eserleri ortaya çıkmıştır.

1.2. HİNDUİZM’DE RÜYALAR VE GÖRÜLER

Rüya ve görü, kutsal olan kişilerin mühim ve gizli bilgileri ya da sorumlulukları elde edebilme metodu olarak görülmüştür. Hinduizm’de önemli olan kişilerin, seçilmiş olan tanrıların onlara göründükleri iddia edilir. Görünen tanrıların, tapınak inşası isteği rüya ve görü yoluyla aktarılmaktadır. Hindu mezheplerinin bazıları, bireysel dönüşümlerdeki ve alana ait yeni öğretilerin aktarılmasındaki rüya ve görüleri bir metot olarak kabul etmektedirler.²³¹ Hinduizm’de rüya ve görüler bir nevi bilgi edinme, tanrılarla iletişim kurmanın yolu, kişisel dönüşümün parçası veya kutsal kişinin otoritesini vurgulama yöntemi oldukları düşünülebilir.

1.3. HİNDUİZM’DE BÜYÜ

Büyünün, her çağın önemli meselelerinden biri olduğu düşünülmüştür. Bazı büyülerin insanlığı iyileştirdiğine, çoğu kısmının da insanlığa zarar verdiğine inanılır. Birçok dindeki okültik alanlardan biri olan büyü, Hinduizm’de de etkisini göstermiştir. MÖ. 4. yüzyılın başlarında, Ganj Nehri çevresinde oldukça zengin bir kültüre sahip olan

²²⁹ Metin Yurdağar, “Cefr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/215-217.

²³⁰ Biruni, *Tahkiku ma li’l-Hind*, 97.

²³¹ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 231.

büyü olgusu, daha çok Brahman tabaka tarafından uygulanmıştır. Brahmanlar, büyücülük ile dahada itibar kazanmışlardır. Diğer tabakalarda ise yapılması yasaklanmıştır.²³² Hinduizm’de özellikle büyüün çokça rağbet görmesinin nedeni, Hinduizm’in birden çok varlığı kutsal kabul ederek Tanrı ve Tanrıça olarak düşünmesidir. Vedalar’da büyü örneklerini, büyü formülleri ve kaside-ilahi şeklindekileri görmek oldukça normaldir.²³³

1.3.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler

Büyü, Hindistanlılar tarafından *factum* ve *krtya* gibi kavramlarla anılmıştır.²³⁴ Sihir’in bir meslek olarak icra edilmesi Mezopotamya, Anadolu, Çin ve Hindistan gibi topluluklarda eskiden beri süregelmiştir.²³⁵ Büyü, tıbbi alternatif bir yöntem gibi kullanılmıştır. Büyüsel tedavi merkezlerinden biri de Hindistan’dır. Çeşitli büyüsel yöntemlerle süreci, uzun tıbbi yöntemlerin aksine kısaltarak tez vakitte çözüm aramışlardır.²³⁶ Hinduizm takipçileri Tanrıların ilgisini çekmek, sinirlenmesini önlemek ve yanına erişmeye yardımcı olması amacıyla çeşitli büyü ve ritüellerini oluşturmuşlardır.²³⁷ Hint ve Tibet Yogileri ve büyücülerin havada uçtuğu, görünmez olabildiği, kötücül varlıklara hükmedebildiği ve uzaktan bir kişiyi öldürebildiği söylenmektedir. Bunların ayrıca ürkütücü ritüeller yaptığı ve cinsellik-vahşet içeren uygulamalarda bulundukları da zikredilmiştir.²³⁸ Özellikle Hinduizm kitaplarından olan Vedalar’dan *Atharva-Veda*, büyüsel konuların yer aldığı Veda’dır. Bu kitapta büyülerin kötü varlıkların musallatından korunmak amacıyla, eş bulmak için veya sevilen biri haline gelmek için yapıldığı gibi çoğu büyü kullanım alanları geçmektedir.²³⁹ Hinduizm’de hastalık şeytandan kabul edilmiştir ve hastalığa karşı büyüler yapılmıştır. Büyü yapan kimseye *Mayi* de denmiştir. Düşmanları bağlama adına yapılan büyüler de vardır.²⁴⁰ Hipnoterapi denilen telkin ve düşünce gücüyle, bağımlı insanları ve hastaları iyileştirme

²³² Çiftçi, *Kahramanmaraş’ta Büyü*, 38.

²³³ Kenan Karagöz, *Hazreti Peygambere Yapılan Büyüler ve Yahudilerde Büyücülük* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 45-46.

²³⁴ Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 41.

²³⁵ Serkan Başol, *Hititlerde Büyü ve Büyü Malzemeleri* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014), 11.

²³⁶ Tekin, *Ortaçağ İspanyası’nda Büyü*, 15-16.

²³⁷ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 56.

²³⁸ Eliade, *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*, 97.

²³⁹ Emine Selin Arat, *Din Psikolojisi Açısından Büyü Üzerine Nitel Bir Araştırma (Çanakkale Örneği)* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 22.

²⁴⁰ Çiftçi, *Kahramanmaraş’ta Büyü*, 39.

bunlardandır.²⁴¹ Bu tedavi biçimi, zihin gücü ve telkin yöntemleriyle yapılan bir tür alternatif tedavi yani büyüsel tedavidir. Büyünün kullanıldığı alanlardan biri de bazı ayinlerde cinsel tutkularını kullanarak “cinsel büyü” dedikleri büyü çeşididir ve bu büyüyle birbirinden farklı yöntemlerle ritüeller yapılmıştır.²⁴² Bunun gibi birçok örneğe rastlamak mümkündür. Büyücülük, Hinduizm’de üst tabakanın yapabileceği bir meslektir ve büyüünün kullanıldığı pek çok alan vardır. Hindu gizli öğretilerinden olan büyüünün püf noktalarından biri, büyü sadece kötü amaçla kullanılmaz aynı zamanda iyi amaçları da vardır. Büyünün dinsel ibadetler de bile kullanılması, buna örnektir.

20. yüzyıla gelindiğinde Hindistan, büyü gösterilerinin merkezi özelliğiyle ün yapmıştır. “Büyünün Babası” olarak bilinen Vazhakunnam, P. C. Sorcar ve Sr. gibi isimler illüzyon alanında boy göstermişlerdir. Bardak ve toplardan oluşan *Çeppum Panthum* hilesi ve havada asılı duran ipe tırmanma hilesi olarak bilinen “Hint İpi Numarası”, illüzyon numaraları arasında sayılmıştır. 14. yüzyılda İbn Battuta (Arap seyyah), Hint ipi numarasının ilk kez tarifini yapmıştır. Bu numara, sokak büyücüleri tarafından da yakın zamanlara kadar yapılagelmiştir.²⁴³ Bu tür büyüler daha çok gösteri, eğlence ve illüzyondan öteye gitmeyen büyüler olarak görülmektedir. Bunlarda genellikle göz yanılsamalarından ve hileli şov araç gereçlerinden yararlanılmaktadır. Seyirciyi eğlendirmek ve şaşırtmaktan öteye gitmeyen büyüler olarak bilinmektedirler. Zarar amacı güden, farklı metotlar kullanılarak yapılan, çoğunlukla kişisel amaca hizmet eden vb. amaçlarla yapılan büyülerle benzeşmediğini bilmek, elzem bir ayrıntıdır.

1.3.2. Büyü’de Kullanılan Yöntemler ve Koruyucu Takılar

Çeşitli alanlarda kullanılan büyü, ayrıca farklı araçlara da sahiptir. Bitkisel araçlardan bahsedecek olursak, Hint şamanlarının büyüsel güçler elde etmek için bazı bitkilerden elde edilen *ayahuasca* adında bir uyuşturucu kullandıklarından söz edilmiştir.²⁴⁴ Hindistan’da sıkça kullanılan büyü malzemelerinden biri de *Cedvel*’dir. Bu cedveller büyüsel gücü olduğu sanılan isim ve işaretlerle doldurulan, dört veya çok köşeli

²⁴¹ Hakan Yalman, *Alternatif Tıp Yöntemleri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2004), 72.

²⁴² Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, 76-78.

²⁴³ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 57.

²⁴⁴ Abdullatif Tüzer, “Uyuşturucu Tecrübeleri ve Mistisizm”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 19/3 (2006), 530.

olan veyahut yuvarlak olan geometrik şekillerden oluşmaktadırlar. Bunlarda, çeşitli harf ve sayılar kullanılır.²⁴⁵

Büyü’de, renkler de kullanılmaktadır. Mesela, nazara karşı korunmada Hindistan’da mavi renk önemli görülmüştür.²⁴⁶ Büyüye karşı koruyucu yöntemler ve takılardan bahsederken nazar konusuna da değinilecek olursa nazar, Hinduizm’de ayrı bir yere sahip olmuştur. Nazar; bir kişinin hastalanmasına neden olabilir, hatta onu öldürebilir veya bitkileri kurutabilir.²⁴⁷ Kavram olarak nazar, Hintliler’de *sıkr* ifadesiyle geçmektedir.²⁴⁸ *Drishtidosha* olarak da bilinen nazar kavramı, kötü etki gücü olan ve zararlı bakış manasına gelmektedir. Sadece belirli kişilerde, nazarın olduğu düşünülmüştür. Hindu nazar anlayışının üzerinde Eski Mısır, Grek, Babil, Sümer, Pers, Roma, Sami ve bazı Avrupa kültürlerinin etkisi bulunmaktadır. Nazar tarihçesinin, MÖ. 4000’e kadar uzandığı bilinmektedir. Hindular nazardan korunmak için koruyucu bazı ritüeller uygulamışlar veya sözü edilen zararlı bakıştan korunmaya çalışmışlardır.²⁴⁹

Kutsallık; mühür, *amulet* (tılsım, *vefk*), yüzükler, kağıtlar, camlar, resimler gibi birçok nesneye aktararak koruyucu tılsım haline getirilir.²⁵⁰ Hintliler’in bazı vakitleri uğursuz kabul ettikleri bilinmektedir. Samhitâ adlı eserde semada kızılığın çoğalması, depresyon anı, toprak kayması, yıldız kayması, kuyruklu yıldız gözlemlenmesi, yıldırım düşmesi, olağandışı şeylerin olması, yabani hayvanların köylere girmeleri, ağacın yaprak dökmesi, mevsim normali dışında yağmur yağması vb. kötüyü çağrıştıran ve uğursuz görülen anlar olarak kaydedilmiştir. Bu anlarda Hintliler, kötü olanı yok edip hayra çevirmek için bardak ve testileri yere vurarak kırmışlardır.²⁵¹ Hinduizm kutsal metinlerinden olan Atharva-Veda’da on adet kutsal olan ağacın kıymıklarından oluşturulan muskanın, kişiyi şeytanın zararları karşısında koruyacağından bahsedilmiştir. Bununla beraber, *ojha* isimli şeytan koruyucuların kullanıldığı da kaydedilmiştir.²⁵²

²⁴⁵ Abdulkadir Sipahi, *Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü ile İlgili Uygulamalar* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 41.

²⁴⁶ Çağlanur Tuncel, *Medyada Büyünün Temsili: “Esrarengiz Kasaba Günlük 3”* (Yalova: Yalova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 13.

²⁴⁷ Bilal Öztekin, *Anakronik Bir Olgu Olarak Büyü ve Van’da Büyü Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma* (Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 13.

²⁴⁸ Kadriye Köseki, *Eski Yunan Toplumunda Büyü* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 30.

²⁴⁹ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 280.

²⁵⁰ De Laurence, *The Hindu Occult Chambers*, 10.

²⁵¹ Biruni, *Tahkiku ma li’l-Hind*, 420.

²⁵² Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 57.

Hinduizm’de bazı renkler, bazı sayılarla eşleştirilmiştir. Örneğin 1 sayısı, beyazdır ve Hindu sembolü *Aja* olarak adlandırılmıştır. 2 sayısı, koyu moru sembolize eder ve Hindu sembolü *Beth* olduğu düşünülmüştür. 3 sayısı ise soluk sarıdır ve Hindu sembolü *Gimel* olarak geçmektedir.²⁵³ Renkler, sayılar, harfler, geometrik şekiller vb. büyüde kullanıldığı zaten bilinmektedir. Hepsinin kendi başına bir manası yokken büyüsel güçle bir araya toplayarak anlamlı hale getirilir. Nazar ve uğursuzluktan korunmak için farklı korunma ritüellerine veya araçlarına başvurulmuştur.

Ayrıca kötü varlıklardan korunmak için kullanılan büyüsel malzemeler de vardır. Bazı bitkiler, tütsüler ve nesneler bunların içerisine girmektedir. Gamalı Haç yani *Swastika*, *Hamsa* işareti Hindu merhamet Tanrıçası olan *Beyaz Tara*’nın elleri üzerinde bulunan birer göz, *Tanrıça Kali*’nin²⁵⁴ balık gözü işareti, tesbihler (dua, zikir ve ayinlerde kullanılır) vb. bu koruyucu kutsal takılardandır.²⁵⁵ Müslüman halk geleneğinde vefk olarak geçen sayı ve harflerden oluşan sayı tabloları da koruyucular içerisinde sayılmaktadır.²⁵⁶ Bu daha önce bahsetmiş olduğumuz Hint cedvel’idir. Lauron William De Laurence’ın Hindistan’daki kendi deneyimleriyle ortaya koyduğu bir eser olan “The Great Book of Magical Art, Hindu Magic and East Indian Occultism” adlı eserinde, kara kurbağasından yapılan bir tılsımdan söz etmektedir. Bu tılsım, doğanın malzemelerinden yapıldığı için eserin doğal büyüler bölümünde yer almaktadır. Tılsım, elli kadar kara kurbağasının iç organlarının kurutulmasıyla çıkarılan toz ve tapınak tütsüsünün karıştırılmasıyla ortaya çıkarılacağı tarif edilmiştir. Bu karışım küçük parçalar haline getirilerek hasta olan bölgeye koyulduğunda iyileştireceği iddia edilmiştir. Bu hastalıklar arasında, veba ve romatizma bulunmaktadır. Bu tılsımın, hastalıklı yerdeki zehri emdiği ileri sürülmüştür.²⁵⁷ İçki ve müzik tutkunu olan Ariler (MÖ. 1500’de Hindistan’ın kuzeyinde İndus Vadisi civarında yaşayan bir halk) *soma* adı verilen bir bitkinin suyundan yaptıkları bir içkiyi, ritüellerinde içtikleri bilinmektedir. Hastalığı iyileştirdiği, kişiye cesaret verdiği ve ölümsüzlük getirdiğine inanılan bu içki Ariler’in büyüde

²⁵³ De Laurence, *The Hindu Occult Chambers*, 114-115.

²⁵⁴ Tanrıça Kali; Hinduizm’in kıyamet, ölüm ve hastalıkla bağdaştırılmış sinirli siyah tanrıçası olarak bilinmektedir. Siyah veya mavi renkte ve çoğunlukla çıplak imgelemiştir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 210-211.

²⁵⁵ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 24-86.

²⁵⁶ İlyas Çelebi, “Vefk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/605-606.

²⁵⁷ L. W. De Laurence, *The Great Book of Magical Art, Hindu Magic and East Indian Occultism* (Chicago, Illinois, U.S.A.: de Laurence, Scott & Co., 1914), 100-101.

kullandıkları bitkilere bir örnek teşkil etmektedir.²⁵⁸ Fesleğen bitkisinin Hint kültüründe, şans getirdiğine ve kötü varlıklardan veya kötü gelişmelerden koruduğuna inanılmıştır.²⁵⁹ Susam bitkisi, çakraların açılmasında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir.²⁶⁰ Doğal büyü olarak bilinen, Hint öğretisinde doğanın otları, taşları vb. malzemelerden yapılan müzik de korunma yollarından biri olarak kullanılmıştır.²⁶¹ Tütsüler Hint tapınaklarında fazlaca kullanılır ve bazı kokularla kötü ruhların kaçırıldığı, bazı kokularla da Tanrıların hoşnutluğu kazanıldığına inanılmıştır.²⁶² Lotus bitkisi, Hindu öğretilerinde önemli bir yere sahiptir ve içerisinde ezoterik bir mana barındırır. Bu bitki, insanın kişisel olgunlaşmasını temsil etmektedir.²⁶³ De Laurence, kitabında tılsımı ilgilendiren büyüler başlığında gezegenlere göre tütsü ve büyü tarifi vermiştir. Satürn gezegeni ile ilişkili olan tütsü şu şekildedir: banotu, siyah haşhaş, mür reçinesi, adamotu kökü, mıknaş taşı, yarasa kanı ve kedi beyni ile karıştırılarak oluşturulmaktadır. Ay için ise boğa gözü, kurbağa başı, beyaz haşhaş, günlük ve kafur kullanılarak tütsü yapılmıştır.²⁶⁴ Hindu büyü ritüellerinde hayatımızın veya doğanın parçası olan ve belki de dışarıdan bakıldığında pek de anlam ifade etmeyen nesne, bitki, sayı, renk gibi malzemeler bu gizli ritüellerle anlam kazanmış ve kullanılmıştır.

1.4. HİNDUIZM'DE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR

Hinduizm'de görünmeyen birçok varlık olduğu gibi bunların iyi olanları ve kötü olanları da vardır. Bizi asıl ilgilendiren kısım “Görünmeyen Kötü Tanrısal Varlıklar” kısmıdır. Hinduizm'de, birden fazla görünmez kötücül varlık vardır. Bu varlıkların çoğu, insanların hayatında kaos oluşturmak ve insanları rahatsız etmek isterler. Bu varlıklar hakkında anlatılara, Hint mitolojisi ve kutsal kitaplarında rastlamak mümkündür.

1.4.1. Asuralar

Asuralar aslında tarihte var olan ve Hindulara saldıran kötü gerçek insanlardır, sonradan bu kötü insanlar Hinduizm'de kötü ruhlar haline getirilmişlerdir. Tanrılar, *Suralar* olarak bilinmektedir. Şeytanlar ise Asuralar olarak bilinirler. Hindu düşmanları

²⁵⁸ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 56.

²⁵⁹ Gezgin, *Bitki Mitosları*, 76.

²⁶⁰ Gezgin, *Bitki Mitosları*, 173.

²⁶¹ Nettesheim, *Törenselle Büyü*, 3/295.

²⁶² Uygun, *Dua ve Büyü Motifleri*, 86.

²⁶³ Hall, *Çağların Gizli Öğretileri*, 280-281.

²⁶⁴ De Laurence, *The Great Book of Magical Art*, 140-141.

olan Asurlar'dan dolayı, isimleri bu şekilde anılmaktadır. Asurlar'dan en önemlisi, *Asura Rāhu*'dur. Her Hindu Tanrısının asurası farklıdır. Mesela *Tanrı İndra*'nın²⁶⁵ öldürdüğü asura *Bala*, *Vritra* gibi asuralardır. *Tanrı Şiva*'nın²⁶⁶ ise *Andhaka*'dır.²⁶⁷ Asura *Sumbha*, *Tanrı Devalar* tarafından yenilmiş ve boynuzlu, hayvansı kulaklı ve *grotesk* (insanımsı hayvan) yüzlü *demonik* (şeytanımsı) bir varlıktır.²⁶⁸ Asurlar'dan olduğu bilinen *Şeytan Mariça*, *Tanrı Rama*'yı²⁶⁹ aldatmak amacıyla ceylan şekline girmiştir.²⁷⁰ Devalar ve Asurlar, *Tanrı Prajapati*'nin²⁷¹ soyundan gelen iki farklı varlıktır. Bu iki zıt kutup varlık, karşılıklı mücadele etmiş ve sonunda asurlar yenilmiştir.²⁷² *Kral Ravana*, asuralardan biridir çünkü o, *Sita*'yı (Rama'nın eşi) kaçırmıştır. Devalar'ın karşısında olmalarına rağmen Asurlar, iyi niteliklere de sahiptirler. Cömertlik, sadakat ve cesaret, bunların iyi özellikleri arasındadır. İnsanoğlu ve Tanrılarla iş yaptıkları da olmuştur. Ölümsüz olmak için Süt Okyanusu'nu çalkalayarak devalarla iş birliği içinde *amrita* (ölümsüzlük iksiri) yapmaları, bunlardan biridir. Bu iş birliği asurların doğası gereği, uzun sürmemiştir ve onlar bu iksire sadece kendileri sahip olmak istemiştir. *Bhagavad Gita*'da²⁷³ Asurlar, *asurik* (şeytani) adıyla nitelik olarak kullanılmıştır. Zalim olmak, şehvet sahibi olmak ve bencil olmak bu nitelikler arasında sayılmıştır. Asurlar'ın çeşidini niteleyen *daitya* ve *davana*, bu kavramın muadili olarak kullanılmıştır.²⁷⁴ Upanishadlar'da bahsedildiği üzere asurlar, Tanrı karşıtı varlıklardır ve Tanrılardan daha güçlü olabilmektedirler. Devalar, Prajapati tarafından gündüz yaratılırken asurlar gece yaratılmıştır. Asurlar, siyah renkli kabul edilmektedirler. Prajapati'nin *a-su* (kötü kısım), bunların yaratıldığı kısım olarak geçmektedir.²⁷⁵ Bunlar düzeni bozmak isteyen kötücül

²⁶⁵ Tanrı İndra, Hint mitolojisinde bütün Tanrıların kralı olarak yerini almaktadır. Rig-Veda'da, semanın tanrısı olarak geçmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 187.

²⁶⁶ Tanrı Şiva (Shiva), Hinduizm'in üçlemesinden biri olarak geçer. Brahma (yaratıcı), Vişnu (koruyucu) ve Şiva (yok edici); Hinduizm'de bunlar üç büyük tanrı olarak geçmektedirler. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 392.

²⁶⁷ Korhan Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* (Ankara: İmge Kitabevi, 1997), 38-39.

²⁶⁸ Russell, *Şeytan*, 75.

²⁶⁹ Tanrı Rama, Tanrı Vişnu'nun yedinci avatari olan Ramayana destanının kahramanı olarak bilinmektedir. Rama, yaylı ve oklu olarak imgenlenmiştir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 311.

²⁷⁰ Lipscomb, *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 56.

²⁷¹ Vedalar'da, evrenin yaratıcı efendisi olarak geçmektedir. Bütün yaratıkların, yaratıcı efendisidir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 300.

²⁷² Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 230.

²⁷³ Bhagavad-Gita, Mahabharata destanının sonradan eklenmiş bir bölümüdür. Rabbin şarkısı, manasına gelmektedir. Bu bölüm, Hinduizm'in özü olarak kabul edilmektedir. Fuat Aydın, *Hint Dinlerine Giriş* (Ankara: Eskiye Yayınları, 2021), 42-43.

²⁷⁴ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 74-75.

²⁷⁵ B. B. Chaube - N. Gangadharan, "Asura", *Encyclopedia of Hinduism*, ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor (New Delhi: Rupa & Co., 2010), 1/519.

varlıklardır. Tanrılarla savaşlarında yenilmişler ve düşmüşlerden olmuşlardır. Önemli olan nokta, aslında çoğu kötücül varlığın bu dünyada görünür biriyken öldüklerinde düşman olduklarından dolayı kötücül Tanrısal varlıklar olarak anılmalarıdır.

1.4.2. Bhūtalar

Bhūtalar, hayaletler için kullanılmaktadır ve bunlar birden fazla türe sahiptirler. *Rākṣasalarla* benzeştikleri söylenmektedir. Bhūta kelimesi hayalet anlamının yanında varlık ve yaratık manalarına da gelmektedir. Bu varlıklar gece olduğunda mezarlıkta gezinirler, cesetlere hayat verirler ve ağaç içlerine gizlenirler. Kazara ölmüş kişilerin ruhları, bhūta olarak bilinir ve bu ruhlar hayatta olan her şeyden nefret etmektedirler. Ruhun bir bhūta olduğunu anlamak için üç belirtiyi teşhis etmek gereklidir. Bu varlıkların gölgesi bulunmaz, Hint safranı yanan yerde duramazlar ve genizden gelen bir sesle konuşmaktadırlar. Üç çeşit bhūta rastlanmaktadır: iyi karakterli olanlar, hasım gibi harekette bulunanlar ve pasif karaktere sahip olanlar. *Puranalara*²⁷⁶ göre Tanrı onları kızgın olduğu bir anda yaratmıştır, pişmemiş etle beslenirler ve bu varlıkların annesinin ismi *Krodhā* (öfke) olarak bilinmektedir. Bunlar, *Śiva* hizmetkarları olarak tanınmışlardır.²⁷⁷ Hint safranı dumanı karşısında rahatsız olmaları, görünmez kötücül varlıkların kovulmasında tütsünün kullanımına örnek olarak gösterilebilir. Seslerinin tuhaf olması ve gölgesiz olmaları, onların boyutlar arası bir varlık olduğunun bir göstergesi olma ihtimalini yükseltmektedir.

1.4.3. Dāsalar/Dasyular

Dāsa ve *Dasyu* kavramları, aynı manada kullanıldıkları olmuştur. Tarihte Āriler'in siyah tenli Hint kıtası yerlileriyle savaştıkları ve bu yerlilerin bu adla anıldıkları bilinmektedir. Ürkütücü ve pis kötü ruhlar olarak görülmektedirler. Tanrı *İndra*'nın, bunları öldürdüğünden söz edilmiştir. Bu olaydan dolayı *İndra*, *Dasyuhan* (Dasyu Öldüren) lakabına sahip olmuştur.²⁷⁸ Münzevi yaşamlarıyla bilinen insanlar oldukları ve burunsuz veya yassı burunlu oldukları söylenmektedir.²⁷⁹ Bu varlıklarla, yine zaman içerisinde insandan kötü varlığa olan bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Siyah tenin kötü

²⁷⁶ Puranalar, eskiler manasına gelmektedir. Bunlar, eski dönemlerde anlatılagelen öykülere denilmektedir. Bu eserlerin, yazarları belli değildir. Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 44.

²⁷⁷ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 46-47.

²⁷⁸ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 60.

²⁷⁹ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 131-132.

bir imge haline getirilme örneğini görmek, bu varlıkların özellikleri üzerinden mümkün kılınmıştır.

1.4.4. Piśāçalar

Piśāçalar yabani yerlerde dolaşan, pis ve kan içen kötü ruhlar olarak düşünülmektedirler. Rîg-Veda’da, *Piśāçi* şeklinde isimlendirilmektedir. Atharva-Veda’da ise *Kravyād* (çiğ et yiyen) olarak geçmektedir. Tanrı Agni’ye, bu varlıklar tarafından eti yenip hastalanan birinin iyileşmesi için yakarıшта bulunulmuştur. Bunların özellikleri arasında suda ışıldamaları ve insanların yaşadıkları bölgelerde rahatsızlık vermeleri bulunmaktadır. *Bhūta Piśāça* adıyla da anılmaktadırlar. Bu varlıkların, Himalaya yakınlarında yaşamış bir halk olma olasılıklarından da bahsedilmiştir.²⁸⁰ *Piśāçalar*’ın, harabeye dönmüş yapılarda veya yıkılmış tapınaklarda yaşadıkları bilinmektedir. İntihar eden ve kazara ölen kişilerin, bu varlıkların şeklinde ortalıkta dolaştıklarına inanılmıştır. Bu varlıkların görünüşlerinin kırmızı ateş saçan gözlü, bozuk yapıdaki kulaklı ve ters ayaklı olduğu bahsedilmiştir. Bazı *mantralar*²⁸¹ okunarak büyücülerin onları kullandıkları düşünülmektedir. Gāyatrī mantrasının okunmasıyla, onlardan kurtulunabileceğinden söz edilmiştir.²⁸² Bu varlıklarla, kötü görünmez varlıkların terk edilmiş ve yıkık yerlerde yaşadıkları genel olarak kabul edilmektedir. Dualarla, kötü varlıklardan korunulabileceği vurgulanmaktadır.

1.4.5. Rākṣasalar

Rakṣ yani engel olmak, işi bozmak gibi anlamlar barındıran fiilden türemiş olan Rākṣasalar, genellikle üç çeşitte bulunmaktadır. Bunlardan biri yarı kutsal ve iyiliksever olanlar. Bir diğeri, Tanrıların düşmanı olanlar. Diğeri ise özellikle geceleri faaliyette olan, mezarlıkları dolaşan, insan eti yiyen ve kurban ritüellerini bozan kötücül varlıklardır. Bunlar şeytan, dev veya kötü ruh olabilirler. Akbaba, baykuş, köpek gibi hayvanların kılığına da girebilen ruhlar olarak da bilinirler. Erkek ve dişi olanları vardır. Kadınların doğacak çocuklarına, zarar vermek isterler. Çiğ et yerler ve gizlice ineklerden süt içerler. Bunlar, canavarımsı görüntüde olabilirler. Örneğin iki ağız, üç baş veya dört

²⁸⁰ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 115-116.

²⁸¹ Mantra, Hinduizm dininde kutsal olan söz manasına gelmektedir. Bu sözlerin, mistik bir güce sahip olduğu düşünülmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 253.

²⁸² B. V. Venkatakrishna Sastry, “Piśāça”, *Encyclopedia of Hinduism*, ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor (New Delhi: Rupa & Co., 2011), 8/169.

gözlü olmak onların görünümünün bazılarındandır. Rākṣasalar'ın ayakları terstir ve dik dağınık halde olan saçları vardır. Uykuda insana yaklaşırlar, özellikle genç evli kadınlara yaklaşmayı severler. Geceleri evlerin yanlarında dans ederler ve yüksek sesle gülerler. Hamile kadınlarla uğraşmayı da severler.²⁸³ Hindular, bu gibi varlıklardan korunmak için *Tanrı Agni*'den²⁸⁴ yardım dilemektedirler. Büyücü ve sihirbaz olarak da bilinirler. Bunun gibi varlıkların, insanla uğraşması tipik musallat vakaları gibidir.²⁸⁵ Ölü cesetleri canlandırdıkları ve dindar olanları rahatsız ettikleri bilinmektedir. Uzun kol, tek göz ve tek kulak bunların görünümüleri arasında sayılmaktadır.²⁸⁶ Bunların, *Brahma*'nın beşinci bedeninden veya ayağından yaratıldığı düşünülmüştür.²⁸⁷ Bu varlıkların kadın formuna, *Rakshasi* adı verilmektedir.²⁸⁸ Bîrûnî, Rākṣasalar'ın kötü giyinen varlıklar olduklarından bahsetmektedir.²⁸⁹ Bu varlıkların davranışlarından da anlaşılacağı üzere, hassas haldeki kadınlara ve bebeklere zarar vermek onlar için bir eğlencedir. Savunmasız haldekiler, onların hedef tahtasıdır. Buna benzer anlatımlar, birçok dindeki demonik vakalarla benzer durumdadır. Yakın anlatımları egzorsizm vakalarında da görülebilmektedir.

1.4.6. Rāvana

Rākṣasalar'ın lideri olarak bilinen *Rāvana*, kötü ruhlardan olup Sri Lanka adasının maliki olarak bilinmektedir. Rākṣasalar arasındaki en güçlü ve en kötü olan olarak tanınmıştır. *Ramayana*'da²⁹⁰ on başlı, yirmi kollu ve kral olduğu anlaşılan süslü bir varlık olarak anlatılmıştır. Tanrı Rama'nın karısını kaçırdığı ama *Hanuman*'in²⁹¹ yardımıyla onu öldürdüğünden ve karısını kurtardığından bahsedilmiştir. Onun, baba soyundan Brahman olduğu, Tanrıların onun hizmetinde bulunduğu ve Tanrı Agni'nin onun aşçısı olduğu anlatılagelmiştir.²⁹² *Tanrı Vişnu*'nun onu öldürmek için Rama olarak enkarnasyon

²⁸³ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 127-128.

²⁸⁴ Tanrı Agni, Vedalar'da geçen ateşin tanrısı olarak bilinmektedir. Vedik mitolojide, önemli bir yere sahiptir. "Parıldayan zat" ve "kanun bekçisi" gibi isimlerle anılmıştır. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 53-54.

²⁸⁵ Hünkar Durmuş, *Dinsel İnanışlar ve Mitolojik Unsurlar Açısından Şeytan Algısı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 75.

²⁸⁶ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 311.

²⁸⁷ N. M. Kansara, "Rākṣasa", *Encyclopedia of Hinduism*, ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor (New Delhi: Rupa & Co., 2011), 8/434.

²⁸⁸ James G. Lochtefeld, *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism* (New York: Rosen Publishing Group, 2019), 2/550.

²⁸⁹ Biruni, *Tahkiku ma li'l-Hind*, 52.

²⁹⁰ *Ramayana*, yazarının kim olduğu konusunda uzlaşamayan ama Hint bilginlerinden Valmiki olarak kabul edilen Hint destanlarındandır. Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 42.

²⁹¹ Hanuman, Hinduizm'in maymun tanrısı olarak bilinir. *Ramayana* destanının önemli karakterlerindendir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 175.

²⁹² Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 133-135.

geçirdiği Ramayana’da anlatılmıştır. Tanrı Brahma’dan, sadece bir insan tarafından öldürülmeyi istemiştir yani insanın onu öldüremeyeceğini düşünerek ölümsüz olmayı istediğinden söz edilmektedir. Bunun sonucunda o, kaosa neden olmuş ve kadınlara rahatsızlık verip onları kaçırmak istemiştir. Yaptıklarından dolayı, ona lanet ve beddualar edilmiştir. Kibir ve günah, onun kaybetmesine neden olduğu için bu özelliklere sahip kişiler Rāvana’ya müşabih kılınmıştır.²⁹³ Rāvana, bazı anlatımlarda Şiva’nın müridi olarak da anılmıştır. Bu da onun doğasının tamamen kötü olmadığını göstermektedir.²⁹⁴ Burada kötücül varlığın ikircikli yapısını gözlemlemek mümkündür. Çünkü hem kötü özellikler hem de iyi özellikler bu varlığın doğasında var olmuştur. Bunun yanında, kötücül görünmez bir varlığın Brahman neslinden olması ve bu ayrıcalığı onun heybetli görünüşüne yansımış olması muhtemeldir. Çünkü onun görünüşünde diğer kötücül varlıklarda gözlemlenmiş olan çirkin ve pis bir imajdansa daha çok varlıklı bir tasvir gözlemlenmektedir. Tanrıların, onun hizmetine sunulmuş olması da bu örneğe dahil edilebilmektedir.

1.4.7. Vritra

Rigveda’nın en ünlü kötü ruhu olarak geçmektedir. Yeri geldiğinde birden fazla halde görünebilir. Bu varlıklar, ellere ve kollara sahip değildir. Annesinin adı *Dānu* olarak geçmektedir ve bunlar Tanrı İndra’nın en baş düşmanları olarak bilinmektedir. O, suların kötü ruhudur ve kuraklık getirir. İndra, onu öldürür ve suların kuraklığını bu şekilde önler. İndra, Vritra’yı öldürdüğü için ona *Vritrahan* veya *Verethra* olarak anılmaktadır. Bu isimler, “Vritra’yı öldüren” manasına gelmektedir. Vritra, “kaplamak ve engellemek” anlamlarını ifade etmektedir.²⁹⁵ Vritra, yılan şeklinde olduğu efsanede geçmektedir ve kötü *māyā*larla (büyü) hileler yapan kötücül varlıktır.²⁹⁶ Dasaların lideri, yani şeytani varlıkların başı olarak bilinir. Suyu ve yağmuru engellemesi, onun ejder özelliğinden gelmektedir. İnek çalması, dasa olmasından kaynaklanmaktadır. Güneş’i gizlemesi, onun Tanrı karşısındaki pozisyonunu vurgular. İndra, onu yıldırımla parçalayarak öldürmüştür.²⁹⁷ Vritra, Hindu kutsal metinlerinde adı geçen Tanrısal düşmüş

²⁹³ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 325-326.

²⁹⁴ Lochtefeld, *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism*, 2/569.

²⁹⁵ Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, 174.

²⁹⁶ Mircea Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Taş Devrinden Eleusis Mysterialarına*, çev. Ali Berktaş (İstanbul: Kabaıcı, 2000), 1/245.

²⁹⁷ Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 456.

varlıklardandır. Onun da amacı, her kötücül varlık gibi kaos oluşturmak ve sıkıntı çektirmektir. Bu varlıkta, kötücül varlık ve yılan eşleştirmesiyle tekrar karşılaşmaktayız.

1.5. HİNDUIZM'İN KUTSAL METİNLERİNDEKİ GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ

Hinduizm'in kutsal metinlerinde, gizli öğretinin çokça örneklerini görmek mümkündür. Özellikle bu örneklerle, Vedalar'dan Rig-Veda ve Atharva-Veda'da ve Upanishadlar'da rastlanmaktadır.

1.5.1. Rig-Veda'daki Örnekler

Sruti (ilhama dayalı) metinlerden ve en eski Hindu metinlerinden olan Rig-Veda, on bölümden oluşmaktadır.²⁹⁸ Rig-Veda metninde, fazlaca gizli öğreti örneklerini görmek mümkündür.

Birinci kitapta, Tanrı Agni'ye ifritten koruması için yalvarış vardır. Agni'nin bütün ifritleri ve büyücüleri yiyip bitireceğinden ve öldüreceğinden bahsedilmiştir.²⁹⁹ Üçüncü kitapta, burada çokça bilinen *Sāvitṛi Duṣi*'na yer verilmiştir. “Tat savitur varenyam, bhargo devasya dhīmahi, dhiyo yo nah praçodayāt (O Sāvitṛi yücedir, tanrının görkemine tapalım o bizim düşüncelerimizi harekete geçirsin)” şeklinde geçmektedir.³⁰⁰ Bu mantra, ünlü Gayatri mantrası olarak bilinmektedir. Burada, Güneş Tanrısı'na seslenilmektedir. Bu mantra, Hindular tarafından en önemli Vedik mantra olarak geçmektedir. *Brahminler*³⁰¹, bu mantrayı sabah ve akşam olmak üzere dualarında okumak yükümlülüğündedirler. Bu mantra o kadar önemlidir ki bütün Vedaların özü olarak tanımlanmıştır.³⁰² Bu ünlü mantra, koruyucu niyetinde muska gibi kullanıldığı açıktır. Dördüncü kitapta somanın, kutsal törenlerin en iyi öz suyu olarak tanımlanmaktadır.³⁰³ Beşinci kitapta, soma bitkisinin suyunun tatlı olduğundan bahsedilir. Her türlü hava şartında soma suyu sıkın kişinin, şanslı olduğundan bahsedilmiştir.³⁰⁴ Altıncı kitapta, savaş koruma için soma içkisinin atalar ve Brahmanlar tarafından hazırlandığı

²⁹⁸ Ali İhsan Yitik, “Hinduizm”, *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2021), 334-335.

²⁹⁹ *Rigveda*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021) RV.I.36:15-20.

³⁰⁰ RV.III.62:10.

³⁰¹ Brahmin/Brahman, Hindu kültüründeki dört toplumsal grubun içerisindeki en yüksek tabakasına denilmektedir. Bu tabaka, rahip sınıfıdır ve babadan oğula geçmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 110.

³⁰² Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 168.

³⁰³ RV.IV.47:1.

³⁰⁴ RV.V.34:2-3.

anlatılmıştır.³⁰⁵ Soma bitkisinden yapılan içkinin, savaşlarda silah niyetine koruyucu olarak kullanıldığına burada rastlanmaktadır. Yedinci kitapta, Tanrı Indra, Agni ve Soma'ya ifritleri yakıp yok etmeleri için yalvarılmıştır. İfritlerden doymak bilmeyenler, çiğ et yiyenler, korkunç gözlü olanlar, nefret içerisinde insanların üzerine sürekli saldıranlar, hileli sözler söyleyen, yalan konuşan, dürüst olanlara zararı dokunan, gece gündüz sürekli insanı yok etmeye istekli olan, düşman, hırsız ve hayvanlara, insanlara ve yiyeceklere zarar veren olarak bahsedilmiştir. Tanrılardan da onları uzağa sürmeleri, karanlığa itmeleri, üzerlerine şimşek fırlatmaları, soyunu yok etmeleri, ezip aşağı atmaları istenmiş ve bunun için dua edilmiştir.³⁰⁶ Burada açıkça görünmez kötücül varlıklardan ifrit diye bahsedilmiş ve onların özelliklerine değinilmiştir. Tanrıların onları çeşitli cezalandırma yöntemlerinden de bahsedilmiştir. Aynı kitapta, ifritlerin hayvan olabileceğinden bahsedilir. Bu hayvanlar; köpek, baykuş, guguk kuşu, kartal, akbaba şeklinde sıralanmıştır. İfritlerin, tanrı sunularını bozduklarından, büyü yaptıklarından, eril/dişiil olarak bulunabileceklerinden bahsedilmiştir.³⁰⁷ İfritlerin şekil değiştirebildiği, hayvan kılığına girebildiği ve cinsiyeti olduğu burada gözlemlenebilmektedir. Sekizinci kitapta Tanrı Indra'ya, Vritra'ya karşı yalvarılmıştır. Vritra'dan "Suları Tutan" olarak bahsedilir ve Indra'nın onu öldürdüğü söylenir. Özellikle Tanrılar, Indra'yı onu öldürmesi için öne sürmüşlerdir.³⁰⁸ Onuncu kitapta, yine Tanrı Agni övülür ve onun kötülükten koruması istenir. Rākṣasalar'dan söz edilir ve Agni'nin okunu keskinleştirip ifritler dolaşırken vurması istenir.³⁰⁹ Aynı kitapta, şifalı olan bitkilerden ve onların yararlarından bahsedilmiştir. Düşmanı öldürdüğü, hastalık giderdiği, zenginlik ve yaşam verdiği, lanetli olandan koruduğu vb. özelliklerinden bahsedilmiştir. O bitkiyi diken ve kendisi için bitki dikilen herkesi koruması için bitkiye seslenme vardır.³¹⁰ Bitkiler, büyüde bile kullanılabilecek yapıya sahip olduğundan dolayı burada önemli oluşundan bahsedilmesi konu üzerinde ehemmiyet oluşturmaya katkı sağlamıştır. Yine bu kitapta, Tanrı Agni'den "Rākṣasa öldüren" olarak bahsedilmektedir. O kötü varlıkların yapabileceklerinden de söz edilmektedir. Ana rahmini sıkıntıya sokan, bebeğe saldıran, rahime saldıran, cenin yok eden, bebeği doğum esnasında öldüren, evli çiftlerin arasını bozan, insanın içine giren

³⁰⁵ RV.VI.75:10.

³⁰⁶ RV.VII.104:1-11.

³⁰⁷ RV.VII.104:20-24.

³⁰⁸ RV. VIII.12:19-28.

³⁰⁹ RV.X.87:1-6.

³¹⁰ RV.X.97:1-20.

ve insanı kandırıp onla ilişkiye giren gibi ifadelerle, kötücül varlığın özellikleri sıralanmaktadır.³¹¹

Rig-Veda pasajlarından da görülebileceği gibi tanrılardan, ifritlere karşı koruma istenir ve ortalıkta dolaşıp duran ifritlerden bir an önce kurtulmaları istenmektedir. Bununla beraber, kötücül varlıkların özelliklerinden ve verdikleri zararlardan bahsedilmektedir. Tanrıların onlar üzerinde uygulayacak oldukları cezalardan da söz edilmektedir.

1.5.2. Atharva-Veda'daki Örnekler

Vedaların son üyesi olan Atharva-Veda, manasını büyücü anlamına gelen *atharvan* teriminden almıştır. 731 ilahiyi içeren bu metin, ayrıca içinde 20 kitaba ayrılır.³¹² İçeriği ise şu şekildedir: tedavi yöntemleri, uzun ömür sürdürmek için dualar ve tılsımlar, kötülüğe karşı dualar, sevgi ve çocuk için dualar, servet ve kozmik güçler için yapılacak dualar gibi birden fazla ezoterik öğretiyi içine alır.³¹³ Atharva-Veda, gizli öğreti için oldukça önemli bir metindir. Çünkü bu metin gizli öğretinin, Hinduizm'de kilit taşı konumundadır.

Birinci kitapta, kötü ruhlara karşı kurşundan yapılma muskanın kullanımından bahsetmektedir. Yeni ay olduğundaki gece, kötü ruhların toplu halde oldukları söylenmiştir. Tanrı Agni, onları öldüren tanrı olduğundan söz edilmiş ve kötü ruhlar karşısında Agni'nin koruması istenmiştir. *Tanrı Varuna*'nın³¹⁴, bu kurşundan muskayı kutsadığına değinilmiştir. Agni ve İndra'nın da bu muskayı tercih ettiği ve muskanın iblislerden koruma sağladığı anlatılmıştır. Muskanın yiyip bitirenler (bhūta), yıkıcı olanlar (*yātudhāna*) gibi kötü ruhları kovduğu, bastırdığı ve kişiye onları yenmesi için güç verdiğinden söz edilmiştir.³¹⁵ Muskanın, Tanrı desteğinde olduğu ve kötü ruhlar karşısında takan kişiye güç verdiğinden buradaki kısımda açıkça belirtilmiştir. Aynı kitapta Tanrı Agni'den hastalık kovan, iblis öldüren ve büyücüleri yakarak ortadan kaldıran olarak bahsedilmiştir. Cadıların, kendinden olan nesli yaptıklarından dolayı

³¹¹ RV.X.162:1-6.

³¹² Aydın, *Hint Dinlerine Giriş*, 37.

³¹³ Yitik, "Hinduizm", 2021, 339.

³¹⁴ Tanrı Varuna, Vedalar'da bulunan büyük tanrılardan olan gökyüzü olarak bilinmektedir. Yunan mitolojisinde, Tanrı Uranüs'e karşılık geldiği söylenmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 435.

³¹⁵ Charles Rockwell Lanman (ed.), *Atharva-Veda Samhitā (Vol. 1 of 2)*, çev. William Dwight Whitney (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1905) AV.I.16:1-3.

yyerek yok edip cezalandırılmasına burada değinilmektedir. Cadılardan, korkunç saçlı olanlar olarak bahsedilmiştir.³¹⁶ Cadıların yakarak öldürülmesine, burada vurgu yapılmıştır. Sözü geçen kitapta, kişinin liderlik kazanması için yapılan muskadan söz edilir. *Brahmanaspati*'ye kişinin tıpkı Tanrı İndra gibi liderliğe yükselmesi için niyazda bulunulmuştur. Kişinin rakiplerini ezerek, liderlik koltuğuna yerleşmesi için dua edilmiştir.³¹⁷ Muskanın hükümlerlik kazanmak için de yapılabileceği, bu kısımda ayrıca belirtilmiştir. Yine aynı kitapta, tatlı bir otları yapılan aşk büyüsünden söz edilir. Bitkinin bal gibi olduğu ve bu tatlılığı kullanan kişiye tesir ederek cezbedici hale getirmesinden bahsedilir. Konuşmasında ve yürüyüşünde, bu balın etkisinin görünmesi istenmektedir. Karşıdaki etkilemek istediği kişiyi, kendine bağlamak ve ondan uzaklaşmasını önlemek bununla amaçlanmaktadır.³¹⁸ Buradaki ot, bir çeşit aşkla bağlama büyüsüdür. Bu büyü, ak büyüler arasında sayılıp amacı yarar sağlamak olsa da sonuç itibarıyla birinin özgürlüğüne kastedilen büyüdür. Ak büyü olarak da görülse, karşıdaki için pek de yarar sağlayan bir şey değildir. Bu büyü, tek taraflı bir tatmin sağlamaktan ileri gidememektedir. İkinci kitapta, kötülüklerden uzaklaştıran *Jangida* muskasından bahsedilmektedir. Mutluluk vermesi, ömrü uzatmak ve zarar görmemek için bu muskanın kullanıldığı söylenmiştir. *Jangida*'nın bir çeşit ağaçtan yapılan bir muska olduğundan bahsedilmiştir. Ormandan getirilen bu bitki, büyü bozmaya da yaradığı belirtilmiştir.³¹⁹ Muskanın metal haricinde, bitkilerden de yapıldığı vurgulanmıştır. Adı geçen kitapta, kadına eş bulmak için yapılan bir çeşit dua vardır. Tanrı Agni'ye, kıza iyi bir talip gelmesi için yalvarılmıştır. Mutlu bir evliliği olması ve doğurganlığı artması için dua edilmiştir. Ona uygun ve sevebileceği biri olması için dua edilir. Doğru kişinin gelmesi için çeşitli Tanrılara dua edilmiştir.³²⁰ Kızın sadece eş bulması için değil, aynı zamanda onun için uyumlu olacak biri olması konusunda dua edilmesi duanın detayının önemini göstermektedir. Üçüncü kitapta, bitkiyle yapılan ve kadının kocasını diğer yabancı kadınlardan korunması için yapılan bir çeşit büyüdür. Yalnız, kadının kocasının kendi eşine ait olması için yapılmıştır. Bitkinin geniş yapraklara sahip olduğu söylenmektedir. Kocasının kalbinin, yalnızca eşine ait olması için niyazda bulunulmuştur. Diğer kadınların, kadının kocasından uzak olması istenmektedir. İneğin buzağısının annesinin

³¹⁶ AV.I.28:1-4.

³¹⁷ AV.I.29:1-2.

³¹⁸ AV.I.34:1-5.

³¹⁹ AV.II.4:1-6.

³²⁰ AV.II.36:1-8.

arkasından koşması gibi eşinin de kadının arkasından ayrılmaması için dilekte bulunulmuştur.³²¹ Bu da bir çeşit çiftler arası bağlılığın artması için yapılan bitki büyüğü olarak görülebilmektedir. Bu bitki sayesinde, kadının eşi üzerindeki isteklerinin gerçekleşmesi ve diğer rakiplerine karşı güçlü kılarak dileklerinin yerine getirilmesinden söz edilmiştir. Dördüncü kitapta, uyku büyüğü anlatılmaktadır. Bu büyüğün her ayakta olanı uyuttuğu ama büyüğü yapanı uyutmadığından söz edilmiştir. Gün doğana kadar etkisinin sürmesi ama büyü yapanın yorulmayan Tanrı İndra gibi uyumaması istenmiştir.³²² Burada büyü yapanın yaptığı büyüden etkilenmemesi ve sadece hedef kitlenin etkilenmesi, farklı bir nüans olarak alınabilir. Bu kitapta, inci kabuğundan yapılan bir muska zikredilmiştir. Felaketlerden, iblislerden, hastalıktan, dertten koruyan ve yaşam süresini uzatan özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir. Uzun ömür, zenginlik ve güç gibi şeyler getireceği vadedilir.³²³ Beşinci kitapta, yılan zehrine karşı yapılan tedaviden bahsedilmiştir. Büyüğün, büyücüye geri dönmesinden söz edilmiştir. Bu bölümde, yine Tanrı Agni'ye dualar vardır. Bitkiye yapılan egzorsizmden ve bitkinin bu işlem sonrası ballanmasından bahsedilir. Egzorsizm için, ayrı bir başlık bile ayrılmıştır.³²⁴ Bu kitapta, üç metalli tılsımla korunma yollarına ve şeytanlara karşı Agni'ye onlardan koruması için yapılan dualara yer verilmiştir. Agni'ye, çiğ et yiyen ifritlerden korunmak için dualarda bulunulmuştur. İndra'ya da onları köleye çevirmesi ve onların başlarını kesmesi söylenmektedir.³²⁵ Altıncı kitapta, bir kadını aşık etmek için niyazda bulunma vardır. Onun, bu istekte bulunan kişiye bağlanması, kadın üzerinde zihinsel hakimiyet kurulması ve bunun hızlı bir şekilde olması gibi söylemler bulunmaktadır.³²⁶ Burada bağlama büyülerinin sadece erkekler üzerinde olmadığı, aynı zamanda kadınlar üzerinde de yapıldığı vurgulanmaktadır. Aynı kitapta, kötü rüyalara karşı uykuya seslenilmiştir ve onun kötü rüyalarından koruması için dua edilmiştir.³²⁷ Bu kitapta, çeşitli hastalıklara karşı odundan yapılmış tılsımdan bahsedilir. Bu tılsımın orman ağacından yapıp koltuk altına koyularak korunma sağlanmasından söz edilir.³²⁸ Sekizinci kitapta, hamile bir kadını kötü varlıklardan korumak için kadına hamileliğinin sekizinci ayındayken takılması gereken

³²¹ AV.III.18:1-6.

³²² AV.IV.5:1-7.

³²³ AV.IV.10:1-7.

³²⁴ AV.V.13-16.

³²⁵ AV.V.29:1-10.

³²⁶ AV.VI.8:1-3.

³²⁷ AV.VI.46:1-3.

³²⁸ AV.VI.127:1-2.

beyaz ve sarı hardal tohumundan olan bir kukla muskadan bahsedilmiştir. Aç gözlü olandan, guguk kuşundan, hırsızdan, et yiyenden, köpek gibi olan demonlardan uzak kılması temenni edilir.³²⁹ Burada, çeşitli kötü varlık şekillerinden söz edilmektedir. Hamile olan kadını ve bebeğini, bu varlıklardan koruyucu bir tılsımdan bahsedilir.

1.5.3. Upanishadlar'daki Örnekler

Upanishad'ın literal anlamı, bir üstadın dizinin dibinde oturarak alınan eğitimi içermektedir. Bu kavram, “gizli/ezoterik bilgi” manasını ifade etmektedir. Upanishadlar, Vedaların dördüncü yani son bölümünü oluşturan Hindu kutsal metinleridir. Bunlara “Vedanta” da denmektedir. *Vedanta*, “Vedaların sonu” manasına gelmektedir.³³⁰ Bu metinler, *Brahmana* tapınağındaki Brahminler haricinde kimsenin okuyamadığı kutsal metinlerdir.³³¹ Hint felsefesini ve Hint gizli öğretisini bulabileceğimiz, kutsal metinlerden oluşmaktadır. MÖ. 800-MÖ. 400 yıllarında oluşturulduğu düşünülmektedir.³³²

Brihadāranyaka Upanishad'da, ünlü Asurlar ve Devalar'ın savaşından bahsedilmiştir. İki Pracāpati soyundan biri genç olan tanrılar, diğeri yaşlı olan ifritler geldiğine yer verilmektedir. Sırayla ifritlere karşı söz, iç soluk, göz, kulak, akıl ve son olarak ağızdaki soluk Udgītha'yı okurlar ama ifritler son uzuv olan ağız soluğuna kadar hepsini parçalamışlardır. Onlar, yenilmemeyi amaçlamışlardır ama sonunda ağızdaki soluğu parçalamayı başaramamışlardır ve savaşta tanrılara yenik düşüp alçalmışlardır.³³³ Burada, başından beri anlattığımız iyi ve kötünün savaşı anlatılır.

Maitri Upanishad'da, dünyanın geçici oluşundan ve olağanüstü varlıklardan bahsedilmektedir. İnsanlar, hükümdarlar ve savaşçıların haricinde olağanüstü yaratıklar olan Rākṣasalar, Bhūtalar, hayaletler, hortlaklar, yılanlar ve ruhlar gibileri de olduğundan söz edilmiştir.³³⁴ Burada kötücül varlıkların, dünyada insanlarla yaşadıkları ve olağandışı oldukları anlaşılmaktadır.

³²⁹ Charles Rockwell Lanman (ed.), *Atharva-Veda Samhitā (Vol. 2 of 2)*, çev. William Dwight Whitney (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1905) AV.VIII.6:1-7.

³³⁰ Upanishad'a dair daha ayrıntılı bilgi için bkz., Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 418-421.

³³¹ Blavatsky, *Gizli Öğreti*, 1/293.

³³² Ali İhsan Yitik, “Hinduizm”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 294-295.

³³³ *Upanishadlar*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022) Brih. Upa.I.3:1-8.

³³⁴ Mai.Upa.I.1:4.

2. BUDİZM'DE GİZLİ ÖĞRETİ

Budizm'de Hinduizm etkisi, çoğu alanda görüldüğü üzere gizli öğretinin nüfus ettiği yerlerde de kendini göstermiştir. Gizli öğreti merakı, Budizm'de ezoterik ve mistik olanı açığa çıkarmıştır. Ezoterizm düşüncesinin yansıması, Budizm'de de ortaya çıkmıştır. Ezoterik olan Budizm'in etkisi, büyü başlığı altında gözlemlenecektir.

Budist mistisizmi, semitik dinlerdeki ve Hinduizm'deki yapıdan farklılık arz etmektedir. Teistik ya da düalistik olan mistik tecrübede, kişi ilahi olana kavuşur ancak bireyselliğini korur. Monistik ve kozmik olan mistisizmde ise nihai olanla bir olur ve kendi bireyselliği tamamen kaybolur. Budist öğreti ise benliğin varlığını tamamen yok saymaktadır. Bu sebepten, bahsedilen iki durum da Budizm'e uyamamaktadır. Bazı Budist ekolleri, tanrı ya da birlik imgeselliğini kullanmaktadır. Ancak bunlar, meditasyona yardımcı terimler olarak kullanılmaktadırlar.³³⁵ Budizm'de mistik deneyimlere rastlanmaktadır. Bu deneyim, Budizm'e özel bir deneyimdir. Diğer dinlerden farklılık gösterir ve daha çok pratik ibadete yardımcı olmak için kullanılmaktadır.

Buddha'nın ve onu takip edenlerin, kendi yolculuğu ve aydınlanması sonucundan elde ettiği derin bilgiler Budizm'in gizli öğretisini oluşturmaktadır. Bu bilgiler, Budizm'in ekolleri vasıtasıyla astroloji, büyü ve görünmeyen kötücül varlık konularında ortaya çıkmaktadır. Bu konular içeriğinde, Budist kutsal metinlerinden de izler taşımaktadır.

2.1. BUDİZM'DE ASTROLOJİ

Budizm'de astroloji ve alt başlığı olarak belirlenmiş olan fal ve kehanet konusunda, detaylı ve geniş bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Budist kutsal ve tarihi metinlerinde, konulara dair izler gözlemlenebilmektedir. Ancak bu veriler, birkaç taneden fazla değildir. Bu nedenle, astroloji ve alt başlıklarının bir arada verilmesi daha isabetli olacaktır.

Budist metinlerinde, astroloji ve falın genellikle yan yana zikredildiği görülmektedir. Budist keşişler Hint fal ve astroloji anlayışının iyi taraflarını Moğolistan, Tibet, Tayland, Myanmar ve Sri Lanka gibi yerlere yaymışlardır. Kura falı (sayı yazılı

³³⁵ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 323.

kura çubuğu çekiyle yapılan fal) ve kürek kemiği falı (ateşe tutulup sonrasında çıkan sesi yorumlayarak yapılan fal) gibi çeşitlere, Budizm'in yayıldığı yerlerin bazılarında karşımıza çıkmaktadır.³³⁶ Budizm'i kabul eden Uygurlara ait olan *Irk Bitig* kitabı, fal kitabı örneklerindendir. Buradaki ırk kavramı, fal manasına gelmektedir. Bu kitap, Dunhuang mağaralarında bulunmuştur ve 9. yüzyıla aittir. Kitap, Eski Uygur Türkçesiyle ve Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.³³⁷ Astroloji, fallar -kuş falı gibi- ve sihirle; bir Budist'in uğraşmaması gerektiğine dair uyarı vardır. Budist kutsal metinlerinde, *Nakhattam* kavramı geçmektedir. Bu kavram, yıldızların yorumu üzerine yapılan astrolojiyi ifade etmektedir.³³⁸ Önemli Budist metinlerinde, yıldız falcılığından uzak durulması ve medyumlardan yardım almamak gerektiğine değinilmiştir. Bunlarla uğraşanların, Budizm'de yasak olduğu ve kişiye hiçbir getirisi olmayacağı vurgulanmıştır.³³⁹ Bu bilgiler ışığında şu sonuca ulaşılmaktadır: astroloji ve fal, Budizm'de uygun görülmeyen pratiklerdir ve bunları uygulayan kişi için bir getirisi olmayacaktır. Hindu fal ve astroloji anlayışı, Budist keşişler üzerinde etkisini göstermiştir. Bu keşişler sayesinde, astrolojik öğretiler diğer bölgelere aktarılmıştır. Budizm'den etkilenmiş bölgelerde, fal kitabı örneğine de rastlanmaktadır.

Budist kutsal metinlerinde, kehanet örneğine de rastlanmaktadır. *Cvalanāntaratecorāca*'nın (çokça iyiliği biriktirmiş kişi) başlarında olduğu on bin tanrı oğlu, *Bhagavan*'dan³⁴⁰ iyi üç insanın aydınlanmaları hakkındaki kehanetlerini dinlemeye gelirler. Bhagavan, bu aydınlanmaları en mükemmel olan olarak tanımlamaktadır. Bu kehaneti dinlemeye gelen tanrı oğullarının, doğru yoldan saptıkları ve hevalarına uydukları kaydedilmektedir. Ancak tanrı oğullarının, Bhagavan'dan üç kişinin aydınlanma kehanetinin geçtiği *sūtrayı*³⁴¹ dinlediklerinde etkilenip ona inandıkları aktarılmaktadır.³⁴² Asita, adında Şākya krallığı dahilinde Kapilavastu'da yaşamış olan bir kâhinden bahsedilmektedir. Buddha daha bebekken, babası Śuddhodana oğluyla ilgili

³³⁶ Aydın, "Fal", 12/136.

³³⁷ Korhan Kaya, *Buddhizm Sözlüğü* (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017), 96.

³³⁸ *Suttanipāṭa*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019), 123, IV.14:13.

³³⁹ Aśvaghoṣa, *Buddhaçarita (Buddha'nın Yaşamı)*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022), 226, XXVI:28-29.

³⁴⁰ Bhagavan, Buddha'nın bir sıfatı olarak kullanılır. Hinduizm'de, Tanrı kavramı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 93.

³⁴¹ Sūtra ve sūṭta, aynı terim olarak kullanılmaktadır. Sutra, bu terimin Sanskritçe olan kullanımıdır. Kutsal kitapları ifade eder. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 177-178.

³⁴² *Suvarṇabhāsa Sūtra (Altın Işık Sūtrası)*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 97-100, XV.

danışmak için bu kâhini çağırır. Kâhin, *Siddhārtha*'nın³⁴³ önemli insanlarda bulunan otuz iki özelliğe sahip olduğunu söyler. Asita, *Siddhārtha*'nın 29 yaşına kadar dünya ile ilişkili olacağı ve o yaştan sonra dünyadan yüz çevirip *Buddha*³⁴⁴ makamına erişeceğinin kehanetinde bulunur. Bunun üzerine Asita, ağlamaya başlar çünkü doksan yaşındadır ve bu olayı görmeye ömrü yetmeyecektir. Bu olaydan etkilenen Şuddhodana, oğlunu saraydan dışarı çıkarmaz ama *Buddha*'nın doğuşuna engel olamaz.³⁴⁵ Bhagavan tarafından aktarılan üç kişinin aydınlanma kehaneti ve *Siddhārtha*'nın *Buddha* olmadan önce Kâhin Asita tarafından iletilen kehaneti, Budizm'in kehanet konusunda öne çıkan örneklerindendir.

2.2. BUDİZM'DE RÜYALAR VE GÖRÜLER

Budist geleneğinde mühim kişilerin, önemli olan gerçekleri rüya ve görüler yoluyla bildikleri kabul edilmektedir. Kraliçe Maya, olağandışı bir şekilde doğum yapacağını ve doğan çocuğun sonrasında *Buddha* mertebesine erişeceğini rüyası vasıtasıyla biliyordur. Budist misyonerlerin ve kutsal metinlerinin getirilmesine Çin İmparatoru Ming Di, gördüğü bir rüya ile razı olmuştur. Bu tür anlatılar, Budist tarihinde fazlaca bahsedilmektedir. Söz edilen gelişmelerin, bunu deneyimleyen önemli kişilerin otoritesini ön plana çıkardığı bilinmektedir.

Özellikle *Mahāyāna*³⁴⁶ ekolünde, büyük öneme sahip görü için meditasyon teknikleri bulunmaktadır. Tibet *Vacrayāna*³⁴⁷ Budizm'de de olduğu üzere ezoterik ekoller, zihinsel yönden imgeler oluşturmak için görsel yardımcılar olan *mandalaları*³⁴⁸ kullanılmaktadırlar. Budist mandalaya bakarak meditasyon yaparken tanrı ve insan etkileşiminin kurulduğu, her şeyin berrak hale geldiği muhayyel bir evren kurar. Popüler ve basit görsel teknikler, *Arı Ülke* geleneğinde kullanılmaktadır. Budist meditatif haldeyken batı yönüne doğru dönüp, suyun buzlandığını ve güneşin battığını düşler.

³⁴³ *Siddhārtha*, hedefine erişmiş olana verilen addır. Bu ad Gautama *Buddha*'ya, soyu tarafından verilmiştir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 171.

³⁴⁴ *Buddha*, aydınlanmış olan kişi demektir. Aydınlanmaya erişen kişiler, bu lakabı alırlar. Bu seviyeye, *Buddha* seviyesi denmektedir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 46-49.

³⁴⁵ Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 29.

³⁴⁶ *Mahāyāna*, Hint Budizmi'nin büyük mezheplerinden biridir. Türkçe karşılığı, büyük araçtır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 128-129.

³⁴⁷ *Vacrayāna*, Tantrik Budizm'in bir ekolüdür ve Kuzey Hindistan'da bulunmaktadır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 205-206.

³⁴⁸ *Mandala*, Sanskritçede daire anlamı vardır. Bunlar, Budist ikonografisinde kullanılan kutsal olanı içine alan dairelerdir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 130-131.

Böylelikle meditatif durumdaki Budist'in zihni berrak olan sular, elmas dolu kuma sahip kıyılar ve üstünde lotus çiçekleriyle süslü ve dibi altın olan göllerin bulunduğu bir yerin imgeleriyle kaplanır. Güzellikler dolu Arı Ülke Budist'in zihninde yer edinince, kişi *Buddha Amitabha* ve yardımcıları *Bodhisattvaları*³⁴⁹ görmektedir. Meditatif haldeki kişi, kendini bu Arı Ülke'de *reenkarne*³⁵⁰ olduğunu düşler.³⁵¹

Rüyalar, bazı durumlarda toplumdaki önemli kişilerde oluşan kehanet kaynaklarıdır. Bu rüyalar, kişiye doğru olanı göstermiş ve bazı olacakların haberini vermiştir. Bu rüyalar, Budist tarihi etkilediyse ona ait olan olarak muamele görmüştür. Görüler, bir nevi meditatif halin yardımcılarıdır. Budist'in meditasyonunu, mandala ve Arı Ülke gibi görsel imgelerle güçlendirmektedir. Görüldüğü üzere, bu tür imgelemeler lotus gibi Budist kutsallarıyla bezenmiştir.

2.3. BUDİZM'DE BÜYÜ

Budizm'in yaygın görüldüğü coğrafyalarda, büyü'nün farklı pratiklerine rastlamak mümkündür. Tayland'da uygulama bulan *Kuman Thong* (küçük altından çocuk) büyü, kara büyü olarak bilinen zararlı büyü türünün en bilindik örneklerinin arasında sayılmıştır. Büyücü doktoru ve Manambal şifacı olarak bilinen Filipinliler, senkretik büyüü tercih etmişlerdir. Malezya ve Endonezya'da, büyücü ve şamanlara rastlanmaktadır. Kuzey Sumatra Batak halkı *pustaha* adı verilen ağaç kabuğunda bulunan liflerden yapılmış akordeon kitaplarında büyü kullanım yolları, formüller ve reçetelere yer vermişlerdir. Çin'de ise tarih öncesine kadar dayanan, kültürel büyü uygulamaları bulunduğu bilinmektedir.³⁵² Asketik hayat yaşayan kişiler cincilik, gizli ilimler ve büyü ile ilgilenmişlerdir. Bu tür uygulamalar Budizm'in gizem bilimi ile mezcedilmiş ve Japonya'ya³⁵³ da Budizm aracılığıyla bu pratikler girmiş ve gelişme imkanı bulmuştur.³⁵⁴ Uzak Doğu ve Asya'da bulunan Budizm izlerinin yer aldığı bazı yerlerde de büyüsel edinimlere rastlanmaktadır. Büyünün kara büyü ve senkretik büyü gibi çeşitlerini,

³⁴⁹ Bodhisattva, aydınlanmayı yani Buddha olmayı emel edinmiş kişiye denir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 42-43.

³⁵⁰ Reenkarnasyon, punarjanma kavramı ile de anılmaktadır. İnsanın ölmesi ve farklı bir bedenle dünyaya tekrar gelmesine, reenkarnasyon denilir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 326-327.

³⁵¹ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 296.

³⁵² Çetin Tekin, *18. ve 19. Yüzyılda Batı Resim Sanatında Büyü İmgesi Kullanan Sanatçılar ve Eserleri* (Karabük: Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 27.

³⁵³ Çin ve Kore'den yayılan Budizm, Şintoizm etkisindeki Japonya'yı da etkiledi ve böylece Japon Budizm'i doğmuştur. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 100-102.

³⁵⁴ Tanyu, "Büyü", 6/503.

buralarda gözlemlemek mümkün olmuştur. Bu uygulamalar, Budist gizem biliminin bünyesine katılmıştır.

2.3.1. Büyücülük ve Büyünün Kullanıldığı Yerler

Ezoterik Budizm’de büyülerin, ayinlerde veya bazı pratiklerde kullanıldığı bilinmektedir. Bu ezoterik öğretilerde, beş temel yapıda büyüsel ayin çeşidi bulunmaktadır. Bu ayinler; kurtuluş, koruma, şifa verme, yok etme/kovma ve güç artırma olarak kabul edilmektedir. Kurtuluş ayininde cennette doğma, kötü *karmayı*³⁵⁵ bertaraf etme, cehenneme düşmeyi engelleme ve kendi adına ve başkaları adına işlenmiş olan günahtan tövbe etme gibi pratiklere rastlanmaktadır. Korunmada ise insan ve insan olmayanlardan, ruh ve hayalet musallatından, kıskançlıktan, aile arası tartışmalardan, kötü karmaya karşı korunma vb. uygulamalar bulunmaktadır. Şifa ayininde, büyü ve büyüden elde edilen reçetelerle iyileştirmeye yer verilmektedir. Yok etme ve kovma ayininde ise tehlikeli ve şeytani olanı yok etme gibi şeyler bu uygulamalar arasında sayılmaktadır. Bu uygulamanın, kara büyü olarak da kullanıldığı olmuştur. Düşmanın öldürülmesi eylemi, bu ayinin parçalarından biri olarak görülmektedir. Güç artırma ise maddi ve manevi güce sahip büyüler arasında sayılmaktadır. Ortaya çıkan yarar, gerçekleştirilmiş olan güç artırma ayininin başarıya ulaşması sonucunda olur. *Siddhi* (doğaüstü güç) elde etmek, bu güçler arasında olduğu bilinmektedir. Doğaüstü güçler, Ezoterik Budizm’de merkezi bir öneme sahiptir. Bu ayin türlerinde, bir veya birden fazla çeşitte büyü kullanılmaktadır.³⁵⁶ Budizm’in gizli tarafını simgeleyen Ezoterik Budizm’de büyü, diğer dinlerde olduğu gibi birçok amaçla ve farklı yerlerde kullanılmıştır. Büyü kullanımı, ne kadar ayinsel pratiğin bir kısmını oluştursa da kişisel çıkarlara hizmet etmek yine de onun ayrılmaz parçası olmuştur. Ezoterik Budizm’de uygulaması bulunan bu büyü ritüelleri, Budist’in dinden ve geleneksel pratiklerden derdine bir çözüm bulamadığında yardımına yetişmiştir. Çözümü büyüsel ritüellerle elde etmenin, ne kadar doğru veya yanlış olduğu tartışmaya açıktır. Çoğu dinde olduğu gibi Budizm’in müntesipleri de çözümsüz kalan problemlerine, büyüyle cevap aramaktan geri durmamışlardır. Şifa arama, kötünden

³⁵⁵ Karma, yaptığın sana döner inancına dayanır. Yeniden doğum sonrasındaki hayatını belirleyen ilkeye, karma denir. Bir nevi adalet mekanizması olarak görülür. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 218-220.

³⁵⁶ Henrik H. Sørensen, “Spells and Magical Practices as Reflected in the Early Chinese Buddhist Sources (c. 300–600 CE) and Their Implications for the Rise and Development of Esoteric Buddhism”, *Chinese and Tibetan Esoteric Buddhism*, ed. Yael Bentor - Meir Shohar, thk. James A. Benn - Jinhua Chen, *Studies on East Asian Religions* 1 (Leiden: Brill, 2022), 51-52.

korunma, kurtuluş yolu arama, kötü olandan kurtulma ve insanın kendisinde bulunmayan insanüstü olan güce ulaşma isteği, büyüyle harmanlanmış ayinlerle Ezoterik Budizm’de uygulama alanı bulmuştur.

Büyüler, dünyevi amaçlar için de kullanılmıştır. Mesela büyüyle kadını kendine bağlama (aşık etme büyüsü), diş ağrısı iyileştirme, yaşamını uzatma gibi şeyler bu amaçlar arasında sayılmıştır. Ritüelde bulunan yani ritüeli gerçekleştiren kişinin (bir nevi büyücü de denilebilir), bazı gereklilikleri yerine getirmesi ve ön koşulları takip etmesi gerektiği bilinmektedir. Bu gereklilikler şu şekildedir: abdest benzeri bazı temizlik ritüelleri, özel kıyafet giymek, sadece belirli yemekleri yeme ve hareketlerde bulunma gibi birtakım düzenlemeler bunların arasında sayılmıştır. *Mahayana sutralarında*, büyüler ve büyü eklerine rastlanmaktadır. Ezoterik Budizm takipçileri büyülerin vadilerde, dağlarda ve su kanalların okunduğu takdirde o yerlerde bulunanların ömürlerinin uzun olacağına inanılmıştır. Ezoterik Budizm geleneğinde, büyüsel ritüeller aracılığıyla dış güçler aktif hale getirilmektedir. Bu aktive işlemi sayesinde, kişiler veya nesneler ruhsal yönden yükselebilmektedir. Büyü aracılığıyla büyü ustası yani büyü ritüelinde bulunan kişi hem kendini manevi anlamda yükseltmekte hem de şeytanı veya kötü görünmez varlıkları kontrol altına alma gücü elde etmektedir.³⁵⁷ Budizm’in yayıldığı Uzakdoğu’da, büyücülük ve sihirbazlığa *fangshi* adı verilmiştir.³⁵⁸ Ezoterik Budizm’de büyü sadece uhrevi değil, aynı zamanda dünyayı ilgilendiren emellerin de parçası olmuştur. Budizm geleneğinde büyü icra edecek kişi yapmış olduğu ön hazırlıklarla zihnen, beden ve ruhen hazırlanmıştır. Bu hazırlık bir nevi başa gelebilecek kötü olasılıklardan korunma ve yapılacak olan ritüele hazır bulunuşluk biçimidir. Büyünün sadece canlı varlıklar üstünde değil, cansız olanlar üzerinde de etkisini gösterebileceğine tekrardan değinilmiştir.

2.3.2. Büyü’de Kullanılan Yöntemler ve Koruyucu Takılar

Ayinlerde kullanılan sunumlar, standart ritüellere yakın ve özelleştirilmiş bir yol takip etmektedir. Ezoterik Budizm’in vazgeçilmezlerinden olan tütsü, bu sunumlar arasında düşünülmüştür. Tütsü, genel olarak Budist ritüellerinde kullanılmasının yanı sıra Budizm’in ezoterik ritüelleriyle daha çok özdeşleştirilmiştir. Tütsülerin bazı çeşitleri yani

³⁵⁷ Sørensen, “Spells and Magical Practices as Reflected in the Early Chinese Buddhist Sources”, 52-60.

³⁵⁸ Tekin, 18. ve 19. Yüzyılda Batı Resim Sanatında Büyü, 27.

bazı esansları, belli tanrılara has kılınmıştır. Siyah *aguru* tütsüsü, ritüellerde kullanılan tütsüler arasındadır. Ezoterik Budizm için önemli olan ritüellerden biri de *homa* (ateş kurbanı) olarak geçmektedir. Mahayana mezhebinde, bu ritüele daha sık rastlanmaktadır. Homa ritüelinde, büyüü uygulayan kişinin belli başlı gereklilikleri yerine getirmesi ifade edilmiştir. İnek gübresini yere yaymak, bazı tütsüler yakmak, kaplara süt doldurmak, üç gün yemek yememek, günde üç kez yıkanmak, büyüü belli sayıda okumak, temiz ve yeni giysiler giymek vb. uygulamalar bunlar arasında kabul edilmiştir. Ritüel için gerekli uygulamaları yerine getiren kişinin, bereket elde edeceği ve isteklerinin boşuna gitmeyeceği belirtilmiştir. Büyüler, görselleştirmeler ve el hareketleri Ezoterik Budizm ile özdeş kabul edilmiştir. Suyun güçlendirilmesi ile ilgili ritüel, bu geleneğin parçalarından biridir. Su, kutsal hale getirilerek şifa vermek amacıyla kullanılmıştır. “Fo shuo shenshui zhou jing (Scripture Spoken by the Buddha on the Divine Water Spell)”, bu ritüelin özelliklerinin geçtiği bir eser olarak bilinmektedir. Buddha, bu suyun yüz kadar hastalığı iyi ettiğinden bahsetmiştir. Nehirde bulunan suyun nehir suyu, kuyuda bulunan suyun kuyu suyu olduğu gibi Buddha’nın kasesindeki suyun da kutsal su olduğundan söz etmiştir.³⁵⁹ Tütsü ve kutsanmış olan su, büyü ritüellerinin malzemeleri arasında görülmüştür. Büyü ritüeli için; alelade bir malzeme kullanılmamış, belirli kokuda tütsü ve herhangi bir yerden hemen ulaşılamayacak kutsal kılınmış su kullanılmıştır. Büyüde kullanılan uygulamaların, spesifik sayılarda yapılması gerektiğine de ayrıca değinilmiştir.

Kutsal görülen ve çeşitli sıkıntılardan korunmak için bazı sembollerden oluşan takılarla Budizm’de de yer verilmektedir. Balık sembolü, Ana *Tanrıça Kwan-yin*’in³⁶⁰ balık olarak imgeleştirilmesiyle Çin Budizm’inde yeniden gözlemlenmektedir. Dinin kutsalı olarak görülen kişilerin tasvirleri de muska yerine kullanıla gelmiştir. Budizm’in simgesi haline gelen Buddha heykelcikleri, bu çeşit muskalara örnek olarak gösterilebilmektedir. Koruyucu uğurlu objeler arasında, *Praying Beads* yani dua taneleri olarak da bilinen tesbihler Budizm’de bulunur. Budist tesbihleri, ayin sırasında dua sayısını hatırla tutabilmeye yardımcı olduğu için kullanılmıştır.

³⁵⁹ Sørensen, “Spells and Magical Practices as Reflected in the Early Chinese Buddhist Sources”, 53-64.

³⁶⁰ Kwan-yin, *Guanyin* adıyla da bilinmektedir. Çin’deki Bodhisattva’nın, kadın görünümlü olanına denilmektedir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 88.

Tesbihler, çeşitli şekillerden ve çeşitli malzemelerden (mercan, inci, fildişi, gümüş vb.) iki ucu birbirine bağlanmış şekilde ipe dizili tanelerden oluşmaktadır. Kullanılmadığı vakitlerde, bu dua tesbihleri ele ve boyna takılı halde kullanıldığı bilinir. MÖ. 185-MS. 320 tarihleri, bu dua boncuklarının ilk kullanıldığı dönemdir. Bu dönemde -Kushan ve Sunga Dönemi olarak da geçer- Hindistan’da bulunan Hindular tarafından kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde, Budizm’i de etkilemiştir. Budist rahiplerin sayesinde Çin, Tibet ve Japonya topraklarına da bu tesbihler yayılma imkanı bulmuştur. Bu tesbihlerin 108 adetlik boncuklu halleri, Budizm alt kollarından Mahayana ve Tibet Budizm’inde³⁶¹ Sanskritçe *mala* terimiyle bilinmektedir. Mala, “çiçekten yapılmış taç, bahçe ve boncuk kolye” gibi manalara gelmektedir. Çin’de bu tesbih, *Shu-Zhu* yani “sayma boncukları” anlamına gelen terimle anılmaktadır. Japonya’da ise “secde boncukları” manasında *Juzu* olarak bilinir. Juzu, 108 tanelinin yanı sıra 27 taneli olanları bulunmaktadır. 27 taneli olmasının nedeni, secde hareketlerinde kolaylık sağlamasıdır. Tesbihin malzemesinde kutsal insan olarak bilinen *Lamalara*³⁶² ait kutsal kafatası kemikleri olarak bilinmektedir.

Budizm’deki önemli ve kutsal olduğu düşünülen kişilerin kafatasının küçük diskler haline getirilerek boncuk haline dönüştürülmesiyle, bu tesbihler elde edilmektedir. Tesbihleri kullanan kişilerin meditasyonunu iyi bir şekilde yapacağına, merhamet ve şefkat yönünden iyileşeceğine ve bencillik duygusunu ortadan kaldıracağına inanılmıştır. Bu tesbihlerin Abanoz ağacı, *Bodhi Ağacı*³⁶³ ve yarı değerli olan taşlardan da yapılmış hallerine rastlanmaktadır. Budizm’de 108 taneli dua boncukları, 108 dünyevi arzuyu simgelediğine inanılmıştır.³⁶⁴ 108 taneli tesbih, *Bodhisattva Avalokiteşvara* sembolü olarak kabul edilmektedir. Bu tesbihin, Antik Hindu tesbihlerine benzediği de ifade edilmiştir. Bodhisattva Avalokiteşvara’nın, “Dünyaya Yukarıdan Bakan Tanrı” manasına geldiği ve merhametli bir varlık olduğu bilinmektedir. 108 taneli tesbihle bağlantısı ise onun insanlığı kurtarmak için dünyaya indiği ve tesbihin boncuklarını kullanarak 108 insana ait özelliği alarak bu durumu üstlenmesinden kaynaklandığı şeklinde belirtilmiştir.

³⁶¹ Tibet Budizm’i, 7. yüzyılda Hindistan’dan ve kısmen Çin’den gelerek Tibet’te yer edinen Budizm çeşididir. Daha fazla bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 192-194.

³⁶² Lama, Sanskritçedeki Guru sözcüğünü yani Tibet dilinde öğretmen ve ruhani lider manasında kullanılmaktadır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 117.

³⁶³ *Bodhivriksha* olarak geçen Bodhi ağacı, Buddha’nın altında meditasyon yapıp aydınlanma bulduğu ağaçtır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 43.

³⁶⁴ Çelikkol, *Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*, 34-57.

Japonya ve Çin'deki Buda ve çeşitli kutsal kişilerin tasvirlerinde de elinde tesbih bulundurur halde yapıldığı gözlemlenmektedir.

Japonya ve Tibet'te uygulanan Budist ezoterik ayinlerde, dua tesbihinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Tibet tesbihlerinin uç kısmında, üç adet büyük boncuk bulunduğu ve bu boncukların *Üç Cevheri*³⁶⁵ imgelediği düşünülmüştür. Tibet Budist cemaati üyeleri, tesbihin kullanılma amaçlarından birinin mantra tekrarlarının sayısını hatırla tutmak olduğuna inanmaktadırlar. Bu tesbihlerle, Buda isimleri ve “Amida Buda’ya Şükürler Olsun” gibi sözlerin çekildiği bilinmektedir.³⁶⁶

Budizm ve Maniheizm’e inanan Türkler’in kutsal kitaplarında, tılsım örneklerine rastlanmış ve yaşadıkları yerlerde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda muskalar bulunduğu kaydedilmiştir. Çinli Budist rahiplerin, Türklere “vu” kutsal kelimesini öğrettikleri ve Türklerin bu kelime yerine geçecek “bitig (yazı)” sözcüğünü kullandıkları belirtilmiştir.³⁶⁷

Budizm için kutsal sayılan semboller arasında güneş şemsiyesi, binicisi olmayan at, ağaç, ayak izi, sekiz kollu tekerlek, boş taht, saflığın temsili lotus çiçeği, iki balık, zaferin sembolü deniz kabuğu ve *svastika* bulunmaktadır. Güneş şemsiyesi, aydınlanmış kişinin yüce onurunu ve asaleti sembolize etmektedir. Binicisi bulunmayan at ise Buda’nın babasının sarayındaki yaşamdan feragat edişini temsil etmektedir. Ağacın sembolüyle, Buddha’nın aydınlığa ulaştığı *Bodhi Ağacını* imgelendiği belirtilmiştir. Boş taht sembolünün de bu ağacın önüne eklendiği görülmüştür ve bu taht, Buddha’yı temsil etmektedir. Tahtın önüne ayak izi sembolü kullanıldığı da olmuştur ve bu ayak izleri Buddha’yı sembolize eder. Sekiz kollu tekerlek ise *Dört Yüce Hakikat*³⁶⁸ ve *Sekiz Aşamalı Yol*’u³⁶⁹ temsil eder. Daha çok Çin’de popüler olan sekiz uğurlu işaretin içinde bulunanlar iki balık, lotus ve deniz kabuğudur. Bu tasvirler, kil ve ahşaptan yapılmış şekilde Çin

³⁶⁵ Üç Cevher, Budizm'deki inanç sistemini oluşturan *Triratna*’dır. Bunlara, *Üç Mücevher* de denmektedir. Bu sistem; *Buddha*, *Dhamma* ve *Sangha*’ya sığınmayı içerir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 196-197.

³⁶⁶ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 332.

³⁶⁷ Tanyu, “Büyü”, 6/504.

³⁶⁸ Budizm’de kurtuluş yolu, bu dört hakikatten geçmektedir. Bunlar; *Dukkha* (acı), *Samudaya/Tanha* (hırs ve istek), *Nirodha* (ilk iki aşamanın üstesinden gelmektir) ve *Magga* (acıları sonlandırıp sekiz dilimli yola geçme aşaması) şeklinde sıralanmaktadır. Ali Osman Kurt - Dursun Ali Aykıt, *Dinler Tarihi* (Ankara: Bilay (Bilimsel Araştırma Yayınları), 2019), 74.

³⁶⁹ Sekiz dilimli yol; doğru olan söz, davranış, kazanç, çaba, farkındalık, meditasyon, anlayış ve niyetten oluşmaktadır. Bu kurtuluş yolu, sekiz kollu gemici dümeniyle sembolize edilmektedir. Kurt - Aykıt, *Dinler Tarihi*, 75.

Budist sunaklarında bulunabilmektedir. Hinduizm sembolleri arasında da bahsedilmiş olan svastika, uzun ömür ve başarı simgesidir. Budistler bu sembolü, Hinduizm etkisiyle kendi dinlerine entegre etmişlerdir. Bu simge, kozmik olan enerjiyi de ifade etmektedir. Çin heykel sanatında, bu sembol Buddha'nın göğüs kısmında işlenmiş şekilde de tasvir edildiği olmuştur. Bu tasvir, Buddha'nın öğretisinin kalıcı olduğunu vurgulamaktadır. Zen Budizm'inde bu sembol, öğretmenden öğrenciye doğru aktarılan Buddha zihninin bir sembolü olarak kabul edilmiştir.³⁷⁰

Büyük gibi kötü edimlerden korunmak için kutsal semboller de önem taşımaktadır. Bu sembollerde, Budizm'in diğer dinlerle etkileşimi ve diğer kültürlerle olan etkisini görmek mümkündür. İlgi çekici noktalardan biri de dua tesbihlerinin uç kısmında bulunan üç tane, günümüzde çoğu tesbih şeklinde görülmektedir. Bu üçlü dizim, önemsiz bir detay gibi gözükse de Budizm öğretisi açısından önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Bu gibi sembollerin takı sanatına etkisi de gözden kaçmayan detaylar arasındadır.

Budizm'de kutsal sayılan objeler, büyüden korunma açısından önem arz etmektedir. *Maneki Neko*, bir Japon tılsımıdır ve kullanan kişiye şans getirmek için patisi havada kedi şeklinde tasvir edilmiştir. Çin'in *bi*'si de disk şeklinde olup cenneti sembolize etmektedir. Bu objeyi kullanana uzun ömür, iyi şans ve zenginlik getirdiğine inanılmaktadır. Budist adak tabletleri, daha çok Tayland'da popüler olan ahşaptan oyma tılsımlar olarak geçmektedir. Budist keşişler, bu tabletlere kutsal olan güçlerini artırmak için günlerce dua ederler.³⁷¹

Bireysel veya manastıra ait yerlerde, ritüelleri uzmanlıkla uygulayanların yanlarında bulundurdıkları semboller ve işaretler çeşitlilik barındırmaktadır. Bu ritüeller, karmaşık ve ezoterik yapıdadır. Tibet keşişleri, renkli başlıklar takmaktadırlar. Çan ve *Vajra* gibileri, ritüellerde kullanılan eşyaların bazılarındandır. *Vajra*, iki ucunda lotus şekli bulunduran metalden bir nesnedir. Bu metal asa şeklindeki eşya, *dharmanın*³⁷² ortadan kaldırılamaz gerçekliğini simgelemektedir.

Kutsal atfedilmiş nesneler arasında, Buddha heykelleri de bulunmaktadır. Bu heykeller, çeşitlilik göstermektedir. Genellikle Buddha heykelleri, bağdaş kurmuş halde

³⁷⁰ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 305-306.

³⁷¹ Lipscomb, *Büyük, Cadılık ve Okültizm Tarihi*, 290-291.

³⁷² Dharma'ya, Pali dilinde *Dhamma* denilmektedir. Bu kavram, Buddha'nın bütün öğretilerinin toplamına verilen addır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 72-73.

oturur ve ayak tabanları yukarı bakar. Buddha'nın ayakta ve yürürken olan tasvirleri, diğer tasvire nazaran az bulunur. Buddha'nın tasvirinde bulunan jestler, öylesine olan hareketler değildir. Bu jestler kutsama, meditasyon ve öğretme gibi durumlarda belirleyici durumdadır. Jestler arasında en yaygın olanı, sağ elin diz üstünde ve sol elin de avuç içi açık halde bulunandır. Bu hareket, Buddha'nın Mara'nın aldatmalarına kanmamasını imgelemektedir. Buddha tasvirleri, keşiş giysisi giyen ve elinde hiçbir aleti bulunmayan şekilde yapılmıştır. *Bodhisattvalar*, genellikle “soylu huzur” ismi verilen bir oturuş pozisyonunda durmaktadırlar. Bunların, birden çok kol ve başla tasvir edilmiş olanlarına da rastlanmaktadır. Bu çok başlı ve kollu tasvirler, onların kudretini simgelediği düşünülmektedir. Bu güçlü tasvirler, ellerinde şifa sembolleri ve silah gibi birden fazla nesne taşımaktadırlar. Bu gibi tasvirler, kötü varlıklara karşı korku salarak korunma sağlamaktadırlar. Bunun yanında da kutsal mekanlara kötü varlıkların yaklaşmasını engellerler. Himalaya halkı, kutsal obje olarak dua bayrakları (ufak boyutta kumaş parçaları şeklinde) ve dua çarkları (zincirli silindir şeklinde bir obje) kullanmaktadırlar. Bu objeler, ideal ibadettin varlığına olan inancı simgelemektedir. Bu objeler, kutsal metinler ve dilekleri bünyesinde barındırmaktadır. Japonya’da, *butsudan* ismi verilen kutsal tabletler bulunmaktadır. Bunlarda, ölü akrabaların isimleri yazılıdır. Kutsal kalıntılar, ölümle asıl *Nirvāna*’ya³⁷³ ulaşma gerçekleştiğinden Budistler için de önemli sayılmıştır. Buddha'nın külleri, kutsal kalıntılardan biri olarak düşünülmektedir. Bir rivayete göre Kral Aşoka, Buddha'nın küllerini muhafaza etmek için 84.000 kadar *stūpa*³⁷⁴ inşa ettirmiş olduğu belirtilmektedir. Buddha'nın dişi olduğu iddia edilen kalıntılar da kutsal kalıntılar arasında görülmüştür. Sri Lanka’da, Pekin’de ve Tibetli bir keşişte bu diş kalıntılarının olduğu ileri sürülmüştür. Buddha'nın dilencilik kasesi, asası ve çüppesi kutsal kalıntılara dahil olarak düşünülmüştür. Bu kalıntıların birinci sınıf kategorisinde, kutsal kişinin bedenine ait olanlar olduğu belirtilmiştir. İkinci sınıf kategori ise kutsal kişinin şahsi eşyaları olarak ifade edilmiştir. Buddha'nın ayak izleri ise bu iki kategori kadar değilse bile yine önemli görülmektedir. Bu ayak izleri çeşitli şekillerde süslenmiş ve inananlar tarafından envai çeşit sıvıyla yıkandığı da olmuştur. Bu kutsal

³⁷³ Nirvāna, Budizm dininde aydınlanma sonucu ulaşılması amaçlanan son durumdur. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 145-146.

³⁷⁴ Stūpa, gömülerin yapılara dönüşmüş halleridir. İçinde ölü küllü, tuğla ve toprak bulunan daire biçimindeki yapılardır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 174-175.

kalıntı, ilk iki kategoriye girmediğinden üçüncü kategoride kabul edilmiştir. Buddha tasvirleri ve kutsal metinden parçalar da kutsal kalıntı olarak görülebilmektedir.

Buddha haricindeki Budizm’de kutsal sayılan kişilerin kalıntıları da önemli görülmüştür. Bodhisattvalar, önemli manastır kurucuları, atalar ve öğretmenler bu tür kişiler arasında sayılmıştır.³⁷⁵ Nesneler, kullanana getirmiş olduğu yararlar ve daha önceki sahibinin Budizm özelinde önemli olduğu gerekçesiyle kutsallık atfedilmiştir. Bu objelerin koruyuculuk, ömür uzatıcı olması, şans için yarar sağlaması, tılsım olarak kullanılabilmesi vb. özellikler vurgulanmıştır.

Büyü’nün önemli parçalarından biri olan sayılar, Budizm’de de gizemli manalar içermiştir. 3 sayısı, Mahayana Budizm’de, özellikle Japonya tarafında, *Sheishi*, *Amida* ve *Kwannon* adında semavi güçlere işaret etmektedir. Budizm’deki bilgelik öğretilerinin 3 katmanlı sınıflandırılması olan *trikaya*’ya, diğer bir deyişle selametin 3 kaynağı ve Buda’nın 3 bedenine ve *Tripitaka* yani 3 Sepete 3 sayısı vurgu yapmaktadır. 5 sayısı ise Budizm dinin müntesibi olamayanlar için 5 emiri sembolize etmektedir.³⁷⁶ Bodhisattva’nın son doğuşunda, 7 adım attığından bahsedilmiştir.³⁷⁷ Arınmak için 7 yıl boyunca arayışta olduğu ve Bodhi ağacının altına oturup meditasyona başlamadan önce etrafında 7 tur döndüğü bilinmektedir. Budizm’de, cennetin 7 terası olduğuna inanılmıştır. Bunlar, 7 sayısının ayırt edici taraflarındandır. 8 sayısı, uğurlu sayı olarak görülmüş ve 8 taç yapraklı lotus bitkisini sembolize etmiştir.³⁷⁸

Hint inciri, Budizm’de mistik bir gücü temsil etmektedir. Buddha’nın gölgesinde oturduğu ağaç, incir ağacıdır. Bu ağacın altında, Buddha yedi hafta oturarak meditasyon yapıp düşünmüş ve bu düşünmenin sonucunda Buddha olmuştur.³⁷⁹ Lotus bitkisi, Budizm’de sonsuz saadeti ve şansı ifade etmektedir.³⁸⁰ Bu çiçek, Buddha ile özdeşleştirilmiştir. Bataklıktan temiz bir çiçek çıkması, Buddha’nın Hinduizm’den temiz bir şekilde çıkışıyla eşleştirilmiştir.³⁸¹ Bitkiler, Buddha’nın hayatındaki önemli olaylarla birleştirilerek onlardan kutsal ve mistik manalar çıkarılmıştır. Bitkilerin büyüğü

³⁷⁵ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 300-306.

³⁷⁶ Schimmel, *Sayıların Gizemi*, 73-128.

³⁷⁷ Mircea Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi: Gotama Budha’dan Hristiyanlığın Doğuşuna*, çev. Ali Berkay (İstanbul: Kabalcı, 2012), 2/87.

³⁷⁸ Schimmel, *Sayıların Gizemi*, 164-173.

³⁷⁹ Gezin, *Bitki Mitosları*, 107.

³⁸⁰ Schimmel, *Sayıların Gizemi*, 173.

³⁸¹ Kurt - Aykıt, *Dinler Tarihi*, 82.

destekleyen tarafları olduğu gibi meditatif hale geçmeyi kolaylaştıran bir yanı olması muhtemeldir.

2.4. BUDİZM'DE GÖRÜNMEYEN KÖTÜ VARLIKLAR

Budizm'e göre, kötülüğün ve dünyadaki sıkıntının kaynağının insanın kendisi olduğu kabul edilmektedir. Bu sıkıntı ve kötülüklerin, insanın dünyevi arzu ve isteğinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Budizm'de bütün kötülükler insanın kendisine atfedildiği için kötücül insanüstü bir güç veya güçlerden ayrıca bahsedilmemiştir. Ancak sonraki dönemlerde, her dinde olduğu gibi kötülüğün somutlaştırıldığı insanüstü bir varlık Budizm'in kutsal yazılarında da yer alamaya başlamıştır.³⁸² Budizm'de, kötülüğün vücut bulduğu herhangi bir varlık olmasa da belli başlı kötü insanüstü olarak nitelendirilebilecek bazı varlıklar hakkında anlatılar bulunmaktadır.

2.4.1. Dākinī

Bu kavram, Tibet dilinde *Khadoma* olarak geçmektedir. Dākinī, Tanrıça Kali'ye hizmette bulunan perileri belirtmektedir ve Sanskritçede altı noktası bulunan “da” ile yazılmaktadır. Tibet dilinde, “semadan giden” anlamına gelmektedir. Bu varlıklar, Tibet'in *Vacrayāna* geleneğine ait oldukları bilinmektedir. *Tantralarda*³⁸³ bulunduğu gibi, sezgi yoluyla gelen bilginin dişil hali olarak kabul edilmektedir. Bunlar, erkek semavi varlıkların eşleridirler ve korkutucu bir görünüme sahiptirler. Ölülerin yakıldığı ve benzeri korkunç mekanlarda dolaşmaktadırlar. Bu varlıklar, sanatta dine ait harekette bulunan çıplak ve dişil figürler olarak tasvir edilmektedirler. Resmedilirken, ayaklarının biri havada diğeri ise yerde olarak çizilmektedirler. Bu varlıklara, bir çeşit “hareket eden ve ilham verici dişil Buddha” olarak yorum getirilmiştir.³⁸⁴ Bu varlıklar, Budist mitolojideki dişil korkunç görünmez kötü olanlardır. Ölülerin yakıldığı yerlerde bulunma özelliği, mezarda gezen ruhlara benzemektedir.

2.4.2. Māra

Māra'nın kelime anlamı, “ölümün yaratıcısı” veya “ölüm” olarak bilinmektedir. O; yanılısma, şehvet, açgözlülük, yanlış düşünceler gibi kötü hasletlerin bedenleşmiş

³⁸² Ali İhsan Yitik, “Hint Dinlerinde Kötülük ve Şeytan”, *Milel ve Nihal* 1/1 (2003), 32.

³⁸³ Tantra, Buddha'nın konuşmaları olduğu bilinmektedir. Bu metinler, *Vacrayāna* Budizm'in temelini oluştururlar. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 187.

³⁸⁴ Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 69-70.

halidir. Çoğunlukla erken Budist metinlerinden itibaren, Buddha'nın aydınlanmasıyla ilgili anlatılarla beraber zikredilmektedir. Bu kötücül varlık, Buddha ve onun takipçileri için aktif bir düşman metaforudur. Mâra, Buddha'nın aydınlanma çabasını engellemeye çalışmaktadır. Aydınlanma yolunda ilk engelleme girişimi, *Suttanipāta*'da³⁸⁵ (425-426) geçen Mâra'nın aydınlanmak üzere olan Buddha'ya yaklaşmasıyla gerçekleşmiştir. Mâra, Buddha'ya kurban ve iyi karmayı içine alan daha geleneksel Brahmanik bir dini hayatı benimsetmeye çalışır. Ancak Buddha, bu isteği reddeder. Bu anlatının devamı *Lalitavistara*³⁸⁶, *Buddhacarita* (*Buddha'nın Edinimleri*), *Nidāna-kathā* (*Nedensellik Hikayesi*) ve *Mahāvastu* (*Büyük Efsane*) gibi Budizm metinlerinde geçmektedir. Anlatıya göre Mâra, ordusunu ve kendi kızlarını Buddha'yı korkutmaları ve baştan çıkarmaları için gönderir. Buddha, bu sırada meditatif bir halde oturmaktadır ve ona karşı yapılan her girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun üzerine Mâra, girişimleriyle sonuç almayınca kendisi Buddha'nın aydınlanmasını engellemek için gelir. Mâra, Buddha'nın oturduğu yerde yani *bodhimandada* (aydınlanma yeri) onun olması gerektiğini söyler. Bu olay üzerine Buddha, yapmış olduğu iyi eylemlere şahitlik etmesi için yer tanrıçası *Bhūdevī*'yi çağırır. Tanrıçanın gelmesiyle, yer sarsılır ve bu sarsıntıyla Mâra ve ordusu kaçar. Bu anlatı, *Mâravijaya* yani “Mâra'nın Yenilgisi” olarak bilinmektedir. Burada Buddha'ya karşı olan arzu, istek, rehavet, tembellik, tamahkarlık ve en önemlisi de ölümün yenilgisi anlatılmaktadır. Mâra, Buddha'nın aydınlanmasından sonra da anlatılarda bulunmaktadır. Ānanda, Buddha'nın öğrencilerinden biridir, Mâra tarafından yanıltılır ve Buddha'nın ebedi olarak kalmasını istemesini engeller. Böylelikle Buddha, dünyada öğretisini tamamen aktardığında ayrılması gerektiğini kabullenir. Mâra, Budist metinlerinde ve ikonografilerinde daha çok yer edinmeye başlar. Çünkü O, yeniden doğuş ve daha fazla acıya neden olan *trsnā*nın somutlaşmış halidir. *Bhaiṣajyaguruvaidūryaprabhārāja-sūtra* yani “Kraliyet Lapis Şifa Buddha'nın Sutrasi” olarak geçen Budist kutsal metninde, Mâra'nın sapkın tuzaklarından kurtarmanın ve doğru öğretinin tedris edilmesinin sözü verilmektedir.³⁸⁷ Bu varlığın özelliklerinden de

³⁸⁵ Suttanipāta, Budist kutsal kitap külliyatı olan *Khuddakanikāya*'nın bir bölümüdür. Bu kutsal metnin, beş bölümden oluştuğu bilinmektedir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 178.

³⁸⁶ Lalitavistara, Mahāyāna kutsal metinlerinden fazlaca gizli olan *Vaipulya Sutralardan* (büyük uzunluktaki konuşmalar) biri olarak bilinmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 116-117.

³⁸⁷ Jacob N. Kinnard, “Māra”, *Encyclopedia of Buddhism*, ed. Robert E. Buswell (Detroit: Macmillan Reference USA, 2004), 2/512-513.

anlaşılabileceği gibi korkutmak, kandırmak, ayartmak, yandaşlarıyla beraber dolaşmak, büyüklenmek vb. özellikler şeytanın niteliklerinde gözlemlenebildiği gibi Mâra'da da benzer şeylerle karşılaşılabilir.

Mâra'nın kandırmasıyla ilgili başka bir anlatı daha bulunmaktadır. Dhaniye, Mâra'nın vesveseleriyle kandırılan mağrur ve zengin bir çoban olarak anlatılmaktadır. Rivayete göre Dhaniye'nin sahip oldukları, yağın yağmurun sağanak haline gelmesiyle sular altında kalır. O, dünyevi eğilimin yersiz olduğu ve mutlu olmak için bunlara ihtiyacı olmadığını anlar. Dhaniye, Mâra'nın vesvesesiyle göstermiş olduğu tutumun yanlış olduğunun farkına varır ve Buddha'ya sığınır. Burada Mâra ontolojik bir varlık olarak değil, insanda bulunan dünyevi arzuların mecaz yoluyla yapılan bir nitelendirilmesi olarak da görülmektedir. Budizm'de Mâra, bazen kötülük tanrısı olarak bilinse de bu anlatım insanlara soyut fikirleri algılamalarında yardımcı olmak için kullanışına rastlanmaktadır. Burada Mâra, nirvanaya erişme hedefi haline gelen her Budist'in karşılaştığı her türlü zorluk ve ölümün sembolleştirilmiş halidir. Bu, dünya hayatına aşırı ilgi ve cahillik hali olarak da tanımlanmaktadır.³⁸⁸ Bu kötücül görünmeyen varlık, soyut olanın insan aklında yer edinmesi için anlatımlarla ontolojik bir varlık haline dönüştürülerek somut hale getirilmiş hali olarak bilinir. Onun varlığı, Budist'in aydınlanmasına engel olan ve uzaklaştıran her durum için geçerli olarak kabul edilebilir.

Mâra, baş iblisin Budizm'deki karşılığı olarak düşünülebilmektedir. O, Buddha'nın aydınlanmayla elde ettiği bilgeliğin yayılmasına engel olmaya çalışmasıyla bilinir.³⁸⁹ O; kasvet, körlük, ölüm ve karanlık olarak bilinen belli başlı özelliklere sahiptir. Onun Buddha'yı aydınlanmasından alıkoyması için gönderdiği kızlarının adı kargaşa, şehvet ve zevk olarak bilinmektedir.³⁹⁰ *Yuh-yen*, şehveti temsil eden kızıdır. *Ngai-loh* ise haz duyan olarak bilinen kızıdır. *Nang-yueh-gin*, haz veren kızı olarak kabul edilmektedir. Mâra'nın oğlu *Su-mati*, onu uyarmasına rağmen o, kızlarıyla beraber Buddha'ya engel olmaya çalışmışlardır. Kızlar, Buddha'yı baştan çıkarıp aydınlanma yolundan alıkoymak için en güzel elbiseleri giyerler. Bu amaç uğruna kızlar, güzellik ve cazibelerini kullanmaktan çekinmezler. Bodhizattva'nın onlara aldırış etmediği ve tek sözle onları yaşlı bir kadın haline çevirdiği, anlatılarda geçmektedir. Bu anlatıdan anlaşılabileceği gibi Mâra, üç kızı

³⁸⁸ Yitik, "Hint Dinlerinde Kötülük", 36-38.

³⁸⁹ Renard, *A'dan Z'ye Dinler Tarihi*, 295.

³⁹⁰ Russell, *Şeytan*, 93.

sahip olan baba figürü şeklinde tasvir edilmektedir. Bunun yanı sıra, Buddha'yı Hinduizm dinine uygun hareket etmesi için uyaran Hindu din adamı tasviriyle de karşılaşılmaktadır.

Buddha'nın, doğru yolda savaşmak için görevlendirilen ve Hindu kastı olan *Kshatriya*'dan³⁹¹ olduğu bilinmektedir. Mâra'nın bu anlatıda, Buddha'nın o kasta uygun davranmasını söylediği kaydedilmektedir. Buddha, daha çok hümanist ve rasyonalist bir bakış açısını izlediği için Budizm dininde Mâra'yı insanüstü bir varlık olarak kabul etmek Budist öğretisine uygun olmayacağı düşünülmektedir.³⁹² Mâra'nın babalığı ve Hint kastında bir sınıfa sahip olması gibi özellikler, insan hayatına yakın örneklemeler olduğundan dolayı insanların bu anlatıları içselleştirmesini kolaylaştırabileceği düşünülebilir. Buddha'nın mantık çerçevesinde ilerleyen düşünce biçimi, Mâra'nın Budizm'deki insanüstü bir varlık statüsünde olabileceği fikrini yanlış kılmasını mümkün hale getirmektedir.

Mâra'nın Buddha'ya saldıran ordularının sekiz çeşit olduğu bilinmektedir. İlk ordu, şehvet ordusu olarak geçer. Diğerleri ise sırayla hoşnutsuzluk, açlık ve susuzluk, tutku, uyuşukluk ve tembellik, korkaklık, şüphe ve son olarak ikiyüzlülük ve kıskançlık ordusudur.³⁹³ Buradaki orduların, aslında insanın dünya hayatındaki arzularını ve zaaflarını temsil ettiği düşünülebilir. Buddha'nın da aydınlanma yolunda insani zaaf ve isteklerle savaşması gerektiği, buradaki Buddha ve ordular karşılaşmasından çıkarılabilmektedir. Aydınlanma yolundaki her Budist'in, ister varlık olarak karşımıza çıkan Mâra orduları olsun ister inananın kendi aşması gereken dünyevi şeyler olsun, Buddha'nın izlemiş olduğu yoldan gideceği açıktır.

Mâra'nın aydınlanma amacıyla meditasyona dalmak üzere olan Buddha'yı engellemek istemesinin ardında yatan asıl nedenlerden biri, Buddha'nın bu girişimle onun krallığını yok edebilme gücüne sahip olduğunu sezmesidir.³⁹⁴ Budist mitolojisindeki kötü ruhun kişileştirilmiş hali olan Mâra, birden fazla sayıda bulunmaktadır. Ondan, dört farklı tür olduğu düşünülmektedir. *Mrityu Mâra* (Ölümün Mâraları), *Deva-putra Mâra* (Tanrı oğulları olan Mâralar), *Skandha Mâra* (Ordular halinde olan Mâralar) ve *Kleṣa Mâra*

³⁹¹ Kshatriya, Hindu geleneğindeki dörtlü toplumsal sistemin ikinci basamağını oluşturan asker sınıfına denmektedir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 111.

³⁹² Yitik, "Hint Dinlerinde Kötülük", 33-36.

³⁹³ Durmuş, *Dinsel İnanışlar ve Mitolojik Unsurlarda Şeytan*, 78-79.

³⁹⁴ Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, 2012, 2/89.

(Bela Mâraları) bu dört çeşittir.³⁹⁵ Birinin statüsünü tehdit ediyor hale gelmek, onun düşman haline gelmesini kolaylaştırmaktadır. Çünkü, yeni bir hakimiyetin veya düşünce yapısının gelmesi demek, eski olanın tehdit altında olduğunu gösterir. Buddha'nın aydınlanma girişimi de Mâra'nın hakimiyetini, tehdit eder hale gelmiştir. Budist mitolojide Mâra, birden fazla çeşide sahiptir. Bu çeşitler tekrardan kötücül varlıkların ölümle, belayla, düşman ordusuyla ve en önemlisi de tanrı oğulluğu vasfıyla ilişkilendirilmesini vurgulamaktadır.

2.4.3. Pretalar

MÖ. 5. veya 6. yüzyıllarda yani Buddha döneminde, *Preta* yani ölmüş bir kişinin bir yıl boyunca çevresine sıkıntı veren bedensiz bir ruh kavramı mevcuttur. Bu varlıkların, hayatta olan akrabalarına *śrāddha* ritüelleri yapmaları için onları zorladıkları ve evlerinde karmaşa yarattıkları bilinmektedir. Bu inanış, o dönemde de mevcuttur. Bu ritüelin, preta ruhlarının cennette yani atalarının yanında *pitr* olarak oluşmasına yarayacağı yeni bir bedenle bütünleşmesini sağlayacağı bilinmektedir. Bu varlığa, erken Budist metinlerinde rastlanmaktadır. *Peta* figürü, Sanskritçe ve Pali dilinde preta ve *pitr* şeklinde geçmektedir. Bu varlık, akrabalarının onun adına arkasından gönderdikleri kurban yardımlarına bağımlı olarak yaşamaktadır. *Petavatthu*'da (Peta Hikayeleri), bu varlıklar hakkında bazı anlatılara yer verilmektedir. Bu anlatılarda, acı çeken Petaların kirli ve pis şeylerle beslendiklerinden bahsedilmektedir. Bu varlıkların, biçare bir görünümde olduklarından söz edilmektedir. Bunların kapı pervazlarında, eski manastırların tuvaletlerinde, ormanlarda, hendeklerde ve ceset etlerinden beslenmek için mezarlıkların olduğu yerlerde bulundukları bilinmektedir.

Budist Mahayana geleneği, bu ruhları aç olan ruhlar şeklinde tasvir etmektedir. Bu varlıklar, dev karınlı ve iğne gibi ağızlı oldukları düşünülmektedir. Bunlar, çok açlık çekmekte ve bu açlığı giderecek besini almakta zorlanmaktadırlar. Bunun yanında, devasa boyutta psişik güçleri olan ve cennetin sakinlerine benzetilen bazı petalar da bulunmaktadır. *Vimānapetlar*, bunların en dikkat çekici olanları ve cennette malikaneleri olanlardır. Bu varlıkların, dev bir köpek tarafından yenilebildikleri ve kendi türlerinin sırtlarındaki etlerinden tüketme zorunlulukları olduğu bilinmektedir. Bunların insanla aynı yerde yaşadıkları bilinse de farklı boyutta yaşadıkları kabul edilmektedir. Petalar,

³⁹⁵ Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 132.

kendi adına yapılan bağışlar ve kurbanlar sayesinde cennet hayatında konforlu bir hayat yaşayabilmektedirler. Kara büyü yapan büyücüler, kendi isteklerini yerine getirmek için petaları kullandıkları bilinmektedir. Bazı petalar ise güçlü keşişler tarafından Dharma koruyucuları olarak dönüştürülmüşlerdir. Bu varlıkların koruyuculara dönüştürülmesi edimi; Modern Tayland'da bazı Mahayana geleneği kutsal metinlerinde, Fanwang Jing (Brahma'nın Ağ Sutrası) gibi, teşvik edildiği bilinmektedir. Doğu Asya'da -özellikle Japonya'da- petaları kutsal hale getirme pratiği, bu varlıkları preta konumundan kurtardığı öne sürülmektedir. *Ullambana* olarak bilinen Budist festivali, aç ruhların acılarını hafifletmek için yapılmaktadır. Bu festival, her yıl Güneydoğu ve Doğu Asya'da kutlanmaktadır.³⁹⁶ Pretalar, sıkışmış ruhlar olarak tanımlanabilir. Çünkü bu ruhlar hem bedensiz hem de dünya ile bağlantılarını koparmamış çevresine sıkıntı vermeye devam eden ruhlardır. Çeşitli festival, kurban ve bağışlarla, bu ruhların acılarına son verilmeye ve bir nevi gönlü yapılmaya çalışılmaktadır. Pis görünüşleri, yaşadıkları sıra dışı yerler ve farklı edimimleri onların görünmez kötü varlık doğalarını yeterince vurgulamaktadır.

2.4.4. Yaksha

Pali dilinde, *Yakkha* olarak bilinmektedir. Tibet dilinde ise *Gnod sbyin* şeklinde anılmaktadır. Hint mitolojisinde, zenginliğin tanrısı *Kubera*'ya hizmette bulunan insanüstü yaratıklar olduğu kabul edilmektedir. Bu yaratıkların gökte, yerde, yeraltı diyarında ve ormanlarda dolaşıp durdukları bilinmektedir. Yakshaların, olağandışı güçlere sahip oldukları düşünülmektedir. Bunlar, bazı zamanlarda iyi huylu bazen ise kötü huylu olabilmektedirler. Bu varlıkların dışı halleri de bulunmaktadır ve bunlara *Yakshinī* denilmektedir. Bu varlıklar, bir şekilde Budist mitolojide yer edinmeyi başarmışlardır. Budist metinleri okunurken onların, okunanları dinlediklerine inanılmaktadır. Yaksha, eski Uygur Türkçesinde “yek” olarak bilinmektedir.³⁹⁷ Budist mitolojisindeki kötücül varlıkların anlatılarının, Hindu mitolojisinden etkilendiğini burada bir kez daha görmek mümkündür.

³⁹⁶ Peter Masefield, “Ghosts and Spirits”, *Encyclopedia of Buddhism*, ed. Robert E. Buswell (Detroit: Macmillan Reference USA, 2004), 1/309-310.

³⁹⁷ Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 212.

2.4.5. Diğer Görünmez Kötücül Varlıklar

Biraz muzip olandan oldukça acımasız olana kadar birçok kötücül varlık, Budist evrenin her zerresine musallat olmaktadır. Mutsuz bir şekilde ölmüş olan kişilerin ruhları, hala hayatta olanlara rahatsızlık vermektedir. Bu varlıklar, “Yeryüzünün iblisleri” olarak anılmaktadır. Bu iblisler, yeryüzünün çeşitli zenginliklerini ve güçlerini simgelemektedir. Budizm mitolojisinde, Hindu geleneğinden aldıkları asuralara da yer verilmektedir. Yaşamını ahlaksız bir şekilde sürdürüp ölen kişiler, bu kötücül varlıklar olarak tekrardan doğabilmektedirler.³⁹⁸

Ruhlar ve cinler, batıda etkin olduğu gibi doğuda ayrı bir önem teşkil etmiştir. Çin’de Budizm etkisini gösterdiğinde, iyi ve kötü varlık inancını da etkisi altına almıştır. Çinlilerdeki bu kötü varlık anlayışı; her yerde olmaları, ölüleri canlandırma güçlerinin olduğu, yol kavşakları, mezarlıkları ve akrabalarının hanelerini sürekli ziyaret etmeleri gibi özellikleri içermektedir. Bu varlıkların gökte olanlar, gece vaktinde gözükten ve insanlar arasında olanlar ve Yen-lo Wang’ın hizmetinde cehennemdeki ölüleri cezalandırmakla görevli olanlar gibi türleri vardır. Çin’deki Budist halk mabetlerinde, cinlerden korunmak için tılsım, okuma, üfleme, muska yapma vb. işler rahipler tarafından yürütülmektedir.³⁹⁹ Uzakdoğu’nun bazı bölgelerini etkisi altına alan Budizm, bu bölgelerin kötü ruh ve cin anlayışını da etkilemiştir.

Ezoterik Budizm, Hinduizm’deki tanrıları ve şeytanları da benimsemiştir. Bu şeytanlar arasındaki *Hāritī*, *Vināyakalar* vb. varlıklar, Ezoterik Budizm’in dışı şeytanları olarak bilinmektedir. *Ātavaka* ise şeytan kral yani Çince *Da Yuanshuai* (Büyük General) geçen kötücül varlıktır.⁴⁰⁰ Böylelikle kötücül görünmeyen varlıkların, dişilik ve liderlik gibi özellikleri yinelenmektedir.

Budizm’deki yeraltının tanrısı *Emma-O*, lanetli olanlara elinde tuttuğu çeşitli işkence aletleriyle eziyette bulunan türlü renklerdeki demonların yöneticisi olarak bilinmektedir.⁴⁰¹ Hinduizm’de geçen pisakalardan, Budizm’de de söz edilmektedir. Kötücül varlık olan *Yakhalar* da pisakalarda olduğu gibi Budist kutsal metinlerinde yer

³⁹⁸ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 295-296.

³⁹⁹ M. Süreyya Şahin, “Cin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/6.

⁴⁰⁰ Sørensen, “Spells and Magical Practices as Reflected in the Early Chinese Buddhist Sources”, 65.

⁴⁰¹ Russell, *Şeytan*, 94.

almaktadırlar. Bu varlıklar, ıssız yerlerde yaşamaktadırlar ve şekil değiştirebilmektedirler. Bir kuşun veya bir hayvanın haline bürünen bu yaratıklar, meditasyon halindeki rahip ve rahibeleri rahatsız edip korkutmaktadırlar.⁴⁰² Meditasyon yapan rahibe ve rahipleri korkutması, Buddha'nın aydınlanma meditasyonunu engellemeye çalışan Mâra anlatısına benzemektedir.

2.5. ŞEYTAN ÇIKARMA RİTÜELİ, ŞEYTAN ETKİSİ VE ŞEYTAN ÇIKARMA ÜZERİNE ÇALIŞAN EGZORSİSTLİK MESLEĞİ

Buddha öğretisine göre, kişinin kendi farkındalığı ve kendi gücü sayesinde karşılaştığı bütün sorunların üstesinden gelebileceği düşünülmektedir. Bunun yanında, her kültürde olduğu gibi Budistlerde de şeytan çıkarma ayinleri bulunmaktadır. Bu ayinler, Budistlerin diğer kültürlerden aldıkları öğretileri özümsemeleriyle oluşmuştur. Çin'de ortaya çıkan bu uygulamalar, 9. yüzyılın erken dönemlerinde Japonya'da pratik bulmaya başlamıştır. Japonya'da hala uygulanan bu edimler, Japonya'ya Japon *Tendai* ve *Şinpon* tarikat kurucu liderleri tarafından getirilmiştir. Japon *Niçiren* ekolüne göre - Tendai geleneğinden ortaya çıkmıştır- şeytan tarafından ele geçirilmenin dört şekilde olduğu kabul edilmektedir. Çoklu kişilik ve seslerle hasta halde dışa vurum, öfke dolu bir ruh yüzünden acı çekme ve halüsinasyon geçirme ve kişilik değişimine sahip olan bir hayvan tarafından ele geçirilme gibi birden fazla şekil bu konunun içinde bulunmaktadır. Bu ekolün rahipleri, şeytan ritüeli gerçekleştirebilir bir seviyeye gelmek için çok katı kuralları olan riyazet hayatından geçmek zorundadırlar. Şeytan çıkarma ayini sırasında bedeninden şeytan çıkarılacak kişinin yanında, bir yakını bulundurulur. Bu kişi hasta adına konuşur, hastanın iyileşmesi için verdiği cevapları iletir ve bu dünya ile ruhlar dünyası arasında aracı rolündedir. Aracı bir yakın gerekliliği olsa da bazı zamanlar şeytan çıkarma ayinini gerçekleştiren kişi, ruhla aracıya gerek duymadan konuşabilmektedir. Şeytanı çıkaran kişi, beyaz bir kıyafet giyinmektedir. Bu kişi, temel seviye olan Niçiren kutsal metnini yani *Lotus Sutta* metnini ezberden okumalıdır. Şeytan çıkarıcı, elinde bir çift kastanyet bulundurmaktadır ve bu zillerle tiz sesler oluşturarak şeytan tarafından ele geçirilmiş olanı sorgulamaktadır. Budistlerin bazıları, şeytan çıkarma ayinini psikoterapi

⁴⁰² Şahin, "Cin", 8/6.

alternatifi olarak da tercih etmektedir.⁴⁰³ Şeytan çıkarma işinin Budizm’de de sıradan bir iş sayılmadığı, bazı metotları ve belli ön şartları olduğu gözlemlenmektedir.

“Battling Ghosts & Demons-Exorcist Monk Explains” başlıklı yayınlanan bir videoda, *The Ranveer Show*’un kanal sunucu ve Çinli egzorsist bir keşişle yapılan röportaja yer verilmektedir. Keşiş; şeytan çıkarma, ayin hazırlıkları, ritüel esnasında yapılması gerekenler, şeytan etkisi altında kalmış beden gibi konulardan röportaj sırasında söz etmektedir. Çinli keşiş, kişinin içine giren varlığı görmediğini ama şeytan bulaşmış bedeni gördüğünü ve bu ayinlerde bulunduğunu söylemektedir. Bu gibi okült uygulamaların antik olan, çoğu savaşın orada meydana geldiği, gelişmemiş ve bundan dolayı spiritüel açıdan hala bakir olan Himalaya gibi yerlerde yapıldığından bahsetmektedir. Bazı ruhların uygun olamayan sunumlar, temizlik koşulları, yerleşim gibi bazı davranışlar sonucu kızıp insanlara saldırdığı ve onların vücudunu ele geçirdiği bilinmektedir. Korunmasız kişinin bedenine giren ruh kendi tatminsizliğini ve kızgınlığını kişinin üzerinde göstermektedir. Bundan dolayı Budist egzorsistler, bedene giren ruhu barışçıl bir şekilde çıkarmaya uğraşırlar. Egzorsist keşişlerin, bedene giren ruhla konuşabildiklerini ve bu ruhların genellikle kadın bedenlerine girdiklerini gözlemlediklerinden bahsedilmektedir. Öldürülmüş, boğulmuş vb. durumlar yüzünden hayatını kaybetmiş kişilerin ruhları, etrafta mutsuz ve kızgın bir şekilde özgürleşebilme yolları aramaktadırlar. Bu arayışın sonucunda, masum yaşayan bedenleri sahiplenmektedirler. Bedeni sahiplenilmiş kişi belirtilerinin içerisinde farklı tonlarda konuşma, kadından erkek sesi çıkması ve farklı dilde konuşma gibi nitelikler bulunmaktadır. Ruhlar, şeytan çıkarıcının spiritüel gücünün farkına vardıklarında ondan korkup uzaklaşmak isterler.

Egzorsist keşişler, Budizm’i birçok yönden çalışırlar ve koruyucu tanrılardan yardım alırlar. Kollarının sağ ve sollarında, bu tanrılar bulunmaktadır ve alınlarında spiritüel bir üçüncü göz bulunmaktadır. Egzorsistler kendilerinden korkan ruhlara, onlara zarar vermeyeceklerine ve bedenin sahibini işkence etmeyi bırakmalarına dair telkinde bulunmaktadır. Şeytan çıkarma sırasında şeytan çıkarıcıların, belli mantralar okudukları bilinmektedir. Bazı ruhlar haylaz olabilmekte ve şeytan çıkaranlara kışkırtıcı bir şekilde gülmektedir. Çinli egzorsist keşiş bu tip durumlarda hastayı dövmeyi, hafifçe elini

⁴⁰³ Renard, *A’dan Z’ye Dinler Tarihi*, 337.

sıktığını, kafasını hafifçe sıktığını, tehdit ettiğini, göz bebeklerini büyütüp korkutucu bir görüntü sergilemeye çalıştığını ve böylelikle ruhun odağını yine kendisinde topladığını belirtmektedir. Genç zamanlarında, bu gibi durumlarda daha çabuk sinirlendiğini ama yaşlandıkça meditasyonun da etkisiyle sinirini daha kontrol edilebilir hale getirdiğini söylemektedir.⁴⁰⁴ Çinli bir egzorsist keşişin deneyimlemiş olduğu bu şeytan çıkarma yolculuğu, her şeytan çıkarıcı Budist’te aynı şekilde işleyeceği kesin değildir ama buna benzer deneyimler genel dinlerdeki tecrübelerle yakındır. Buradan şu sonuca ulaşmak da mümkündür, şeytan çıkarmada ana özelliklerin haricinde kalanlar şeytan çıkarıcının kendi spiritüel yolculuğunun getirileri doğrultusunda gerçekleşmektedir.

2.6. BUDİZM’İN KUTSAL METİNLERİ VE BUDİST DÜŞÜNÜRLERİN ESERLERİNDE GİZLİ ÖĞRETİ ÖRNEKLERİ

Budizm’deki kutsal metinlerde ve Budist düşünürlerin eserlerinde, gizli öğreti izlerine rastlanmaktadır. Burada Budist kutsal metinleri bakımından; *Dhammapada*⁴⁰⁵, Suttanipāta ve *Suvarṇabhāsa Sūtra* (Altın Işık Sūtrası) gibi metinlere yer verilmeye çalışılacaktır. Budist düşünürlerin yazmış olduğu Budizm hakkındaki eserler yönünden; Şāntideva’nın⁴⁰⁶ yazmış olduğu *Bodhiçaryāvatāra* (Aydınlanma Yoluna Giriş) ve Aśvaghosha’nın⁴⁰⁷ kaleme aldığı *Buddhaçarita* (Buddha’nın Yaşamı) eserlerinden yararlanılmaya çalışılacaktır.

2.6.1. Bodhiçaryāvatāra (Aydınlanma Yoluna Giriş)

Şāntideva’nın kaleme alımıyla Budist literatüre eklenen bu eser, Hinduizm’de gözlemlenmiş olan bölümler ve pasajlardan oluşan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle söz konusu eseri bölüm ve pasaj numaralarını da dikkate alarak verilerden yararlanmak, bütünlük açısından daha sağlıklı olacaktır.

Eserin ikinci bölümünde, kötücül varlıklardan olan Yama’nın elçilerinden ve onlardan muhafaza eden koruyucu tanrılardan bahsedilmektedir. Yama elçileri tarafından yakalanan birinin tek çıkış yolu, zamanında yaptığı iyiliklerdir. Kişinin ateşli bir korku

⁴⁰⁴ “Battling Ghosts & Demons - Exorcist Monk Explains”, haz. TRS Clips, 00:01:10-00:07:51.

⁴⁰⁵ Dhammapada, en mühim Pali metinlerindedir. Suttapitaka’nın içerisinde bulunur. Ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 71-72.

⁴⁰⁶ Şāntideva, MS. 650-750 yılları arasında yaşamış Hintli Budist düşünürdür. Daha fazla bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 181.

⁴⁰⁷ Aśvaghosha, ismi “at kişnemesi” manasında olan 1. yüzyılda yaşamış Budist bir şairdir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 29-30.

tarafından ele geçirilmesi, Yama'nın elçilerine benzetilmektedir. Kişi korkusundan dolayı *Avalokita*⁴⁰⁸ ve *Vacrapāni*⁴⁰⁹ gibi tanrılara, kötücül varlıklardan korunmak için yalvarmakta ve tapınmaktadır. Vacrapāni'nin koruması, kötü olan varlıkları korkutarak kaçırmaktadır.⁴¹⁰ Çinli egzorsist keşişin bahsettiği, kötücül varlıklardan ve kötülüklerden muhafaza eden koruyucu tanrılara vurgu yapılmaktadır. Kişinin yaptığı iyiliklerin de bir nevi koruyucu nitelik içerdiği gözlemlenmektedir.

Dördüncü bölümde, görünmeyen kötücül varlık pretadan söz edilmektedir. Birisi, küçük bir hayırda bulunmak isteyip onu vermekten vazgeçse pretaya dönüşeceği ifade edilmektedir. Yerine getirmek için dünyaya vermiş olduğu sözün yapılmaması, aydınlanmayı arayan için doğru değildir.⁴¹¹ Kötü edinimlerde bulunmanın, Budist mitolojideki bedensiz bir ruh gibi mutsuz halde gezinir durumda olan pretaya çevirebileceği zikredilmektedir.

Beşinci bölümde, biçim değiştirebilen kötü varlıklardan ve akıl filllerinden bahsedilmektedir. Kişinin almış olduğu eğitimi koruması, aklını muhafaza etmesinden geçmektedir. Kişi aklını, orada burada dolaşan varlıklardan korumalıdır. Bu varlıklar, kızmış filler olarak ifade edilmektedir. Bunların, düşünce ipleriyle bağlanması gerektiği ve bu sayede huzura kavuşulacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca, diğer kötü varlıklara da değinilmektedir. Bunlar aslanlar, kaplanlar, ayılar, filler, yılanlar, ifritler ve cehennem bekçileri gibilerinden oluşmaktadır. Cadılar da kötücüller arasına dahil edilmektedir. Bunların, akıl bağıyla bağlanıp eğitilmesi gerektiği belirtilmektedir. *Tattvavādi*'nin (Buddha olduğu düşünülür) öğretisine göre, ızdırap ve korkular kişinin kendi aklından doğmaktadır.⁴¹² Buradaki varlıkların hayvanlarla ilişkilendirilmesi, onların biçim değiştirebilme yetisine işaret ettiğini düşündürmektedir. Bu varlıkların akıl ipiyle bağlanıp ehlileştirilmesinin, kişinin aydınlanma yolundaki spiritüel gücünün korunmasına yardım edeceği düşünülmektedir. Budizm'de kötücül varlıkların, dünyevi

⁴⁰⁸ Avalokiteşvara, "aşağı bakan efendi" manasına gelmektedir ve Mahāyāna Budizm'inin önemli Boddhisattvalarından biridir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 32.

⁴⁰⁹ Vacrapni, "elinde Vacra tutan" anlamına gelir. Belinde kaplan derisi olan ve uzun saçlara sahip bir tasviri vardır. Hindu tanrılardan, türetilmiş olduğu düşünülür. Daha ayrıntılı bilgi için bkz., Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 205.

⁴¹⁰ Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra (Aydınlanma Yoluna Giriş)*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 11-12, II:42-53.

⁴¹¹ Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 19, IV:5-6.

⁴¹² Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 25, V:1-6.

arzu ve edimlerle paralel olduğu da düşünüldüğü için buradaki kastın bir bakıma bu pratiklerin dizginlenmesine işaret olabileceği mümkündür.

Yine beşinci bölümde akıl, kızışmış durumdaki file benzetilip onun ipini koparmasına engel olunması gerektiğinden söz edilmektedir.⁴¹³ Kızışmış bir fil teşbihi, akıl ipinin her an kopmaya müsait olduğunu doğrulamaktadır. Fırsat bulduğu anda, fil ipini koparacak ve akıl böylelikle dünyevi olana dalmış olacaktır.

Altıncı bölümde, cehennem muhafızlarından bahsedilmektedir. Bu muhafızların, kirli olan şeylerle kişileri kancalayıp onları kazanların içinde haşlayacakları aktarılmaktadır.⁴¹⁴ Kötü edimlerin, cehenneme sürükleyeceği ya da aydınlanma yolunun dışına iteceği vurgulanmak istendiği anlaşılmaktadır.

Yedinci bölümde, lotus ve kötü varlıkların işkencelerine rastlanmaktadır. Gölde çoğalan lotusların, *Muni*'den⁴¹⁵ süzülen ışınlarla çiçeklendikleri söylenmektedir. Kişinin kötü edimleri sonucunda, Yama'nın hizmet edenleri tarafından işkence edilecekleri dile getirilmektedir. Kişilerin etleri parçalanarak bağirtme, aşırı sıcak haldeki kılıç ve mızraklar kullanarak etleri parçalama, bedenlerin bakır kazanda eritileceği ve bunların kızarmış zemine akıtılacağı gibi işkenceler ileri sürülmektedir.⁴¹⁶ Lotus bitkisinin, kutsal olanın etkisinde olduğuna değinilmektedir. Bu çiçeğin çiçeklenmesinin elzem ihtiyaçları haricinde kutsal kişinin varlığına ihtiyaç duyması, dikkate değerdir.

Dokuzuncu bölümde, iki gerçeğe ve iki insan tipine değinilmektedir. İki gerçek, gelenekte kabul gören ve kesin olandır. Anlama eylemi, gelenekseldir. Gerçeklik ise aklın sınırlarına taşandır. İki tip insan, derin görüşü benimseyen *yogîler*⁴¹⁷ ve geriye kalan sıradan olanlardır. Sıradan olanlar, varlıklara baktıklarında onların gerçeğin kendisi olduğunu düşünürler. Bu özellikleriyle, derin görüşlülerle uyumsuz durumdadırlar.⁴¹⁸ Burada asıl gerçeğe ulaşabilenin, derin düşünen olduğu ve sıradan insanların gerçeğin bilgisini algılayamadığı vurgulanmaktadır. Bu veri de toplumda gerçek bilgiye ulaşan belli bir grup olduğu ve bunların diğerlerinden ayrıldığını doğrulamaktadır. Bunun bir

⁴¹³ Şāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 29, V:40.

⁴¹⁴ Şāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 45, VI:89.

⁴¹⁵ Muni, asketik ve sessiz hayat yaşamaya yeminli olan kişiye denir. Antik bir kavramdır ve Rig-Veda'da geçmektedir. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 268.

⁴¹⁶ Şāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 55, VII:44-45.

⁴¹⁷ Yogi, yoganın uygulayıcısına verilen addır. Daha geniş manada ise herhangi bir dinin pratik edeni anlamına gelmektedir. Bu kavram, Hindu asketikler için de kullanılmıştır. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 471.

⁴¹⁸ Şāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 77, IX:2-5.

çeşit gizemin bilgisi ve kişilerin de gizem topluluğu olduğu şeklinde bir okuma yapmak mümkündür.

Yine bu bölümde, bilinç ve temas hakkında bir veri bulunmaktadır. Bilinç, maddi boyuta ait olmadığı için onunla temasta bulunmak mümkün görülmemektedir. Temasın yokluğu, hissin yokluğunu da beraberinde getirir. Olanın algılanmaması, hissi de ortadan kaldırmaktadır. Bilinçle görülenler, hayalden ibarettir.⁴¹⁹ Bu ayrıntı bize şunu göstermektedir: meditatif halde bürünülen durumla kor üstünde yürümek ve yanma duygusunu hissetmemek bu bilgiye göre imkansız değildir. Çünkü orada, bilinç devreye sokularak his ortadan kaldırıldığında dışarıdan görünen gerçeklik içteki gerçeklikle anlamını yitirmektedir.

Onuncu bölümde, lotustan ve Yama hizmetçilerinden bahsedilmektedir. Cehennemin, lotus gölleriyle güzel alanlara dönüşebileceği söylenmiştir. Korkutucu karga ve akbabanın, Yama hizmetçilerinden oldukları ve bunların da korkulmaz hale geleceğinden bahsedilmiştir. Bunlarla oluşan karanlığın, aydınlıkla dağılacağı belirtilmiştir. Vacrapāni'nin gücüyle, günahlardan temizleneceği ifade edilmiştir. Lotusun köklerine, birçok tanrının tacının değdiği kabul edilmektedir.⁴²⁰ Aydınlıkla, kötülüklerin temizleneceği ve lotusun oraları süsleyeceği söylenir. Öyleyse lotus, aydınlığın işaretçisidir. Ayrıca bu bölümde Mâra, ilaçlar, büyü duası, kötü olanlar geçmektedir. Boddhi zihninde kalınması ve Mâra hilelerine kanılmaması gerektiği belirtilir. İlaçların güçlü ve büyüsel duaların mırıltısının da etkili olmasıyla ifritler, cadılar veya bunun gibilerin merhamette boğulacağı ifade edilir.⁴²¹ Ak büyü etkisini, kötüler üstünde göstermektedir. Dua, büyü yerine geçip okunmakta ve kötüyü uzaklaştırmaktadır. Aydınlanma yolunda kalınmanın, Mâra'ya kanmamaktan geçmekte olduğu ileri sürülmektedir.

2.6.2. Buddhaçarita (Buddha'nın Yaşamı)

Aşvaghosha'nın yazdığı bu eser, Bodhiçaryāvatāra gibi pasajlar ve bölümlere ayrılmaktadır. Eserin birinci bölümünde, yedi adım ve yakshadan bahsedilmektedir. Buddha'nın doğduğu zaman, atmış olduğu yedi adımdan ve bunun yedi ermiş olan

⁴¹⁹ Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 87, IX:96-99.

⁴²⁰ Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 96-97, X:7-14.

⁴²¹ Śāntideva, *Bodhiçaryāvatāra*, 98-99, X:32-40.

takımyıldızına benzetilmesinden söz edilmiştir. Burada Buddha, yer yüzüne son gelişi olduğunu ifade eder. Yakshaların büyük olanları ile çevrilmiş yatağa yattığı anlatılmıştır. Yaksha, zenginliğin tanrısı olan *Kubera*'nın hizmetinde bulunan insanüstü varlıklardır. Bu varlıkların, her türlü yerde dolaştıkları ve olağandışı güçleri oldukları bilinmektedir.⁴²² Aynı bölümde metallerde altın, sulara okyanus, dağlarda Meru, ateşlerde güneş, gezegenler içinde ayın daha değerli olduğu ve insanların arasında da Buddha'nın en iyi olan olduğu ileri sürülmüştür.⁴²³ Yedi sayısının, Budizm'de önemli oluşunu yedi adım ve yedi takımyıldızı benzetmesinde görülmektedir. Yakshaların, sadece kötü bir varlıktan ibaret olmadığı ve iyi taraflarının da var olduğuna ulaşılmaktadır. Bu da onun, ikircikli yapısını göstermektedir. Metallerin, suların, dağların, gezegenlerin ve kişilerin değerlisi belirtilerek kutsal olanlar öne çıkarılmıştır.

On üçüncü bölümde Mâra, üç kızı, oğulları, Buddha'yı ayartma girişimleri, ifrit orduları, ordulardaki varlıkların özellikleri, sihirli güç vb. konulardan bahsedilmektedir. Budist mitolojinin demonik figürü olan Mâra, Buddha'nın aydınlanmasıyla gelecek olan doğru yolun düşmanıdır. Mâra, Buddha'nın ortaya çıkmasıyla onun yolunu sıkıntıya düşüreceği için korku duymaktadır. Hinduizm'deki aşk tanrısı Kâmadeva ile kurtuluş yolunun hasmı Mâra'nın, aynı oldukları düşünülmektedir. Budist mitolojide Mâra, üç oğul ve üç kıza sahip olarak anlatılmaktadır. Üç oğlunun isimleri *Darpa*, *Vibhrama* ve *Harsha* olarak bilinir. Bunlar sırasıyla kibir, heves ve gösteriş olarak tanımlanmaktadır. Kızlarının ismi şunlardır: *Prīti*, *Arati* ve *Trishā*. Bu isimler sırasıyla haz, doyumsuzluk ve arzu şeklinde anlamlandırılmaktadır. Oğulları ve kızları, babaları Mâra üzgün olduğu için bunun nedenini sorarlar. O da üzgünlüğünün sebebinin, Buddha'nın aydınlanmasının bir fetih olduğu ve bu fethin onun ülkesine karşı olduğunu belirtir. Bundan dolayı Mâra, Buddha'nın azmini bir şekilde kırması gerektiğini söyler. Mâra beş zehirli okunu, oğullarını ve kızlarını hazırlayıp Buddha'nın yanına yaklaşır. Buddha'nın altında meditasyon yaptığı Bodhi ağacı, burada *aśvattha* ağacı olarak ifade edilmektedir. Buddha'ya Mâra, kshatriya olarak seslenmektedir ve izlediği yoldan dönüp gerçek öğretiye geri dönmesini söylemektedir. *Śākyamuni*⁴²⁴, Mâra'nın her türlü girişimlerine ve söylemlerine aldırışta bulunmamıştır. Mâra, ifritlerden oluşturmuş

⁴²² Aśvaghosha, *Buddhaçarita*, 3, I:14-17.

⁴²³ Aśvaghosha, *Buddhaçarita*, 5, I:37.

⁴²⁴ Śākyamuni, "Śākya'nın Bilgesi" anlamında kullanılmaktadır. Bu ad, Budizm'in kurucusu Gautama Buddha'ya verilmektedir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 180-181.

olduğu ordularını Buddha'nın üstüne göndermiştir. Bu varlıklar, türlü biçimlere sahiptirler. Yüzlerinin balık, domuz, deve, kaplan, eşek, aslan, ayı ve fil yüzü olduğu aktarılmaktadır. Sarkık karın, tek göz, üç baş, çok ağız, benekli göbek gibi özellikler sahip bu varlıklar, Buddha'yı yolundan ayırmak için korkutmaktadırlar. Bu orduda bulunan varlıklar uyluk ve dizlerinin olmadığı veya var ama şişkin, yarım yüzlü, hayvan pençeli, fil dişli, geniş suratlı, çok gövdeli, kırmızı benekli, dilenci esasına sahip, saçları maymun gibi duman rengi, fillere benzer sarkık kulaklar, çiçek kolyeli, hayvanın derisinden giysi giyen veya çıplak, yılan giysileri, palmye gibi uzun, çocuk boylu ve dişi dışarı çıkık, hayvan suratlı ve insan bedenli, saçları dağınık halde veya yarısı kazanmış diğer tarafı kafada topuz hale getirilmiş saç, kırmızı elbiseli, çatık kaşlı, kıllı suratlı, vahşice sırtışa sahip, dans eden, homurtular çıkaran, boğa gibi böğüren, saçlarından alev saçan vb. özelliklere sahiptirler. Bu varlıklar, farklı hareketlerde bulunarak Buddha'yı korkutmaya çalışırlar ama Buddha bu girişimlere hiçbir tepki vermez. Buddha'nın burada çeşitli sihirler gösterdiğinden bahsedilir. Ona karşı fırlatılan kayaların, okların, baltaların vb. aletlerin ona zarar vermediği ve öylece ona ulaşmadan havada asılı şekilde kaldıkları aktarılmaktadır. Taş yağmurlarının çiçeğe dönüştüğü ve okların fırlamadığı, bir durumdan söz edilmektedir.⁴²⁵ Bu kısım, Buddha'nın aydınlanma ve meditasyon için ağaç altına oturduğu sırada ona karşı yapılan girişimleri anlatmaktadır. Mâra'nın baba figürü olarak anlatımına rastlanmaktadır. Onun ifrit ordularının, birden fazla özellikle donatılmış olduğu gözlemlenmektedir ama bunlar genellikle popüler medya ve tasvirlerden aşına olunan niteliklerdir. Buddha'nın sihriinden bir aktarım vardır ancak bunu büyü olarak değil, mucize olarak düşünmek belki de daha isabetli olacaktır.

On dördüncü bölümde, Buddha'nın gözlerini kırpmaksızın yedi gün boyunca zihnine bakarak oturduğu aktarılmaktadır.⁴²⁶ Burada, Budizm'deki yedi sayısının önemi tekrar vurgulanmaktadır.

On beşinci bölümde ise kutsal gerçeğin dört basamağı olduğu vurgulanarak Buddha'nın bunları aşmadığı sürece, hakiki aydınlanmadan bahsedilemeyeceği ifade edilmektedir.⁴²⁷ Bu kısımdaki anlatımdan, Budizm'deki dört sayısının da ayrı bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

⁴²⁵ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 113-118, XIII:1-49.

⁴²⁶ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 131, XIV:94.

⁴²⁷ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 140, XV:49.

Yirmi altıncı bölümde yıldız falı, büyü, medyumluk, aşk iksiri ve tılsımdan söz edilmektedir. Bu edimlerin, doğruya ulaştırmayacağı ve Budizm tarafından yasaklandıkları bildirilmektedir.⁴²⁸ Aynı bölümde Buddha olmadan bir hayatın, lotusları don tutmuş bir göl ve ayı olmayan bir gökyüzü gibi olduğu belirtilmiştir.⁴²⁹ Fal, medyumluk, büyü, tılsım ve iksir gibi uygulamalar, çoğu dinde olduğu gibi Budizm’de de uygun görülmemiştir ama buna rağmen halk bazında pratiklere rastlanmaktadır. Ayın ve lotusun kutsallığı, bu bölümde bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Yirmi sekizinci bölümde Buddha’dan kalan kutsal kalıntılardan, yedi krallığın bu kalıntılar için savaşmalarından, bu yedi kralın yedi rüzgara benzetilmesinden bahsedilmiştir.⁴³⁰ Yine aynı bölümde, Buddha öğretisinin ve bedeninin bu kalıntılar aracılığıyla paylaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kalıntıların, sekiz parçaya bölündüğü ve birini kendilerine alıp diğerlerinin yedi krallığa dağıtıldığı anlatılmaktadır. Kalıntılar için stüplar yapıldığı ve bu yerlerin on kadar olduğundan söz edilmiştir. Kalıntıların bakımlarının ilahilerle, güzel olan çiçeklerle, en güzel kokularla ve müziklerle yapılarak büyük bir saygı gördükleri belirtilmektedir.⁴³¹ Bu kısımda yedi, sekiz ve on sayılarına yapılan vurguyu görmekteyiz. Bunun yanında Buddha’nın kutsal kalıntılarından, Budizm’in öğretilerini yayan bir yanı olduğuna değinilmiştir.

2.6.3. Dhammapada

Budist kutsal metinlerinden biri olan Dhammapada’nın birinci bölümünde, Mâra’nın yoldan çıkarabileceği ve çıkaramayacağı kişilerden bahsedilmektedir. Duyuları kontrol altında olamayan, amacı zevk aramak olan, dayanıksız, başıboş haldeki, kontrolsüz yemek yiyen kişiler, rüzgarla zarar gören ağaç gibi bunlar da Mâra tarafından ayartılmaya müsaittirler. Yeterli miktarda yemek yiyen, zevki amaç edinmeyen, dayanıklı, duyularını kontrol altına alan ve inançlı bireyler, dağın rüzgar karşısında sağlam durduğu gibi bunlar da Mâra’nın bütün engellemelerine rağmen ayakta dururlar.⁴³² Burada, dünyevi beklentileri ve pratikleri uygulayan kişilerin Mâra’nın saldırılarına açık hale geldiklerinden bahsedilmiştir.

⁴²⁸ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 226, XXVI:28-29.

⁴²⁹ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 235, XXVI:106.

⁴³⁰ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 247, XXVIII:1-3.

⁴³¹ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, 252-253, XXVIII:47-58.

⁴³² *Dhammapada*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021), 3, I:7-8.

Üçüncü bölümde Mâra'nın ayartmalarından kurtuluş için çırpınışı, balığın sulak alandan alınıp kuru olan yere koyulmuş olmasına benzetilmiştir.⁴³³ Mâra, aydınlanmak amacıyla çabalayan insanları yollarından alıkoymak için çeşitli yollara başvurur. İnanların bu girişimlerle olan imtihanı, suya ulaşmaya çalışan susuz bir balığın haline benzemektedir.

Sekizinci bölümde kendi nefsinin yenen kişinin, tanrı veya Mâra tarafından yenilgiye uğratılamayacağından söz edilmektedir. Kimsenin, onun zaferine gölge düşüremeyeceği ve o kişinin kendi üzerinde kontrolü olduğu aktarılmıştır.⁴³⁴ Burada kişinin en büyük rakibinin, kendisi olduğuna değinilmektedir.

Yirminci bölümde, gerçek olan yolun sekiz katlı olduğu ve gerçek olan doğrunun da dört gerçek olduğuna değinilmektedir.⁴³⁵ Bu kısımda, Budizm için önemli olan öğretilerin rakamları yani sekiz ve dört rakamlarına yer verilmiştir.

Yirmi altıncı bölümde ise ayın saflığı, berraklığı, parlaklığı ve temizline vurgu yapılarak ay gibi olana atıfta bulunulmuştur. Ay gibi olan kişi, tekrar var olma isteği olmayan brahmandır.⁴³⁶ Aydınlanmış kişi, aya benzetilerek kutsal görülmüştür. Bu da bir bakıma ayın, kutsal olanı sembolize ettiğini göstermektedir. Ay ile parlaklık, saflık, berraklık ve temizlik gibi nitelikler sembolize edilmektedir.

2.6.4. Suttanipāta

Budizm'in önemli kutsal metinlerinden biri olan Suttanipāta'nın birinci bölümünde, ünlü bir anlatı olan zengin Dhaniya ve Bhagavan'ın arasında geçen bir olaydan bahsedilmektedir.⁴³⁷ Bu anlatı, Mâra'nın aldatmayı başardığı Dhaniye'nin ve onu doğru olana ileten Buddha'nın anlatıldığı olaydan söz etmektedir. Burada, dünyevi olanların geçici olduğu ve uhrevi olanın asıl olan olduğu vurgulanmaktadır. Mâra'nın da dünyevi olan zevklerle, insanları kandırıp oyaladığına değinilmiştir.

⁴³³ *Dhammapada*, 6, III:34.

⁴³⁴ *Dhp.*, VIII:104-105.

⁴³⁵ *Dhp.*, XX:273.

⁴³⁶ *Dhp.*, XXVI:413.

⁴³⁷ *Suttanipāta*, 5-7, I.2:1-17.

İkinci bölümde Buddha'ya göre, her türlü kötülüğün kaynağı insanın bedeni olduğu belirtilmektedir. Bu kötülükler, insan bedeninden doğup çocukların karga peşinde koştukları gibi bunlar da insanın aklını sürekli olarak rahatsız ederler.⁴³⁸

Dördüncü bölümde, Mâra'nın kızlarından bahsedilmiştir. Burada kızların isimleri *Arati* (nefret), *Tanha* (susuzluk) ve *Raga* (tutku) olarak ifade edilmektedir. Bhagavan, bu üç kadını gördüğünde içinde cinsel bir arzu uyandırmadıklarını söyler. Onlara, ayağıyla dahi dokunmak istemediğini belirtmiştir. Oysa bu kadınların, kralların bile beraber olmak isteyebileceği güzellikte olduklarından söz edilir.⁴³⁹ Mâra'nın üç kızının, çok güzel olmasına rağmen Buddha'nın aydınlanmasına engel olamadıkları görülmektedir.

Dördüncü bölümde fal, astroloji ve sihirden bahsedilmektedir. Aydınlanma yolundaki kişilerin, bu işlerle uğraşmadığı zikredilmektedir. Sihir, bazı işaret ve rüyada görünenlerin yorumlanması ile yapılmaktadır. *Āthabbanam* kavramıyla anılan sihir, Hinduizm dinindeki Atharvaveda'ya işaret etmektedir. Kuşların dilinin çözülmesinden de bahsedilmiştir ve bunu da uygulamadıkları ileri sürülmüştür.⁴⁴⁰ Fal, sihir ve astroloji gibi uygulamaların Budizm açısından hoş görülmediği açıktır. Ancak bu tür edimler, Budist halk ve bazı Ezoterik Budist ekoller bazında pratik bulmuştur. Kuşların dilinin çözümlenmesinde kastedilen şey, kuşların ötüşüne, uçuşuna ve hareketlerine göre yapılan kuş falıdır.

2.6.5. Suvarabhāsa Sūtra (Altın Işık Sūtrası)

Budist kutsal metinlerinden biri olan Suvarabhāsa Sūtra'nın birinci bölümünde; yıldız fallarından yardım bekleme, ifrit ve karabasan gibi kötücül varlıklardan korunma konuları ele alınmaktadır. Sıkıntıya giren kişiler, yıldız falından yardım dilenmiş veya ifritlerin etkisi altına girmişlerdir. Karabasan gören kişilerin ve bunlar gibi çeşitli sıkıntıları olan kişilerin, iyileşmek için bahsi geçen sūtrayı dinlemesi gerektiği kabul edilmektedir. Bununla beraber bu kişilere, koruyucular tarafından koruma sağlanacağına değinilmektedir. Bu koruyucuların güçlü ordularıyla beraber, gece ve gündüz durmak bilmeden bu kişileri koruyacaklarından söz edilmektedir.⁴⁴¹ İfrit tarafından veya başka bir nedenle sıkıntıda olan kişinin, faldan medet ummak yerine bu sūtrayı okuyup

⁴³⁸ *Suttanipāta*, 33, II.5:2.

⁴³⁹ *Sn.*, IV.9:1-2.

⁴⁴⁰ *Sn.*, IV.14:13.

⁴⁴¹ *Suvarabhāsa Sūtra*, 4-5, I:8-15.

şifalanmak ve Budist koruyucuların himayesinde olmasının daha isabetli olacağı düşünülmüştür. Sūtranın; burada bir nevi koruyucu sözlü tılsım, büyü söz ve dua niteliği taşıdığı aşıkardır.

İkinci bölümde, Budist ve Hindu mitolojide var olan bir ifritin adı geçmektedir. Bu iblis, bu kısımda *Rāhu* adıyla geçmektedir. *Rāhu*, Güneş ve Ay'ı yiyen büyük bir ifrittir.⁴⁴² Bu ifrit örneğiyle, Budist mitolojisindeki Hindu etkiye tekrar vurgu yapılmıştır.

Altıncı bölümde, gezegenlerin tümünü alaşağı eden ve dertlerden kurtaranın *Suvarnabhāsaottamasūtra* olduğu belirtilmektedir. Burada, gezegen *graha* kavramıyla ifade edilmiştir. Gezegenlerin yere çalınması cümlesinden kastedilen şey, yıldız falcılığı olduğu düşünülmektedir.⁴⁴³ Bu bölümde, *Cina*'nın⁴⁴⁴ bedeninin ay gibi saf olduğundan söz edilmiştir. Onun gözleri ve dişleri, lotusun parlaklığı ve liflerine benzetilmiştir. *Cina*'nın ayağında da tekerlek sembolü olduğu belirtilmektedir.⁴⁴⁵ Bu kısımda, yıldız falı kötülenmiş ve Buddha lotus ve ay ile ilişkilendirilmiştir. *Cina*'nın ayağında bulunan tekerlek sembolünün de Budizm'deki dümen sembolüne işaret ettiği düşünülebilir.

Yedinci bölümde, *Sarasvatī* ve Bhagavan arasından geçen diyalogdan bahsedilmiştir. *Sarasvatī*'nin, *bhikshuya*⁴⁴⁶ *dhāranī*yi yani acıyı ortadan kaldırması için kullanılan bir çeşit mistik duayı veya beyti vereceği zikredilmiştir. Gerekli olan sözlerin tamamlanacağı ve hafıza kaybının önleneyeceği belirtilir. Yaşamın uzatılacağı, refahın artacağı ve beceri sahibi olunacağı gibi sonuçlar da bu mistik dua yardımıyla gerçekleşecektir. *Sarasvatī*, ilaç ve büyülerle olan arınma uygulamasına açıklık getirecektir. Gezegenlerden, yıldızlardan ve çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan olumsuzlukları tamamıyla ortadan kaldıracığını belirtir. Arınmada ihtiyaç olan büyü ve ilaçlar şu şekildedir: bölümde geçen büyü sözlerinin yüz defa tekrar edilmesi, tezekten sihirli güce sahip bir daire yapılması, çiçek serpmek, gümüş ve altın kaba bal koymak, zırhlı dört adam, güzel giyimli kap taşıyan dört kadın, Hint reçinesi kokusu, beş farklı müzik aletinin çalınması, tanrıçayı süslemek (bayrak, şemsiye ve flamalarla), ayna, mızrak ve ok koymak ve büyüler söyleyerek sınırın çizilmesi vb. pratikler. Bu sayede

⁴⁴² *Suvarnabhāsa Sūtra*, 11, II:15.

⁴⁴³ *Suvarnabhāsa Sūtra*, 33, VI.

⁴⁴⁴ *Cina*, “muzaffer” manasına gelmektedir. Cehaleti bertaraf ettiği ve aydınlanmaya ulaştığı için Buddha'ya bu lakap verilmiştir. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 60.

⁴⁴⁵ Sv., VI:1-3.

⁴⁴⁶ *Bhikshu* kavramı, Budist dilenci keşişler için kullanılmaktadır. Kaya, *Buddhizm Sözlüğü*, 37.

insanlar, kötü rüyalar gibi çeşitli sebeplerle ortaya çıkan hastalık ve sıkıntılardan kurtulacaktır. Sarasvatī'nin birikiminin beyitlerde, metinlerde, öğreti kitaplarında, şiirlerde ve sihir kitaplarında olacağı ifade edilmiştir. Kişi, sabah kalktığı vakit bu sözleri dillendirirse istekleri olur.⁴⁴⁷ Burada bahsedilen mistik duaların ve pratiklerin tekrarlanmasıyla, insanların her türlü sıkıntılarının giderileceği ifade edilmektedir. Budizm'de hoş görülmeyen yıldız falı gibi uygulamalar ve kötü rüyalar, bu sıkıntılara yol açan birkaç nedenden biridir.

Sekizinci bölümde, tanrıça Śrī⁴⁴⁸ ve Bhagavan arasında gerçekleşen konuşma aktarılmaktadır. Canlıların tümü hakkında her şeyin bilgisine ulaşmak için bazı koşullar vardır. Sihirli sözcükleri yedi yıl boyunca söylemek, bu koşullardan biridir. Buddhalar'a çiçek, tütsü ve kokuyla ibadette bulunmak da bunlara dahildir. Bu gibi koşulları yerine getirenler, her türlü isteğine karşılık alabilecektir. Olumlu sonuçlarından, tanrıça Śrī'ye payına düşenin verilmesi gereklidir.⁴⁴⁹ Sihirli güçteki sözcüklerin tekrar tekrar okunması ve kutsal olana sunularda bulunulması gibi pratiklerle kişi isteklerine ulaşmıştır.

On birinci bölümde, *Samcāya* (yakshaların komutanı) ve Bhagavan'ın konuşmasına yer verilmektedir. Samcāya, yanındaki yirmi sekiz komutanla beraber oturmaktadır. Bu sūtra nerede okunursa orası bu komutanlar ve Bhagavan tarafından koruma altında olacağı bildirilmiştir. Bunu işiten her kim varsa; korunma altında olacak, yardım edilecek, iyilik bulacak ve cezadan uzak olacaktır. Bu sūtrayı işitenler; bilgileri artar, sınırı olamayan sevap sahibi olurlar, ilahi ve insani zevkleri deneyimler, en yüksek aydınlanmanın sahibi olurlar ve her türlü acıdan uzak olurlar.⁴⁵⁰ Burada sūtranın her anlamdaki iyileştirici niteliğine şahit olunmaktadır.

On dördüncü bölümde, bu sūtranın kötü olanı yok edeceğine dair bir vurgu vardır. Sūtra ile göktekilerin bile boy ölçüşmeyeceğine değinilmiştir. Kötü rüyalar, kötü olan alametler, ifritler ve bütün kötülüklerden bunu okuyan kişi uzak olacaktır.⁴⁵¹

⁴⁴⁷ Sv., VII.

⁴⁴⁸ Sri, Sanskritçede şans ve refah gibi anlamlara gelmektedir. *Lakshmi* yani tanrı Vişnu'nun eşinin diğer adıdır. Gül, *Hinduizm Sözlüğü*, 369.

⁴⁴⁹ Sv., VIII.

⁴⁵⁰ Sv., XI.

⁴⁵¹ Sv., XIV:4-21.

On beşinci bölümde, aydınlanma kehanetlerinden bahsedilmektedir. Üç iyi insanın aydınlanması Bhagavan tarafından önceden bildirilmiştir.⁴⁵² Aydınlanma yolunda başarılı olan üç kişi hakkında Buddha tarafından kehanette bulunulmuştur.

⁴⁵² Sv., XV.

SONUÇ

Gizli öğreti; astroloji, fal ve kehanet gibi başlıkları içine alan veya onlarla kesişen pek çok parçası bulunan bir alandır. Astroloji altında geçen fallar mevzuunda, fallarda kullanılan malzemelerin ve yine büyü konusundaki malzeme ve nesnelerin normalde herhangi bir gücü yokken, bazı büyüsel birleştirmeler ve anlamlandırmalarla nesne veya kullanılan her ne ise onun mana bulması oldukça dikkat çeken bir konudur. Tabiatı veya insan yaşamında sıradan halde bulunan bir şeyin üzerine işlenen yazılar ve içine katılan kötü ruhlarla canlılık kazandığı ve olağan dışı bir güce sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu nesneler, enerjisi ve yol açtığı vizyonlarla insana kendini ve güç kapasitesini fark ettirmektedir.

Ruhani kötücül varlıklar, başlangıçta normal yaşam süren insanlar iken zamanla ilgili dinin mensuplarının onlara duyduğu kötü duygular ve düşmanlık sebebiyle süreç içerisinde görünmez kötücül varlıklar arasında anılmaya başlanmıştır. Kötü olarak düşünülen kişiler yok olsalar bile tarihten tamamen silinmeyecektir. Çünkü toplum karşı tarafa duyduğu kötü duygular nedeniyle bu kişileri görünmez varlık kategorisinde yaşatmaya devam edecektir.

Hüküm süren otoritenin savunduğu dinin karşısında, bazı insanlar onların statülerini sarsacak çıkışlar yapmışlardır. Belki de cadı, iblis kulu, büyücü ve sihirbaz gibi adlandırmalarla asılmış, yakılmış, susturulmuş veya bir şekilde ortadan kaldırılmışlardır. Hatta bu gibi büyük cezalar, toplumun aydın sayılan kesimleri ve dönemin yönetimleri tarafından da savunulmuştur. Bu yargılamanın, haklı veya haksız olması tartışmaya açıktır. Çünkü yargılamaların içine, haksızlıklar da katılmıştır. Bu meselenin, istismar edilmeye açık bir konu olduğu gözden kaçmamalıdır.

Gizli öğreti içinde yer edinen kötücül görünmez varlıklar, tanrılarla olan savaşlarında kaybetmiş ve alçalmışlardır. Bu düşüş, onların niteliklerine de yansımıştır. Çünkü bu düşüşle, kötücül varlıklara çirkin ve mide bulandırıcı vasıflar ve tasvirler yapılmıştır. İyi ve kötünün savaşı, neredeyse çoğu dinlerin anlatılarında yer almaktadır. Ancak habisi olan taraf, her zaman için karşı taraf olarak konumlandırılmıştır. Bazen de çeşitli ruhani kötücül varlıklar, diğer dinlerden etkileşim sonucu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki. “Dua, Rukye, Havas İlmi, Tılsım ve Büyü”. *Halk İnanışları El Kitabı*. ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu. 286-301. Ankara: Grafiker Yayınları, 2023.
- Ağyürek, Canan. *Çeşitli Dinlerde Sayı-Harf İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Akbörü, Atıl Dağhan. *Bir İllüstrasyon Alanı Olarak Tarot Kartlarına Güncel Bir Yaklaşım*. İzmir: Yaşar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Akın, Haydar. *Geç Ortaçağ ve Yeniçağ Avrupası’nda Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Akın, Haydar. *Ortaçağ Avrupası’nda Cadılar ve Cadı Avı*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2001.
- Arat, Emine Selin. *Din Psikolojisi Açısından Büyü Üzerine Nitel Bir Araştırma (Çanakkale Örneği)*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Aşvaghosha. *Buddhaçarita (Buddha’nın Yaşamı)*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.
- Aydın, Aylin. *İlahi Dinlerde Şeytan Kavramı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Aydın, Fuat. *Hint Dinlerine Giriş*. Ankara: Eskiyei Yayınları, 2021.
- Aydın, Mahmut. *Hristiyanlık: Tarih, İnanç ve Uygulama*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- Aydın, Mehmet. “Fal”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/134-138. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Başol, Serkan. *Hititlerde Büyü ve Büyü Malzemeleri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014.
- Berdowicz, Ewelina. “The Exorcised: Demonic Interference Among the Members of the Polish Charismatic Religious Communities”. *Przegląd Religioznawczy* 4/282 (2021), 135-154.
- Biruni, Ebu Reyhan El-. *Tahkiku ma li’l-Hind Biruni’nin Gözüyle Hindistan*. çev. Kıvameddin Burslan - Ali İhsan Yitik. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2023.
- Blavatsky, Helena Petrovna. *Gizli Öğreti (The Secret Doctrine): Bilim, Din ve Felsefenin Sentezi*. çev. Ruya S. Uğurlu. 3 Cilt. İstanbul: Mitra Yayınları, 2022.
- Bokhari, Rimliya Tariq. *Possession, Dispossession, and Exorcism in Early Modern England: Casting Out Divells in The Light of John Darrell’s Cases*. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent University, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bozhüyük, Mehmet Emin. “Hurûf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/397-401. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Brav, Aaron. “The Evil Eye Among the Hebrews”. *The Evil Eye: A Casebook*. ed. Alan Dundes. 328. U.S.A.: University of Wisconsin Press, New Ed., 1992.

- Burul, Şule. *Yahudi Mistisizmi: Kabala*. Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=tr&tidno=9817&tarama=%C5%9Fule+burul>
- Chaube, B. B. - Gangadharan, N. “Asura”. *Encyclopedia of Hinduism*. ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor. 1/519-520. New Delhi: Rupa & Co., 2010.
- Chiu, SN. “Historical, Religious, and Medical Perspectives of Possession Phenomenon”. *Journal of Psychiatry* 10/1 (2000), 14-18.
- Crow, William Bernard. *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*. çev. Fulya Yavuz. Dharma Yayınları, 2006.
- Çelebi, İlyas. “Vefk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/605-607. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Çelikkol, Emre. *Tek Tanrılı Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Çınarar, Huriye. *Kapadokya Bölgesi'nde Nazar İnancı ve Uygulamaları (Ürgüp)*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Çiftçi, Elife. *Kahramanmaraş'ta Büyü ile İlgili Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çiftçi, Halit Ahmet. *Dinlerde Vefkler*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- De Laurence, L. W. *The Great Book of Magical Art, Hindu Magic and East Indian Occultism*. Chicago, Illinois, U.S.A.: de Laurence, Scott & Co., 1914.
- De Laurence, Lauron William. *The Mystic Text Book of “The Hindu Occult Chambers”*. Chicago: Forgotten Books, 2016.
- Demirci, Kürşat. *Yahudi Mistisizmi veya Kabalacılık: İnançlar ve Tarih*. Ayışığı Kitapları, 2. Basım, 2018.
- Durmuş, Hünkar. *Dinsel İnanışlar ve Mitolojik Unsurlar Açısından Şeytan Algısı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Eliade, Mircea. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi: Gotama Budha'dan Hristiyanlığın Doğuşuna*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: Kabalcı, 2012.
- Eliade, Mircea. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Taş Devrinden Eleusis Mysteriellerine*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: Kabalcı, 2000.
- Eliade, Mircea. *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*. çev. Cem Soydemir. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017.
- Elior, Rachel - Bilu, Yoram. “Between Worlds: Dybbuks, Spirit Possessions and Demons, Angels and Maggidim”. *Possession and Dispossession Performing Jewish Ethnography in Jerusalem*. ed. Lea Mauas vd. 312. Berlin: De Gruyter, 2022.
- Elmer, L. J. “Demon (Theology Of)”. *New Catholic Encyclopedia*. ed. Thomas Carson - Joann Cerrito. 4/646-650. Detroit: Thomson Gale, 2003.

- Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Hristiyanlık”. *Dinler Tarihi El Kitabı*. ed. Baki Adam. 136-193. Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.
- Gaster, Theodor H. “Belial”. *Encyclopedia Judaica*. ed. Fred Skolnik - Michael Berenbaum. 3/289-290. Detroit: Thomson & Gale, 2007.
- Genç, Telat. *Kur’ân’a Göre Şeytan*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Gezgin, Deniz. *Bitki Mitosları*. İzmir: Sel Yayıncılık, 2010.
- Gratsch, E. J. “Exorcism”. *New Catholic Encyclopedia*. ed. Thomas Carson - Joann Cerrito. 5/551-553. Detroit: Thomson Gale, 2003.
- Griffin, M. D. “Demonology”. *New Catholic Encyclopedia*. ed. Thomas Carson - Joann Cerrito. 4/650-651. Detroit: Thomson Gale, 2003.
- Gül, Ali. *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Gül, Ali. *Senkretik Bir Oluşum Olarak Teosofi Cemiyeti ve XX. Yüzyıl Kültürel Yapıları Üzerindeki Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015.
- Gündüz, Şinasi. *Hristiyanlık*. İstanbul: İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2. Basım, 2007.
- Gürkan, Salime Leyla. “Nazar”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/443-444. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları, 7. Basım, 2018.
- Hall, Manly P. *Tüm Çağların Gizli Öğretileri*. ed. Murat Sağlam. çev. Murat Sağlam - Ela Gürdemir. İstanbul: Mitra Yayınları, 2008.
- Harman, Ömer Faruk. “Kâhin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/170-171. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Jones, Louis C. “The Evil Eye Among European Americans”. *The Evil Eye: A Casebook*. ed. Alan Dundes. 328. U.S.A.: University of Wisconsin Press, New Ed., 1992.
- Kalyoncu, Hamdi. *Psikiyatrik Hastalılar ve Büyü: Exorsizm*. İstanbul: Yediveren Yayınları, Kilim Matbaacılık., 2010.
- Kansara, N. M. “Rākṣasa”. *Encyclopedia of Hinduism*. ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor. 8/434-435. New Delhi: Rupa & Co., 2011.
- Karagöz, Kenan. *Hazreti Peygambere Yapılan Büyüler ve Yahudilerde Büyücülük*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Kaya, Korhan. *Buddhizm Sözlüğü*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017.
- Dhammapada*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Kaya, Korhan. *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi, 2. Basım, 1997.
- Rigveda*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Suttanipāta*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Suvarnabhāsa Sūtra (Altın Işık Sūtrası)*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

- Upanishadlar*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.
- Kinnard, Jacob N. “Māra”. *Encyclopedia of Buddhism*. ed. Robert E. Buswell. 2/512-513. Detroit: Macmillan Reference USA, 2004.
- Korhan, İbrahim. “Hristiyanlık II”. *Dinler Tarihi*. ed. Ramazan Adıbelli. 207-228. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2023.
- Köse, Ahmet. *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okültistik İnançlara Yaklaşımının Değerlendirilmesi(Uludağ Sarıalan Bölgesi Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Köse, Mevlüt. *Anadolu Rukye ve Diğer Okumaların Hadis ve Sünnetteki Yeri*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kösekli, Kadriye. *Eski Yunan Toplumunda Büyü*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Kurt, Ali Osman - Aykıt, Dursun Ali. *Dinler Tarihi*. Ankara: Bilay (Bilimsel Araştırma Yayınları), 2019.
- Küçük, Mehmet Alparslan. “Sayılarla İlgili İnanışlar”. *Halk İnanışları El Kitabı*. ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu. 412-432. Ankara: Grafiker Yayınları, 2023.
- Lanman, Charles Rockwell (ed.). *Atharva-Veda Samhitā (Vol. 1 of 2)*. çev. William Dwight Whitney. 2 Cilt. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1905.
- Lanman, Charles Rockwell (ed.). *Atharva-Veda Samhitā (Vol. 2 of 2)*. çev. William Dwight Whitney. 2 Cilt. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1905.
- Lipscomb, Suzannah. *Büyü, Cadılık ve Okültizm Tarihi*. çev. Ahmet Fethi Yıldırım. İstanbul: Alfa Yayınları, 2023. https://www.kitapyurdu.com/kitap/buyu-cadilik-ve-okultizm-tarihi-/659841.html&filter_name=B%C3%BCy%C3%BC+cad%C4%B1l%C4%B1k+ve+ok%C3%BCltizm
- Lochtefeld, James G. *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism*. 2 Cilt. New York: Rosen Publishing Group, 2019.
- Masefield, Peter. “Ghosts and Spirits”. *Encyclopedia of Buddhism*. ed. Robert E. Buswell. 1/309-310. Detroit: Macmillan Reference USA, 2004.
- Meral, Yasin. “Yahudilik”. *Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 61-114. İstanbul: Milet Nihal Yayınları, 2021.
- Merdin, Saadettin. *Geleneksel İslam İnancında Mitolojik Unsurların Kritiği: Cinlerle İlgili İnanışlar Bağlamında Bir İnceleme*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
- Merzbacher, F. “Witchcraft”. *New Catholic Encyclopedia*. ed. Thomas Carson - Joann Cerrito. 14/798-801. Detroit: Thomson Gale, 2003.
- Mete, Belgin. *Korku Filmlerinde Kullanılan Hristiyanlıkla İlgili Dini Ögeler*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Nettesheim, Agrippa von. *Gizli Felsefe Ya da Büyü Felsefesi: Sayı Büyüsü*. çev. Levent Özşar. 3 Cilt. İstanbul: Biblos Kitabevi Yayınları, 2019.
- Nettesheim, Agrippa von. *Gizli Felsefe Ya da Büyü Felsefesi: Törenselle Büyü*. çev. Levent Özşar. 3 Cilt. Bursa: Biblos Kitabevi Yayınları, 2020.
- Özdemir, Elif Tuba. *Müslüman Düşüncesinde Bazı Okültist Etkileşimler*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Öztekin, Bilal. *Anakronik Bir Olgu Olarak Büyü ve Van'da Büyü Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Öztürk, Zeynel. *Dünya Dinleri Gizli Tarihi: Ezoterik-Bâtınî İslamî İnançlar*. İstanbul: Sokak Kitapları Yayınları, 2017.
- Polat, Kemal. "Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları". *Halk İnanışları El Kitabı*. ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu. 102-131. Ankara: Grafiker Yayınları, 2023.
- Renard, John. *A'dan Z'ye Dinler Tarihi: Yahudilik'ten Şintoizm'e*. çev. Funda Sezer. İstanbul: Say Yayınları, 2021.
- Rodkinson, Michael L. *New Edition of the Babylonian Talmud*. 20 Cilt. New York: New Talmud Publishing Company, 1918.
- Russell, Jeffrey Burton. *İblis: Erken Hristiyan Geleneği*. çev. Ahmet Fethi. Ankara: Panama Yayıncılık, 2021.
- Russell, Jeffrey Burton. *Şeytan: Antikiteden İlkel Hristiyanlığa Kötülük Algıları*. çev. Elif Çelik. Ankara: Panama Yayıncılık, 2022.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Hız. İsa Hayatı ve Mesajı*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.
- Sastry, B. V. Venkatakrişna. "Pişāça". *Encyclopedia of Hinduism*. ed. K. L. Seshagiri Rao - Kapil Kapoor. 8/169. New Delhi: Rupa & Co., 2011.
- Schaya, Leo. *Kabalanın Temel Öğretileri Mutlak ve İnsan*. çev. Sedat Yüksel. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- Schimmel, Annemarie. *Sayıların Gizemi*. çev. Mustafa Küpüşoğlu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1998.
- Scholem, Gershom. "Samael". *Encyclopedia Judaica*. ed. Fred Skolnik - Michael Berenbaum. 17/714-715. Detroit: Thomson & Gale, 2007.
- Sipahi, Abdulkadir. *Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü ile İlgili Uygulamalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Sørensen, Henrik H. "Spells and Magical Practices as Reflected in the Early Chinese Buddhist Sources (c. 300–600 CE) and Their Implications for the Rise and Development of Esoteric Buddhism". *Chinese and Tibetan Esoteric Buddhism*. ed. Yael Bentor - Meir Shahar. thk. James A. Benn - Jinhua Chen. 41-71. Studies on East Asian Religions 1. Leiden: Brill, 2022.
- Şahin, M. Süreyya. "Cin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/5-8. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

- Şāntideva. *Bodhiçaryāvatāra (Aydınlanma Yoluna Giriş)*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Tanyu, Hikmet. “Büyü”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/501-506. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Tekin, Burcu. *Ortaçağ İspanyası’nda Büyü ve Büyücülük ve Yazınsal Yapıtlara Yansıması*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016.
- Tekin, Çetin. *18. ve 19. Yüzyılda Batı Resim Sanatında Büyü İmgesi Kullanan Sanatçılar ve Eserleri*. Karabük: Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Temiztürk, Halil. *Bir Hristiyan Mistik Olarak Hildegard ve Hristiyan Düşüncesindeki Yeri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Tuğ, Salih. “Azâzîl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/311-312. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Tuncel, Çağlanur. *Medyada Büyünün Temsili: “Esrarengiz Kasaba Günlük 3”*. Yalova: Yalova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Tüzer, Abdullatif. “Uyuşturucu Tecrübeleri ve Mistisizm”. *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 19/3 (2006), 525-538.
- Uygun, Azize. *El Fahl*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Uygun, Azize. “İncillerde Hz. İsa’nın Cin Çıkarma Mucizesine Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Tarih Okulu Dergisi* 24 (2015), 761-790.
- Uygun, Azize. *Seyyid Süleyman El-Hüseynî’nin Kenzü’l Havâs Kitabındaki: Dua ve Büyü Motifleri*. Ankara: Eskiye Yayınları, 2020.
- Yalman, Hakan. *Alternatif Tıp Yöntemleri*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2004.
- Yazıcı, Cansu. *Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançların Değerlendirilmesi (Ordu/Altınordu Örneği)*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Yıldız, İlgin Berivan. *The Image of Satan in British Literature*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Yılmaz, Çiğdem. *Ursula K. Le Guin’s Fantasy World in The First Earthseattrilogy Embedded in Kabbalah*. İstanbul: İstanbul Aydın University, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yılmaz, Hüseyin. *Dinler Tarihinin 100’ü*. Ankara: Otto, 2017.
- Yılmaz, Hüseyin. *Dinler Tarihinin 200’ü*. Ankara: Otto, 2017.
- Yitik, Ali İhsan. “Hinduizm”. *Yaşayan Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 277-305. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Yitik, Ali İhsan. “Hinduizm”. *Dinler Tarihi El Kitabı*. ed. Baki Adam. 322-352. Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.
- Yitik, Ali İhsan. “Hint Dinlerinde Kötülük ve Şeytan”. *Milel ve Nihal* 1/1 (2003), 21-39.

- Yurdagür, Metin. “Cefr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/215-218. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Yücel, Ümmühan. *Türk Halk İnanışlarında Sayılar*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- “Battling Ghosts & Demons - Exorcist Monk Explains”. haz. TRS Clips. Yayın Tarihi 25 Nisan 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=nDoTAE9DoaU>
- Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2018.
- The Zohar*. Erişim 02 Aralık 2024. <https://www.zohar.com/zohar>